शिक्षा क्षेत्रको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७९

Nepal Education Cluster
नेपाल शिक्षा समूह

संघीय शिक्षा समूह

२०७९

शिक्षा क्षेत्रको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७९

Nepal Education Cluster
नेपाल शिक्षा समूह

संघीय शिक्षा समूह

२०७९

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र
(.................................शाखा)

पत्र संख्या :-

चलानी नं. :-

सानोठिमी, भक्तपुर

शुभकामना

विपद् तथा अन्य आपत्कालीन अवस्थामा अन्तर्राष्ट्रिय सहायता परिचालनलाई प्रभावकारी वनाउन संयुक्त राष्ट्रसङ्घको नेतृत्वमा सन् २००५ देखि विषयक्षेत्रगत कार्यसमूह (Cluster Group) गठन गरी समन्वय गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास रहिआएको छ। नेपालमा वि.सं. २०६५ सालमा कोसी नदीको बाँध फुटेर भएको वाढीपछि मानवीय सहायता परिचालन गर्दा विषयक्षेत्रगत समूहको अभ्यास सुरु भएको थियो । तत्पश्चात्का सबै विपत्मा यो अभ्यासलाई निरन्तरता दिँदै आइएको छ।

विपद् व्यवस्थापनका सबै क्रियाकलापको समन्वयात्मक र प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गरी प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपत्बाट विद्यालयहरू सुरक्षित राखी विपत्का समयमा समेत विद्यार्थीहरूको पठनपाठनलाई निरन्तरता दिन विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि नेपाल शिक्षा समूहको भैपरी योजना (Contingency Plan) वन्दै आएकामा सोही योजनालाई नेपाल शिक्षा समूहले शिक्षा क्षेत्रको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७९ तयार गरी प्रकाशनमा ल्याएको छ ।

नेपाल समग्र विपद् जोखिमको हिसाबले विश्वको २० औं भूकम्पीय जोखिमको हिसाबले ११ औं पानीजन्य प्रकोपवाट हुने क्षतिको हिसाबले ३० औं र जलवायु परिवर्तनको जोखिमका हिसाबले चौथो स्थानमा रहेको गृह मन्त्रालयको विपद् प्रतिवेदन २०१९को तथ्याङ्कमा छ। नेपालको कमजोर भूधरातलीय वनोट, अवैज्ञानिक विकास निर्माण, अव्यवस्थित सहरीकरण, वनजङ्गलको विनाश एवम् प्राकृतिक स्रोतको अनपेक्षित दोहनवाट हरेक वर्ष बाढी, पहिरो, डुबान, आगजानी, खडेरी, शीतलहर, चटयाङ, अनावृष्टि, अतिवृष्टि, कोभिड-१९ लगायत महामारी, भूकम्प, सडक दुर्घटना जस्ता विभिन्न प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद्हरूको सामना गरिरहनुपरेको छ ।

जनचेतना अभिवृद्धि, विपत्सम्वन्धी सूचना आदान प्रदान, समन्वय र सहकार्यलाई योजनावद्ध वनाई विपद् व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन यस शिक्षा क्षेत्रको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाअनुरूप सवै सरोकारवाला एवम् अगुवा निकायहरुले विपत्वाट हुने जोखिम न्यूनकीरणका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति एवम् स्रोत साधनको व्यवस्थापन गरी तयारी अवस्थामा रहन आवस्यक देखिन्छ । यसका साथै कोभिड-१९ का कारण बालबलिकाको सिकाइ क्षति न्यूनीकारणका लागि वैकल्पिक सिकाइ विधिमार्फत आपूरणको (Recovery) कार्यलाई जोड दिइएको छ।

यो योजना अद्यावधिक तथा निर्माण गर्ने क्रममा महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारी वहन गर्नुहुने सबैमा हार्दिक आभार प्रकट गर्छु। योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न शिक्षा समूहका सहनेतृत्व तथा सदस्यहरू र अन्य सरोकारवाला हरूवाट सहयोगको अपेक्षा गरेको छु । साथै योजना अद्यावधिक तथा निर्माण कार्यमा संलग्न भई आफ्नो अमूल्य सल्लाह सुझाव दिनुहुने नेपाल शिक्षा समूहका सहनेतृत्व तथा सदस्यहरू र अन्य सरोकारवालाहरुमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्छु ।

(चूडामणि पौडेल)

महानिर्देशक

शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र

विषय सूची

परिच्छेद १: परिचय ३

१.१ शिक्षा समूहको पृष्ठभूमि ३
१.२ योजनाको लक्ष्य, उद्देश्यहरू र अपेक्षित प्रतिफल ३
१.४ योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ५

परिच्छेद २: शिक्षा क्षेत्रमा प्रकोप, सङ्कटासन्नता र जोखिम विश्लेषण ६

२.१ समग्र विपद् जोखिम ६
२.२ विद्यालयको विपद् सङ्कटासन्नता ६
२.३ विद्यार्थीको विवरण ८
२.४ शिक्षकको विवरण ८
२.५ शिक्षा क्षेत्रका कर्मचारीको विवरण ९
२.६ शिक्षण सामग्रीको लेखाजोखा १०

परिच्छेद ३: भूकम्पको परिदृश्य र पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना १२

३.१ परिदृश्यः पश्चिम नेपालको भूकम्प १२
३.२ भूकम्पको घटना विवरण (परिदृष्य) १३
३.३ भूकम्पबाट शिक्षा क्षेत्रमा परेको असर १४
३.४ भूकम्पको प्रतिकार्य रणनीति १५
३.५ भूकम्पको सामना गर्न आवश्यक र विद्यमान क्षमता विश्लेषण १६
३.६ भूकम्प परिदृश्यका लागि शिक्षा क्षेत्रको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २१

परिच्छेद ४: बाढीको परिदृश्य र पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना ३२

४.१ तराई, भित्री मधेस तथा केही पहाडी जिल्लामा बाढीको परिदृष्य ३२
४.२ बाढीको घटना विवरण ३२
४.३ बाढीबाट शिक्षाक्षेत्रमा परेको असर ३४
४.४ बाढीको प्रतिकार्य रणनीति ३५
४.५ बाढीको प्रतिकार्य गर्न स्रोतसाधनको आवश्यकता र विद्यमान क्षमता विश्लेषण ३६
४.६ बाढीको लागि शिक्षा क्षेत्रको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना ४०

परिच्छेद ५: महामारीको परिदृश्य र पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना ५२

५.१ उच्च सङ्क्रामक तथा घातक रोगको महामारीको परिदृष्य (जस्तैः कोभिड) ५२
५.२ सङ्क्रामक रोगको महामारी घटना विवरण ५२
५.३ कोभिड-१९ बाट शिक्षाक्षेत्रमा परेको प्रभाव ५२
५.४ कोभिड-१९को प्रतिकार्य रणनीति ५४
५.५ स्रोतसाधनको आवश्यकता र विद्यमान क्षमता विश्लेषण ५५
५.६ महामारी परिदृश्यका लागि शिक्षा क्षेत्रको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना ६०

परिच्छेद ६ः कृत्रिम घटना अभ्यास तथा योजनाको परीक्षण ६५

६.१ कृत्रिम घटना अभ्यास ६५
६.२ कृत्रिम घटना अभ्यास कार्यतालिका ६५

परिच्छेद ७ः समन्वय र सहकार्य ६८

७.१ संघ, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तह शिक्षा समूह बिचको समन्वय र सहकार्य ६८
७.२ अन्तरविषयगत तथा निकायगत समन्वय र सहकार्य ६८

परिच्छेद ८ः सूचना व्यवस्थापन, सञ्चार तथा पैरवी ६९

८.१ सूचना व्यवस्थापन ६९
८.२ सञ्चार तथा पैरवी ६९

परिच्छेद ९ः अनुगमन र समीक्षा ७०

९.१ अनुगमन संयन्त्र र कार्यसूची ७०
९.२ अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्ययोजना ७०
९.३ योजनाको समीक्षा र परिमार्जन ७०

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ संघीय शिक्षा समूहका सम्पर्क व्यक्तिहरूको सूची
अनुसूची २ संघमा क्रियाशील अन्य विषयगत समूहका सम्पर्क व्यक्तिको सूची
अनुसूची ३ योजना तर्जुमाका लागि आधारभूत अध्ययन
अनुसूची ४ अस्थायी सिकाइ केन्द्रका नमूना ढाँचाहरू
अनुसूची ५ सञ्चार-वृक्ष चित्र
अनुसूची ६ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन फाराम
अनुसूची ७ शितलहर (जाडो) पूर्वतयारी र प्रतिकार्य कार्ययोजना, २०७९

परिच्छेद १ः परिचय

१.१ शिक्षा समूहको पृष्ठभूमि

विपद् तथा अन्य आपत्कालीन अवस्थामा अन्तर्राष्ट्रिय सहायता परिचालनलाई प्रभावकारी बनाउन संयुक्त राष्ट्रसंघको नेतृत्वमा विषयक्षेत्रगत कार्यसमूह (Cluster Group) गठन गरी समन्वय गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास रही आएको छ । यसको शुरुवात सन् २००५ देखि भएको हो । नेपालमा वि.सं. २०६५ सालमा कोशी नदीको बाँध फुटेर भएको बाढी पछि मानवीय सहायता परिचालन गर्दा विषयक्षेत्रगत समूहको अभ्यास शुरु भएको थियो । तत्पश्चातका सबै विपद्मा यो अभ्यास निरन्तर हुँदै आएको छ। राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्य कार्यढाँचा २०७० को व्यवस्था अनुसार संघमा नेपाल शिक्षा समूह सहित हाल ११ समूह क्रियाशील रहेका छन् । संघीय शिक्षा समूहमा सरकारी, गैरसरकारी र अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरू गरी हाल ३२ संस्थाहरू आवद्ध रहेका छन् । विपद्स्तर र प्रतिकार्यको प्रकृति, मात्रा र अवधि अनुसार क्रियाशील संस्थाको संख्यामा घटबढ हुने गरेको छ ।

प्रकोपबाट अस्पत्ताल, सडक, खानेपानी, विद्यालय, सञ्चार जस्ता आधारभुत एवं अत्यावश्यक सेवामा असर पर्छ । हरेक विपद् घटनामा बालबालिकाको पठनपाठनमा प्रत्यक्ष असर पर्ने गरेको छ । शिक्षा आधारभुत तथा अत्यावश्यक सेवाको क्षेत्र हो । आपत्कालीन अवस्थामा शिक्षा पाउनु बालबालिकाको आधारभुत अधिकार हो । आपत्कालीन अवस्थामा र तत्पश्चात हरसंभव छिटो पठनपाठन सुचारु गर्न जरुरी छ । विपद् घटना पश्चात् शिक्षा क्षेत्र सुचारु गर्दा अन्य विषयक्षेत्रको पुनर्लाभमा समेत सहज हुन्छ । विपद्बाट शिक्षा क्षेत्रमा हुन सक्ने प्रभाव कम गर्न यस विषयमा काम गर्ने सरकारी, गैरसरकारी, निजी क्षेत्र तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाले सामूहिकरूपमा विपद् पूर्वतयारी र प्रतिकार्य गर्नु पर्दछ ।

यस आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरोकारवालाहरूसँग परामर्श गरी विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि शिक्षा समूह सञ्चालन कार्यविधि, २०७९ जारी गरेको छ । यस कार्यविधिमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह साथै जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति अन्तर्गत शिक्षा समूहको गठन तथा परिचालन गर्ने व्यवस्था छ । शिक्षा समूहले सम्बन्धित तहका विपद् व्यवस्थापन तथा शिक्षा सम्बन्धी कार्य गर्ने निकायलाई शिक्षाक्षेत्रको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यमा सहयोग गर्नेछ । विपद्को प्रकृति र प्रभावस्तर अनुसार संघीय, प्रदेश तथा स्थानीय तहका शिक्षा समूहले अन्य विषयक्षेत्रका समूहसँग समेत समन्वय गरी शिक्षा क्षेत्रको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्नुपर्छ ।

यो कार्ययोजनामा भूकम्प, बाढी र सङ्क्रामक रोगको महामारीका लागि महाविपद्स्तरको परिदृष्य तयार गरी संघीय शिक्षा समूहको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य सम्बन्धी चरणवद्ध क्रियाकलापहरू तर्जुमा गरिएको छ ।

१.२ योजनाको लक्ष्य, उद्देश्यहरू र अपेक्षित प्रतिफल

(क) लक्ष्यः यस योजनाको लक्ष्य विपद्का कारण अवरुद्ध भएको पठनपाठन र सिकाइलाई सुचारु गरी शिक्षाक्षेत्रमा विपद्को प्रभाव कम गर्नु हो ।

(ख) उद्देश्यहरू: यस योजनाको समग्र उद्देश्य शिक्षा क्षेत्रमा प्रभावकारी विपद् पूर्वतयारी गरी आपत्कालीन अवस्थामा बालबालिका र किशोरकिशोरीहरूका लागि सुरक्षित वातावरणमा पठनपाठन र सिकाइ निरन्तरता गर्नु हो । यसका विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्न अनुसार रहेका छन्:-

(१) आपत्कालीन अवधिमा विशेष गरी प्रकोप पछिको प्रारम्भिक दुई हप्ताको अवधिमा बालबालिका र शिक्षकहरूको दैनिकीलाई सामान्य अवस्थामा पुनर्स्थापना गरी पठनपाठन निरन्तर गर्नु,

(२) प्रकोप सङ्कटासन्न विद्यालय र समुदायमा सुरक्षित पठनपाठन सिकाइ वातावरणलाई सुदृढ गरी सबै बालबालिकाहरू, विशेष गरी अपाङ्गता भएका बालबालिका र विपन्न परिवारका बालबालिकाहरूलाई आपत्कालीन अवधिमा समेत गुणस्तरीय शिक्षाका अवसरहरूमा निरन्तर पहुँच सुनिश्चित गर्नु र

(३) बालबालिकाको उमेर साथै शारीरिक, मानसिक अवस्था अनुसार प्रभावकारी रूपमा विपद्को सामना गरी आफ्नो जीउधनको रक्षा गर्न उपयुक्त सिप, स्रोतसाधन, शिक्षण एवं सिकाइ वातावरण, मनोसामाजिक परामर्श, शैक्षिक सामग्री साथै स्वास्थ्य र सरसफाइको माध्यमबाट समुदायको विपद् उत्थानशीलता विकास गर्नु ।

(ग) अपेक्षित प्रतिफलः यस योजनाको कार्यान्वयनबाट देहायका प्रतिफल हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छः-

(१) संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहबाट समन्वयात्मक रूपमा प्रभावकारी विपद् प्रतिकार्य भई आपत्कालीन अवस्था साथै तत्पश्चात् बालबालिकाको पठनपाठन सुचारु भएको हुनेछ,

(२) नेपाल सरकार तथा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सम्बन्धित निकाय, समुदाय तथा सरोकारवालाहरूको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य क्षमता सुदृढ भएको हुनेछ,

(३) विपद् पूर्वतयारी, प्रतिकार्य र पुनर्लाभका व्यवस्थित प्रयत्न मार्फत् सबै प्रकारका विपद्बाट शिक्षा क्षेत्रमा हुने क्षति साथै प्रभाव न्यून गर्न र सुरक्षित वातावरणमा पठनपाठनलाई निरन्तरता दिन शिक्षाक्षेत्रको उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

(४) आपत्कालीन अबस्थामा बालबालिकाहरूमा हुन सक्ने जोखिमहरू जस्तै शोषण, दुरुपयोग, हिंसा, यौन शोषण जस्ता अवाञ्छित कृयाकलापमा कमी भएको र सुरक्षित वातावरण सृजना भएको हुनेछ।

१.३ मार्गदर्शक सिद्धान्तहरू

यस योजनाको कार्यान्वयन गर्दा देहायका मार्गदर्शक सिद्धान्तहरू पालना गर्नुपर्नेछः-

(क) विपद् परिस्थितिको सामना गर्नको लागि सामुहिक तयारीः- विपद्बाट हुने क्षति तथा प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न सामुहिकरूपमा योजना बनाउने र समूह सदस्यहरूले जिम्मेवारी बाँडफाँड गरी योजना कार्यान्वयन गर्न चाहिने स्रोतसाधन जुटाउने,

(ख) परस्पर समन्वयमा आफ्नो विज्ञता, क्षमता अनुसारको फरक जिम्मेवारीः- प्रभावकारी विपद् प्रतिकार्य मार्फत् विपद्को प्रभाव न्यूनीकरण र उत्थानशीलता सम्बन्धी राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न समूहका सदस्यको जिम्मेवारी स्पष्ट गरी योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने,

(ग) मानवीय सहायताका अन्तर्राष्ट्रिय सिद्धान्त र मूल्यमान्यताः- शिक्षा समूहमा क्रियाशील संस्था, निकाय, व्यक्तिले मानवता, निष्पक्षता, तटष्ठता, सहभागिता, समावेशिता, पारदर्शिता, उत्तरदायित्त्व, गोपनीयता, स्वतन्त्रता लगायतका मानवीय सहायताका सिद्धान्त तथा आपत्कालीन अवस्थामा शिक्षाको लागि अन्तर-निकाय सञ्जालका अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता र मापदण्डहरू लागू गर्ने,

(घ) शारीरिक, मानसिक एवं आर्थिक-सामाजिक अवस्था अनुसार विपद् प्रभावित तथा सङ्कटासन्न व्यक्ति, समूह र समुदायका आवश्यकताको सम्बोधनः- उमेर, शारीरिक तथा मानसिक अवस्था अनुसार फरक क्षमता भएका बालबालिकाको लागि भौतिक सुविधा, शैक्षिक सामग्री र सिकाइ विधिको आवश्यकताको पहिचान गरी परिपूर्ति गर्ने र

(ङ) स्थानीय समुदायको संस्कृति र रीतिरीवाजको सम्मानः- मानवीय सहायता सञ्चालन गर्दा स्थानीय समुदायको संस्कृति एवं परम्पराको सम्मान गर्ने, त्यसप्रति सम्वेदनशील भई काम गर्ने र मानवीय सहायतालाई समुदायका असल अभ्याससँग मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि नेपाल शिक्षा समूह सञ्चालन कार्यविधि, २०७९ बमोजिम विक्रम सम्वत् २०७५ (सन् २०१८) मा तयार गरेको शिक्षा समूहको भैपरी योजनालाई सरोकारवालाहरूको सहभागितामा परिमार्जन गरी यो योजना तयार गरिएको छ ।

योजना तर्जुमा विधि

चरण १	कार्यविधि बमोजिम योजनाको प्रारूप मस्यौदा गरी शिक्षा समूहमा छलफल र परिमार्जन
चरण २	शिक्षा क्षेत्रको विपद् जोखिम विश्लेषण
चरण ३	मुख्य तीन प्रकोप छनोट गरी त्यसबाट उत्पन्न हुन सक्ने सामान्य, महाविपद् र सबैभन्दा बढी सम्भावना भएको स्तरको विपद् परिदृष्य विवरण तयारी
चरण ४	सामान्य, महाविपद् र सबैभन्दा बढी सम्भावना भएको स्तरको विपद् मध्येबाट पूर्वतयारी गर्न विपद् परिदृष्यको छनोट *(संघीय तहको योजना भएकोले यस योजनामा महाविपद् परिदृष्य छनोट गरिएको छ)*
चरण ५	छानिएको परिदृष्य अनुसार आवश्यक पर्ने स्रोतसाधन लगायतका क्षमताको आँकलन
चरण ६	शिक्षा समूहमा उपलब्ध स्रोतसाधन र विद्यमान क्षमताको मूल्याङ्कन
चरण ७	अपुग स्रोतसाधन र क्षमताको विश्लेषण
चरण ८	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना मस्यौदा
चरण ९	सरोकारवालाहरूसँग मस्यौदा योजना माथि छलफल
चरण १०	सरोकारवालाहरूको सुझावका आधारमा परिमार्जन गरी अन्तिम मस्यौदा तयारी

योजना कार्यान्वयन विधि

चरण १	योजनालाई शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयबाट स्वीकृत भए पछि कार्यान्वयन गर्ने
चरण २	योजनाका क्रियाकलापहरू संघीय विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनामा (जस्तैः- मनसुन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, कोभिड-१९ प्रतिकार्य योजना) एकीकृत गर्न पेश गर्ने,
चरण ३	योजना कार्यान्वयनको आवधिकरूपमा अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने र
चरण ४	योजनालाई आगामी वर्ष पुनरावलोकन गरी अद्यावधिक गर्ने

यस योजनामा नेपालको विपद् जोखिम र विगतका घटनाका आधारमा क्षिक्षा क्षेत्रको समग्र प्रकोप सम्मुखता, सङ्कटासन्नता, क्षमता र विपद् जोखिम स्थितिको विश्लेषण गरिएको छ । विस्तृत एवं विशिष्टिकृत तथ्याङ्क विवरणको उपलब्धताका आधारमा विपद् जोखिम स्थिति सम्बन्धी जानकारी अद्यावधिक गर्दै लगिने छ । यस योजनालाई हरेक वर्ष पुनरावलोकन गरी अद्यावधिक गरिनेछ ।

परिच्छेद २: शिक्षा क्षेत्रमा प्रकोप, सङ्कटासन्नता र जोखिम विश्लेषण

२.१ समग्र विपद् जोखिम

नेपाल भूकम्प, बाढी, पहिरो, हुरीबतास, चटयाङ, अतिवृष्टि, असिना, रोगव्याधिको महामारी, आगलागी, उष्णलहर, शीतलहर र खडेरी जस्ता विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक प्रकोपको उच्च जोखिममा छ । यी प्रकोपबाट वर्षेनी साना ठुला विपद्जन्य घटना भैरहन्छन् । विपद्बाट नेपालको शैक्षिक क्षेत्र प्रत्यक्ष एवं अप्रत्यक्षरूपमा प्रभावित हुने गर्दछ । विक्रम संवत् २०७२ भूकम्प, २०७४ मा बाढी, आँधीबेहरी र २०७७ देखि २०७८ सम्म कोभिड-१९ का कारण शिक्षा क्षेत्रमा भौतिक र आर्थिक क्षतिका साथै पठनपाठन लामो समय अवरुद्ध भएको थियो ।

वि.सं. २०७२ मा नेपालमा आएको भूकम्पले आंशिक र पूर्ण रूपमा ३५,००० कक्षाकोठा क्षतिग्रस्त भए । भूकम्पले ३५ हजारभन्दा बढी कक्षाकोठा ध्वस्त पारेपछि ३ देखि १८ वर्ष उमेर समूहका करिब ११ लाख बालबालिकाको पठनपाठनमा असर परेको थियो । उनीहरूले लामो समयसम्म स्थायी कक्षाकोठामा पढ्न पाएनन् । विक्रम सम्वत् २०७४ मा नेपालको तराई क्षेत्रमा आएको बाढीले दुई लाख बीस हजार बालबालिकाको शिक्षालाई असर पुऱ्याएको थियो । त्यसै वर्ष बारा र पर्सा जिल्लामा आएको आँधीवेहरीले धेरै विद्यालयमा क्षति पुगेको थियो ।

कोभिड-१९ को सङ्क्रमणका कारण २०७६ फागुनदेखि २०७८ फागुनसम्म सबै तहको शैक्षिक क्रियाकलाप पूर्ण वा आंशिकरूपमा अवरुद्ध भयो। यसबाट देशैभरि ८३लाख भन्दा बढी बालबालिकाको पठनपाठन प्रभावित भयो साथै परीक्षा प्रणालीमा आपत्कालीन व्यवस्था गर्नुपऱ्यो । कोभिडका कारण शैक्षिक क्षेत्रमा दूरगामी प्रभाव परेको छ ।

देशका धेरै विद्यालयहरू भूकम्प, चटयाङ, हावाहुरी, आगलागी, पहिरो र बाढी लगायतका प्रकोपको जोखिममा रहेका छन् ।

२.२ विद्यालयको विपद् सङ्कटासन्नता

कमजोर भौतिक संरचना, विद्यालय भवन बाढी, पहिरोको जोखिमयुक्त स्थानमा हुनु, विद्यालय भवन तथा परिसरमा चटयाङ तथा आगलागी निरोधक प्रणालीको अभाव, उपयुक्त ढल निकासको अभाव, हावहुरीको जोखिम रहेका क्षेत्रमा कमजोर छाना भएको भवन आदि कारणले नेपालका धेरै विद्यालयहरू विभिन्न प्रकोपप्रति संवेदनशील अवस्थामा रहेका छन् । कमजोर बनोटकै कारण विक्रम सम्वत् २०७२ सालको भूकम्पमा ३५ हजार कक्षाकोठा भत्केका थिए । शिक्षाक्षेत्रको विश्लेषण (२०७८)[१] मा अझै पनि ६० प्रतिशत विद्यालयहरूमा सङ्कटासन्न भवन, संरचना रहेको उल्लेख छ ।

प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा र पूर्वप्राथमिक तह अन्तर्गत सिकाइ केन्द्रको विवरण तालिका २.१ मा रहेको छ ।

---

१ MoEST, 2021. Nepal: Education Sector Analysis. Ministry of Education, Science and Technology. Kathmandu

तालिका २.१ प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा र पूर्व प्राथमिक तह अन्तर्गत सिकाइ केन्द्र तथा विद्यार्थी र शिक्षकको विवरण

प्रदेश	प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा र पूर्व प्राथमिक सिकाइ केन्द्र			विद्यार्थी संख्या			अपाङ्गता भएका विद्यार्थीको संख्या	शिक्षक संख्या
	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा		
प्रदेश १	५,५४४	१,३९८	६,९४२	९५,१८५	१०६,३२९	२०१,५१४	६५६	१०२२१
मधेश	४,३३०	७२६	५,०५६	१४७,६६६	१६६,५६२	३१४,२२८	७३०	५६८५
वागमती	५,१५५	१,९१९	७,०७४	९६,८८५	११३,०७४	२०९,९५९	८७०	१०२२१
गण्डकी	३,६२८	५६८	४,१९६	४५,४५३	५४,१४८	९९,६०१	३०६	६६२०
लुम्बिनी	५,५३०	१,११०	६,६४०	१०४,७०८	१२१,९६५	२२६,६७३	९६८	१०२२१
कर्णाली	२,७५८	१७७	२,९३५	४५,३८७	४९,५८०	९४,९६७	२४०	२६७६
सुदूरपश्चिम	३,६४२	६४५	४,२८७	६६,४३४	७६,७७७	१४३,२११	३९९	१०२२१
जम्मा	३०,५८७	६,५४३	३७,१३०	६०१,७१८	६८८,४३५	१,२९०,१५३	४१७५	५५,८६५

स्रोतः Flash I Report 2078

प्रदेशगत रूपमा विद्यालयहरूको विवरण तालिका २.२ मा रहेको छ ।

तालिका २.२ प्रदेशगत रूपमा विद्यालयको विवरण

प्रदेश	**विद्यालय संख्या**			**सामुदायिक विद्यालय भवन संख्या**	**संस्थागत विद्यालय भवन संख्या**	**कच्ची भवन (ढुङ्गा, माटो वा ईँटाको गारो, कच्ची छानो)**	**पक्की भवन (पक्की गारो र छत)**
	सामुदायिक	**संस्थागत**	**जम्मा**				
प्रदेश १	५४५७	१५०५	६९६७	२७२८५	४५१५		
मधेश	३४०१	७५४	४१७४	१७००५	२२६२		
वागमती	५११०	१९२६	७०५९	२५५५०	५७७८		
गण्डकी	३७२८	५९१	४३०९	१८६४०	१७७३		
लुम्बिनी	४५८५	११२६	५७६८	२२९२५	३३७८		
कर्णाली	२९७३	१९६	३१८४	१४८६५	५८८		
सुदूरपश्चिम	३५७९	६३५	४२१३	१७८९५	१९०५		
जम्मा	**२८,८३३**	**६७३३**	**३५६७४**	**१४४१६५**	**२०१९९**	**५९९४०**	

स्रोतः Flash I Report 2078

२.३ विद्यार्थीको विवरण

विद्यार्थीको उमेरका साथै शारीरिक तथा मानसिक अवस्था अनुसार उनीहरूको विपद् सम्वेदनशीलता फरक पर्छ । कम उमेरका, अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरू तुलनात्मक रूपमा बढी सङ्कटासन्न हुन्छन् । उमेर तथा शारीरिक अवस्था अनुसार सार्वजनिक तथा निजी विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको सारांश विवरण तालिका २.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ । तालिकालाई हरेक वर्ष उपलब्ध हुने तथ्याङ्कका आधारमा अद्यावधिक गर्दै लगिनेछ ।

तालिका २.३ तह, लिङ्ग, अपाङ्गताका आधारमा विद्यार्थीहरूको प्रदेशगत विवरण

प्रदेश	कक्षा १-८ सम्म			कक्षा ९ - १२ सम्म			अपाङ्गता भएका
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	
प्रदेश १	४३००६५	४३४,२४०	८६४,३०५	१७७,५०७	१५९,८३७	३३७,३४४	३९७५
मधेश	५४८०५२	५४७,९८२	१,०७०,२३४	११८,४५६	१२८,५४४	२४७,०००	२३११
वागमती	४६९७९९	५१०,१९६	९७९,९९५	१८२,२३४	१७६,१५१	३५८,३८५	४२२३
गण्डकी	१९४०६२	२०७,००१	४०१,०६३	८७,००१	८१,९२७	१६८,९२८	२२१५
लुम्बिनी	४६८४२०	४८८,८३५	९५७,२५५	१५१,६७९	१४५,४६६	२९७,१४५	५१७९
कर्णाली	२३१२८१	२१९,५११	४५०,७९२	७२,८६७	६६,२५८	१३९,१२५	३०५२
सुदूरपश्चिम	३१४६४५	३००,६६४	६१५,३०९	१०५,५२४	९१,५८५	१९७,१०९	२७८६
जम्मा	*२६५६३२४*	*२,६८२,६२९*	*५,३३८,९५३*	*८९५,२६८*	*८४९,७६८*	*१,७४५,०३६*	*२३७४१*

स्रोतः Flash I Report 2078

२.४ शिक्षकको विवरण

विपद् संवेदनशीलता वा उत्थानशील क्षमतामा शिक्षकको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । अर्कोतर्फ शिक्षक पनि विपद् सङ्कटासन्न हुन सक्छन् र विपद्बाट प्रभावित हुन सक्छन् । यसबाट समग्र पठनपाठनमा असर पर्न सक्छ । शैक्षिक तह अनुसार सार्वजनिक तथा निजी विद्यालयमा अध्यापनरत शिक्षकको सारांश विवरण तालिका २.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ । यस तालिकालाई हरेक वर्ष उपलब्ध हुने तथ्याङ्कका आधारमा अद्यावधिक गर्दै लगिनेछ ।

तालिका २.३ शिक्षकको प्रदेशगत विवरण

प्रदेश	कक्षा १-८ सम्म			कक्षा ९-१२ सम्म			तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या*	अपाङ्गता भएका शिक्षक संख्या
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा		
प्रदेश १	२०,६६८	२७,८६६	**४८,५३४**	२,०१६	८,८५०	**१०,८६६**		
मधेश	७,९२६	१८,३१८	**२६,२४४**	६९४	४,०८१	**४,७७५**		
वागमती	३४,०६८	२६,४९०	**६०,५५८**	५,२३७	१४,५४१	**१९,७७८**		
गण्डकी	१६,९२४	१६,४६६	**३३,३९०**	२,००३	७,४५१	**९,४५४**		
लुम्बिनी	१९,७००	२५,०९८	**४४,७९८**	१,८१०	७,६३४	**९,४४४**		
कर्णाली	४,९०६	१०,५६५	**१५,४७१**	४३४	२,४८८	**२,९२२**		
सुदूरपश्चिम	९,३६२	१८,८२०	**२८,१८२**	१,०१७	५,१४३	**६,१६०**		
जम्मा	**११३,५५४**	**१४३,६२३**	**२५७,१७७**	**१३,२११**	**५०,१८८**	**६३,३९९**		

स्रोतः Flash I Report 2078 । *तालिम प्राप्त भन्नाले विद्यालय विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सैद्धान्तिक तथा अभ्यासमूलक तालिम सम्झनुपर्छ।

२.५ शिक्षा क्षेत्रका कर्मचारीको विवरण

शिक्षा क्षेत्रको विपद् व्यवस्थापनमा संघ, प्रदेश, स्थानीय तह र सम्बन्धित विद्यालयमा कार्यरत शिक्षा क्षेत्रका कर्मचारीको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । संघ, प्रदेश, स्थानीय तह र विद्यालयमा कार्यरत विभिन्न श्रेणी, समूहका कर्मचारीको विवरण तालिका २.४ मा दिइएको छ ।

तालिका २.४ प्रदेश र संघमा रहेका कर्मचारीको विवरण

प्रदेश	विद्यालयमा कार्यरत			स्थानीय तहमा कार्यरत			प्रदेश तहमा कार्यरत (जिल्लामा समेत)			विद्यालय विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त			अपाङ्गता भएका कर्मचारीको संख्या
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
प्रदेश १													
मधेश													
वागमती													
गण्डकी													
लुम्बिनी													
कर्णाली													

सुदूरपश्चिम													
जम्मा													

संघमा कार्यरत कर्मचारी	कर्मचारी संख्या			विद्यालय विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त			अपाङ्गगता भएका कर्मचारी
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	

स्रोतः

२.६ शिक्षण सामग्रीको लेखाजोखा

सामान्य अवस्थामा समेत पाठ्यपुस्तक तथा अन्य शिक्षण सामग्रीको आपूर्तिमा चुनौतिहरू रहेका छन् । विपद् अवस्थामा यो अवस्था झन् बिग्रने निश्चित छ । आपत्कालीन अवस्थाका लागि शिक्षण सामग्रीको विद्यमान अवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ । यस तालिकालाई हरेक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ ।

तालिका २.५ शिक्षा क्षेत्रका लागि आपत्कालीन सामग्रीको न्यूनतम भण्डारण (Preposition Stock of Education Cluster)

शिक्षण सामग्री	राजविराज	जनकपुर	बर्दिबास	काठमाडौं	भैरहवा	धनगढी	नेपालगञ्ज	जम्मा	१ सेट कति बालबालिकाका लागि?	पहुँचमा रहने जम्मा विद्यार्थी	नोट
ECD किट	२३	७९	४	२५०	१३	४५	५०	४६४	२५		४-५ वर्षका बलबालिकाका लागि, १ अस्थायी सिकाइ केन्द्रमा २५ जनाका लागि १ सेट चाहिन्छ ।
स्कूल किट			३०	१७९		२५	२०	२५४	४०		कक्षा १-८ का ४० जना विद्यार्थीका लागि १ सेट
विद्यार्थी किट (आधारभूत तह)			३,१५१	२,८०३		२००		७,३२२	१	७,३२२	कक्षा १-५ सम्मका १ जना विद्यार्थीका लागि १ सेट,
विद्यार्थी किट माध्यमिक (छात्र र छात्राहरूको लागि)			२,९१७	९३०		२००		६,३४६	१	६,३४६	कक्षा ६-८ सम्मका १ जना विद्यार्थीका लागि १ सेट

दूर शिक्षा प्रविधि सेट											सबै तहका विद्यार्थी, शिक्षक तथा सम्बन्धित निकायका लागि
किशोरी किट (किशोरी संख्या ३६८८७)											
शिक्षक किट	३०		१५	६२८		२५	५०	७४८	६०		कक्षा ५ सम्मका १२० विद्यार्थीका लागि २ सेट, कक्षा ६-८ सम्मका १२० विद्यार्थीका लागि २ सेट
विभिन्न प्रकारको अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि सामग्री											
मनोरञ्जन किट	१८			१६८		२५		२११	६०		कक्षा ५ सम्म १२० विद्यार्थीका लागि २ सेट, कक्षा ६-८ सम्म १२० विद्यार्थीका लागि २ सेट
पाठ्यपुस्तक (१-५)											
पाठ्यपुस्तक (६-१०)											
पाठ्यपुस्तक (१०-१२)											
जम्मा	**७१**	**७९**	**६,११७**	**४,९५८**	**१३**	**५२०**					

परिच्छेद ३ः भूकम्पको परिदृश्य र पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना

३.१ परिदृश्यः पश्चिम नेपालको भूकम्प

नेपाल भूकम्पको उच्च जोखिम क्षेत्रमा पर्छ । भूकम्पको जोखिमको वर्गीकरणका आधारमा देशलाई उत्तर-पश्चिमदेखि दक्षिण-पूर्व दिशामा तीनवटा क्षेत्रहरूमा विभाजन गर्न सकिन्छ (चित्र १) । विगतका भूकम्प तथा भौगर्भिक विश्लेषणका आधारमा देशको मध्य र पश्चिमी भागमा भूकम्पको जोखिम पूर्वी, उत्तरी र दक्षिणी भागहरू भन्दा अलि बढी छ । कमजोर भौतिक संरचना भएका विद्यालय भवनमा भूकम्पको जोखिम अत्यधिक रहेको छ ।

चित्र १. नेपालको भूकम्प जोखिम नक्शा ।

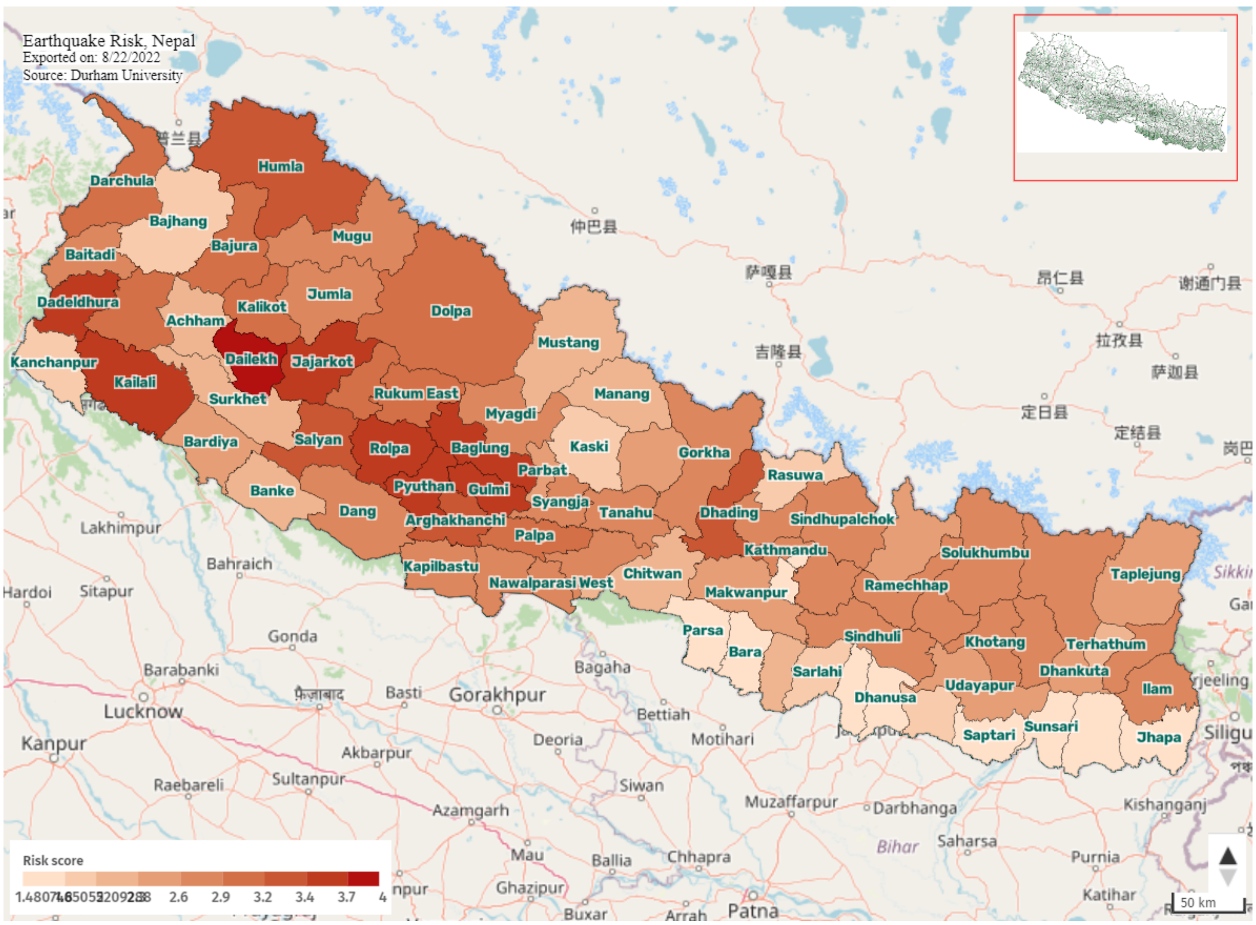

विक्रम संवत् २०७२ सालको बैशाखमा पहिलो भूकम्पमा बिदाको दिन भएकाले विद्यालय बन्द भएको र दोस्रो भूकम्पमा पहिलो भूकम्पको कारण विद्यालय बन्द रहेकोले मानवीय क्षतिको हिसाबले नराम्रो प्रभाव पर्नबाट जोगिएको थियो।

३.२ भूकम्पको घटना विवरण (परिदृष्य)

तल दिइएको घटना विवरण विनाशकारी भूकम्पको महाविपद् परिदृष्य हो। यो परिदृष्य संयुक्त राष्ट्र संघीय मानवीय सहायता राष्ट्रिय टोली (Humanitarian Country Team -HCT)ले सन् २०२१ मा तयार गरेको भूकम्पको परिदृश्यमा आधारित छ ।

डरह्याम विश्वविद्यालयले गरेको मोडलिङ्गमा आधारित रहेर संयुक्त राष्ट्रसंघीय मानवीय सहायता राष्ट्रिय टोली (HCT) ले त्यस भूकम्पबाट भएको क्षतिको प्रारम्भिक आँकलन गरेको छ । यो आँकलन घटना घटेको २४ घण्टाको अवधिको अवस्था कल्पना गरी तयार गरिएको हो ।

बुधवार अपरान्ह २ बजे कर्णाली प्रदेशको रुकुम पश्चिम जिल्लामा केन्द्रबिन्दु भएको ७.८ म्याग्निच्युडको भूकम्प गयो । भूकम्पबाट नेपालभरिमा ३६,८३,०२४ घरमा क्षति भयो (तालिका ३.१) । ती मध्ये १ लाख ६८ हजार ९४९ तत्काल भत्केर ध्वस्त भए । त्यस्तै, ९ लाख ७८ हजार ५११ घरमा पुनः बसोबास गर्न नमिल्ने गरी क्षति भयो । भूकम्पबाट ९ लाख भन्दा बढी घरमा राखेको अन्नपात र अन्य धनमालमा पनि व्यापक क्षति पुगेको छ ।

तालिका ३.१ भूकम्पबाट घर, भवनमा भएको क्षति विवरण (DG = Damage Grade)

प्रदेश	क्षतिको स्तर				
	सामान्य (DG1)	मध्यम (DG2)	व्यापक (DG3)	पूर्ण क्षति (DG4)	पुरै भत्केको (DG5)
१ नं.	२०६,५०७	६१,४०४	३,४३२	१५०	६
मधेश	१९५,१८९	१४४,५७२	४५,३२८	१३,५०८	१,९३९
बागमती	२१९,०१०	४२०,८९५	२५१,८८२	२१२,९८५	३६,७६३
गण्डकी	६,८२९	१६,८११	३१,८६५	४४०,७९८	७५,८८५
लुम्बिनी	१०२,८३५	१९१,१५९	१७५,१३६	२८६,५५६	५०,०६१
कर्णाली	७२,१८७	१०६,८२४	५१,५७७	२४,०६६	४,२३८
सुदूरपश्चिम	१५५,१०२	६९,९०६	७,११४	४४८	५७
जम्मा	**९५७,६५९**	**१,०११, ५७१**	**५६६,३३४**	**९७८,५११**	**१६८,९४९**

यस घटनामा १८ हजार ६०२ मानिसको तत्कालै मृत्यु भयो भने १ लाख ४३ हजार ९०० जना घाइते भए (तालिका ३.२) । भूकम्पबाट गोठमा क्षति हुँदा लाखौं पशुपक्षीको मृत्यु भयो । समयमै पशुपक्षीका मृत शरीरको उचित व्यवस्थापन गर्न नसके रोगव्याधीको जोखिम छ ।

तालिका ३.२ भूकम्पबाट भएको मानवीय क्षति र असर

प्रदेश	मानव मृत्यु	घाइते	प्रभावित जनसंख्या	प्रभावित परिवार
१ नं.	०	३००	७००	१००
मधेश	२००	२,०००	७०,०००	१५,०००
बागमती	४,०००	३४,०००	१,२००,०००	२४९,०००
गण्डकी	९,०००	५३,०००	२,५००,०००	५१६,०००

लुम्बिनी	५,०००	४०,०००	१,६००,०००	३३६,०००
कर्णाली	४००	४,०००	१००,०००	२८,०००
सुदूरपश्चिम	२	६००	२,०००	५००
जम्मा	**१८६०२**	**१४३,९००**	**५,४७२,७००**	**१,१४४,६००**

भूकम्पका कारण धेरै पुल तथा सडक खण्डमा क्षति भएको छ । ठाउँठाउँमा पहिरो गएर खासगरी कर्णाली, लुम्बिनी, गण्डकी र वागमती प्रदेशमा सडक यातायात अवरुद्ध भएको छ । सडक यातायात पूर्ण सुचारु गर्न १० दिनसम्म लाग्न सक्नेछ । दाङ, जुम्ला र चौरजहारी विमानस्थलमा केही क्षति पुगेको छ, सुचारु गर्न कम्तीमा ३ दिन लाग्ने छ । सुर्खेत र जुम्ला विमानस्थलमा सामान्य क्षति पुगेको छ, भोलिपल्ट मध्यान्हतिर देखि सञ्चालनमा आउन सक्नेछ । सबै विमानस्थलमा हेलिकप्टर अवतरण र उडान गर्न सकिन्छ ।

भूकम्पका कारण खानेपानीका मूहान, सङ्कलन पोखरी र वितरण प्रणालीमा क्षति पुगेको छ । मुख्य शहर बजारमा कम्तिमा एक हप्तासम्म खानेपानीको अभाव हुनेछ । त्यसै गरी विद्युत आपूर्ति पनि अवरुद्ध हुनेछ । विद्युत आपूर्ति सुचारु गर्न ठाउँ हेरी १ देखि ३ हप्तासम्म लाग्नेछ । सञ्चार सेवा केही घण्टासम्म पूर्णरूपमा अवरुद्ध भयो । मोवाइल सेवा बेलुकी ७ बजेबाट पुनः सञ्चालनमा आयो । केही ठाउँमा सञ्चार सुचारु हुन ३ हप्तासम्म लाग्नेछ ।

३.३ भूकम्पबाट शिक्षा क्षेत्रमा परेको असर

भूकम्पबाट गण्डकी, लुम्बिनी, कर्णाली र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा गरी ५६ हजार कक्षाकोठा क्षतिग्रस्त भए । ती मध्ये ४२ हजार कक्षाकोठा पुनर्निर्माण गर्नुपर्ने छ । १० हजार कक्षाकोठामा प्रबलीकरण गरेपछि मात्र सञ्चालन गर्न सकिन्छ । बाँकि ४ हजार कक्षाकोठा सामान्य मरम्मत पछि सञ्चालन गर्न सकिन्छ । विद्यालय भवनहरू भत्केर शैक्षिक सामग्रीमा पनि क्षति भएको छ । घरहरूमा भएको क्षतिका कारण धेरै विद्यार्थीको शैक्षिक सामग्रीमा क्षति भएको छ ।

भूकम्पका कारण देशभरिका सबै विद्यालयमा बिहीबार र शुक्रबार पठनपाठन बन्द हुनेछ । गण्डकी, लुम्बिनी, कर्णाली र सुदूरपश्चिम प्रदेशका १५ हजार विद्यालयमा पठनपाठन शुरु गर्न १५ दिनसम्म लाग्नेछ । समुदायमा परेको विपत्तिका कारण पनि लामो समयसम्म बालबालिकाहरू विद्यालय बाहिर रहन सक्ने जोखिम छ ।

उच्च माध्यमिक तह सम्मका २३ लाख विद्यार्थीलाई शैक्षिक सामग्री सहायता आवश्यक पर्ने अनुमान छ । भूकम्पका कारण विद्यार्थी, कर्मचारी, अभिभावकहरूमा मानसिक आघात परेको छ । विपद् प्रतिकार्यमा अस्थायी सिकाइ केन्द्रको स्थापना, शैक्षिक सामग्रीको वितरण र बालबालिका, अभिभावक र शिक्षकहरूलाई मनोसामाजिक सहयोग उपलब्ध गराउनु प्रमुख प्राथमिकता हुनु पर्नेछ।

प्रभावित तह	जम्मा विद्यार्थी संख्या	जम्मा प्रभावित विद्यार्थी संख्या	अपाङ्गता भएका विद्यार्थीको हालको संख्या	प्रतिशत	कैफियत
इसिडि	१२९०११५	३५४२६५	४१७५	२७.४६	२७.४६%

आधारभुत	५३३८९५३	१४६६०७६		२७.४६	
माध्यमिक	१७४५०३६	४७९१८६		२७.४६	
जम्मा	८३७४१४२	२२९९५३९	२३७४१		

३.४ भूकम्पको प्रतिकार्य रणनीति

विपद् प्रतिकार्य गर्न विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि नेपाल शिक्षा समूह सञ्चालन कार्यविधि, २०७९ बमोजिम शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रको नेतृत्वमा संघीय शिक्षा समूह परिचालित हुनेछ । यस शिलशिलामा सम्बन्धित गाउँ/नगरपालिकाको शिक्षा समूह र अन्य विषयक्षेत्रका समूहसँग आवश्यक समन्वय र तालमेल गरी कार्यसञ्चालन गरिनेछ। संघीय शिक्षा समूहका मुख्य रणनीतिक क्रियाकलापहरू निम्न बमोजिम हुनेछन् ।

(१) प्रभावित क्षेत्रका विद्यालयको द्रुत लेखाजोखा गरी क्षतिको मूल्याङ्कन गर्ने र विद्यालय भवनलाई सुरक्षित र असुरक्षित वर्गमा छुट्याउने,
(२) शैक्षिक सामग्रीमा भएको क्षति र पठनपाठन निरन्तर गर्न चाहिने शैक्षिक सामग्रीको लेखाजोखा गर्ने,
(३) सुरक्षित स्थानमा आवश्यक आधारभुत सेवा सुविधा सहितका अपाङ्गता भएका बालबालिका र किशोरकिशोरी समेतलाई उपयुक्त हुने गरी अस्थायी कक्षाकोठा (Temporary Classrooms) वा अस्थायी सिकाइ केन्द्र वा अनलाइन सिकाइ केन्द्र वा भर्चुअल कक्षा स्थापना गर्ने,
(४) आपत्कालीन शैक्षिक सामग्री वितरण गर्ने,
(५) शिक्षक तथा सहजकर्तालाई आवश्यक अनुशिक्षण र परामर्श प्रदान गर्ने,
(६) विद्यालय र पठनपाठन सञ्चालन गर्न समुदाय परिचालन गर्ने,
(७) शिक्षाक्षेत्रको मानवीय सहयाता र आपत्कालीन पठनपाठन र सिकाइ सञ्चालनमा अन्तर्राष्ट्रिय न्यूनतम मापदण्ड (Inter Agency Network for Education in Emergencies – INEE Standards) पालना गर्ने, गराउने,
(८) प्रभावित परिवारहरूको मानवीय आवश्यकता परिपूर्ति साथै बालबालिकाको संरक्षण, सरसफाइ, सरसामान, आश्रय, स्वास्थ्य र पोषण जस्ता साझा सरोकारका सवाल सम्बोधन गर्न सम्बन्धित क्लस्टरहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,
(९) भूकम्प पछिको समय अवधिमा (० देखि ३-६-१२-२४-७२ घण्टा, ७२ घण्टा-२ हप्ता, २ हप्ता- ३ महिना आदि) क्रमशः गर्नुपर्ने क्रियाकलाप र समूहका सदस्यको जिम्मेवारी निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
(१०) अन्तर्राष्ट्रिय सहायता परिचालन भएको अवस्थामा सम्बन्धित संघ, संस्थासँग समन्वय गर्न सहजीकरण गर्ने,
(११) मानवीय सहायता परिचालन र शैक्षिक सामग्री आपूर्ति गर्दा यथोचितरूपमा सामग्री, नगद, प्रविधि तथा अन्य उपाय अवलम्बन गर्ने र
(१२) मानवीय सहायतामा भिजिविलिटि सम्बन्धी सहमति भएको मापदण्द लागु गर्ने।

३.५ भूकम्पको सामना गर्न आवश्यक र विद्यमान क्षमता विश्लेषण

(क) आवश्यक क्षमता

तालिका ३.३ आवश्यकताको विवरण (भूकम्प परिदृश्यका लागि)

क्र.सं.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	परिमाण	कैफियत
क	*जनशक्ति*	*संख्या*		*...को मापदण्ड अनुसार*
१	तालिमप्राप्त उद्धारकर्मी, शिक्षक टोली	संख्या	१५०००	हरेक विद्यालयमा एक टोली (शिक्षक, कर्मचारी र विद्यार्थी), प्रति टोली ६ जना
२	क्षति र आवश्यकता मूल्याङ्कन गर्नको लागि दक्ष (इरा) टोली	संख्या	३७५	प्रति टोली २ जनाका दरले १५००० विद्यालयका लागि (प्रति स्थानीय तह औसतमा ४० विद्यालयको लागि १ टोली)
३	सङ्कटकालीन कार्य सञ्चालन गर्न सहयोग गर्न हरेक प्रदेशमा खटिने गरी समन्वय टोली	संख्या	७	हरेक विद्यालयमा राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारको संख्या, दक्षता र स्रोतसाधन भएको टोली परिचालन गर्न सहयोग गर्ने
४	आपत्कालीन अवस्थामा पठनपाठन गराउन तालिम प्राप्त शिक्षक	संख्या	१५०००	प्रति विद्यालय एक जना विपद् सम्पर्क शिक्षक
ख	*सामग्री तथा प्रविधि औजार*			
१	ECD किट	संख्या	८,८५६	४० विद्यार्थी बराबर १ इसिडि किट, प्रति केन्द्र एक (न्युनतम)
२	स्कूल किट परिदृष्य अनुसार	संख्या	१५०००	प्रति विद्यालय एक (न्युनतम)।
३	शिक्षक किट (आधारभुत)	संख्या	३६६५२	प्रति ४० विद्यार्थी एक शिक्षक/कक्षा किट ।
	शिक्षक किट (माध्यमिक)	संख्या	११९७८	प्रति ४० विद्यार्थी एक शिक्षक/कक्षा किट ।
४	विद्यार्थी किट (आधारभूत तह)	संख्या	१४,६६,०७६	प्रति विद्यार्थी एक किट
५	विद्यार्थी किट (माध्यमिक तह)	संख्या	४,७९,१४६	प्रति विद्यार्थी एक किट
६	सबै तहका विद्यार्थी, शिक्षक तथा सम्बन्धित निकायका लागि दूर शिक्षा प्रविधि सेट	संख्या	३०,०००	न्युनतम २ सेट प्रति विद्यालय आँकलन गरिएको
	टेलिभिजन मार्फत पठनपाठन	संख्या	११५०००	४.९६% बालबालिकाको पहुँच रहेको
	रेडियो मार्फत् पठनपाठन	संख्या	१२६,५००	५.५१% बालबालिकाको पहुँच रहेको
	अनलाइन प्रविधि मार्फत पठनपाठन (२३ लाख मध्ये)	संख्या	४८०७००	२०.९% बालबालिकाको पहुँच रहेको
७	किशोरी किट	संख्या	४९४,६९९	कूल किशोरी संख्या (१८,०१,५२७) को २७.४६% संख्या

क्र.सं.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	परिमाण	कैफियत
८	अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि सामग्री	सेट	७६६६	देशभरमा विभिन्न प्रकारका अपाङ्गता भएका विद्यार्थीको कूल संख्या २७,९१६ भएको आधारमा त्यसको २७.४६%
९	मनोरञ्जन किट	सेट	१५०००	प्रति विद्यालयमा कम्तिमा १ सेट
१०	पाठ्यपुस्तक (१-८)	सेट	१४,६६,०७६	हरेक विद्यालयमा प्रति कक्षा १० सेटका दरले
११	पाठ्यपुस्तक (९-१२)	सेट	४,७९,१४६	
१२	टोल शिक्षा शिक्षण सामग्री (१५,७७,८०० बालबालिकाको लागि)	सेट	३९,४४५	कुनै पनि दूरशिक्षा प्रविधिमा पहुँच नभएका बालबालिकाको लागि ४० जना प्रति १ टोल शिक्षा।
ग	*आधारभुत भौतिक संरचना र सामग्री*			
१	सुरक्षित खुलास्थल	संख्या	१५०००	
२	अस्थायी सिकाइ केन्द्रका लागि निर्माण सामग्री (कक्षाकोठा)	सेट	५६०००	परिदृष्य अनुसार
३	कार्यालय कोठा	सेट	१५०००	परिदृष्य अनुसार
४	शौचालय (अपाङ्ग-मैत्री)	सेट	३००००	छात्र छात्राका लागि बेग्लाबेग्लै
५	खानेपानी (अपाङ्ग-मैत्री)	सेट	१५०००	
घ	*लागत रकम*			
१	पूर्वतयारीका लागि आवश्यक रकम	रू.	६.२५ करोड	भूकम्पको अनुमानका आधारमा राखिएको
२	प्रतिकार्यका लागि आवश्यक रकम	रू.	२.८२५ अर्व	भूकम्पको अनुमानका आधारमा राखिएको
	जम्मा लागत रकम	रू.	२.८८७५ अर्व	भूकम्पको अनुमानका आधारमा राखिएको
	स्थानीय तह तथा प्रदेशबाट उपलब्ध हुने रकम	रू.	१.७३२ अर्व	६०% अनुमानित
	संघबाट परिपूर्ति गर्नुपर्ने रकम	रू.	१.१५५ अर्व	४०% अनुमानित
१	शिक्षा क्षेत्रको कोष	रू.		शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रले गर्ने
२	विपद् व्यवस्थापन कोषबाट प्रतिवद्धता व्यक्त भएको रकम	रू.		कार्यकारी समितिको निर्णयमा प्राधिकरणबाट उपलब्ध हुने
३	गैरसरकारी क्षेत्रबाट प्रतिवद्धता गरिएको रकम	रू.		
४	निजी विद्यालयहरूबाट छुट्याइएको कोष	रू.		
ङ	*संस्थागत संरचना*			
१	विपद् व्यवस्थापन समिति	संख्या	३६१	हरेक विद्यालयमा र तहगत

क्र.सं.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	परिमाण	कैफियत
२	उद्धार टोली	संख्या	१५०००	हरेक विद्यालयमा
३	अन्य कार्यदल	संख्या	३६१	

(ख) उपलब्ध र अपुग क्षमता

तालिका ३.४ विद्यमान स्थिति र भूकम्प प्रतिकार्य गर्न अपुग हुने क्षमताको सारांश विवरण

क्र.स.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	आवश्यक परिमाण	उपलब्ध परिमाण			जम्मा उपलब्ध परिमाण	अपुग परिमाण	कैफियत
				संघीय तह	प्रदेश तह	स्थानीय तह			
क	**जनशक्ति**								
१	तालिमप्राप्त उद्धारकर्मी, शिक्षक टोली	संख्या	१५०००					१५०००	
२	क्षति र आवश्यकता मूल्याङ्कन गर्नको लागि दक्ष (इरा) टोली	संख्या	३९२					३९२	
३	सङ्कटकालीन कार्य सञ्चालन गर्न सहयोग गर्न समन्वय टोली	संख्या	७	७					
ख	**सामग्री, प्रविधि, औजार**								
१	ECD किट	संख्या	८,८५६				४६४	८३९२	
२	स्कूल किट	संख्या	१५०००				२५४	१४७४६	
३	शिक्षक किट	संख्या	३६६५२					३६६५२	
४	विद्यार्थी किट (आधारभूत तह)	संख्या	११९७८				७३२२	४६५६	
५	विद्यार्थी किट (माध्यमिक तह)	संख्या	१४,६६,०७६				६३४६	१,४५९,७३०	
६	सबै तहका विद्यार्थी, शिक्षक तथा सम्बन्धित	संख्या	३०,०००					३०,०००	

	निकायका लागि दूर शिक्षा प्रविधि सेट								
७	किशोरी किट	संख्या	४६००००					४६००००	
८	अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि सामग्री	सेट	३४००					३४००	
९	मनोरञ्जन किट	सेट	१५०००					१५०००	
१०	पाठ्यपुस्तक (१-५)	सेट	१५००००					१५००००	
११	पाठ्यपुस्तक (६-१०)	सेट	१५००००					१५००००	
१२	पाठ्यपुस्तक (१०-१२)	सेट	१५००००					१५००००	
ग	**आधारभुत भौतिक संरचना र सामग्री**								
१	सुरक्षित खुलास्थल	संख्या	१५०००					१५०००	
२	अस्थायी सिकाइ केन्द्र निर्माण सामग्री	सेट	५६०००					५६०००	
३	कार्यालय कोठा	सेट	१५०००					१५०००	
४	शौचालय	सेट	३००००					३००००	
५	खानेपानी	सेट	१५०००					१५०००	
६	सुरक्षित कक्षा सञ्चालन प्रविधि		१५०००					१५०००	
घ	**लागत रकम**								
१	पूर्वतयारीका लागि आवश्यक रकम	रू.	६.२५ करोड					६.२५ करोड	
२	प्रतिकार्यका लागि आवश्यक रकम	रू.	२.८२५ अर्व					२.८२५ अर्व	

ङ	**संस्थागत संरचना**								
१	विपद् व्यवस्थापन समिति	संख्या	३६१	१	७	३५३	३६१	छैन	
२	उद्धार टोली	संख्या	१५०००					१५०००	
३	अन्य कार्यदल	संख्या	३६८					३६८	

३.६ भूकम्प परिदृश्यका लागि शिक्षा क्षेत्रको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना

३.६.१ आधारभुत र सामान्य पूर्वतयारी कार्ययोजना (General Preparedness)

तालिका ३.५ आधारभूत तथा सामान्य पूर्वतयारी कार्ययोजना

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
जनशक्ति व्यवस्थापन					
सबै तहका लागि “आपत्कालीन शिक्षा तालिम” EiE Training का लागि पाठ्यक्रम तथा तालिम म्यानुअल तयार गर्ने	१ पाठ्यक्रम	काठमाण्डौ	आव २०७९/८०	शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्र	५ लाख
तालिम प्राप्त जनशक्तिको रोष्टर अद्यावधिक गर्ने	१ डाटावेस	काठमाण्डौ	हरेक वर्ष	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
पाठ्यक्रम विकास केन्द्रसँग समन्वय गरी तालिम सामग्री, पुस्तिका र विधि तयार गरी स्रोत व्यक्ति तथा सम्बन्धित निकायमा वितरण गर्ने	आवश्यकताको लेखाजोखा गर्ने	देशभर	आव २०७९/८०	शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्र	
इरा, मिरा विषयमा संघमा १, प्रदेशमा १, जिल्ला र स्थानीय तहको लागि प्रत्येक जिल्लामा १ तालिम सञ्चालन गर्ने	८५	देशभर	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
संघीय शिक्षा समूह सदस्यका कर्मचारीहरूलाई अनुशिक्षण, प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने	१	काठमाण्डौ	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
विद्यालय सुरक्षा सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गर्ने	७५३	देशभर	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
सूचना व्यवस्थापन अधिकृत (IMO) लाई तथ्याङ्क सङ्कलन, विश्लेषण गर्न र को, कहाँ, के गर्दैछ (3Ws) सम्बन्धी रिपोर्टिङ गर्न तालिम दिने	८५	काठमाण्डौ र प्रदेश राजधानी	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व र सदस्यहरू	
आचारसंहिताका बारेमा तालिम दिने	७	प्रदेश राजधानी		समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
सञ्चार मिडियासँग कसरी कुरा गर्ने भन्ने तालिम दिने	१	काठमाण्डौ	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
भौतिक संरचना क्षतिको मूल्याङ्कन गर्न इन्जिनियरलाई तालिम दिने र मूल्याङ्कन फारामहरू, अनलाइन एप तयार गरिराख्ने ।	८५	देशभर	हरेक वर्ष क्रमशः	शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्र	
प्रदेश (७), जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति (७७) र स्थानीय तहमा (७५३) भूकम्पको लागि शिक्षा क्षेत्रको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गर्न समन्वय तथा सहजीकरण र आवश्यक सहयोग गर्ने	८३७	देशभर	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
शिक्षा क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाको विवरण सङ्कलन तथा अद्यावधिक गर्ने	१	देशभर	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
सञ्चार वृक्ष तथा सूचना सङ्कलन संयन्त्र तयार वा अद्यावधिक गर्ने	१	काठमाण्डौ	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
शिक्षा समूहको अन्तरतहगत समन्वय साथै संघमा अन्तरनिकायगत समन्वय र अन्तर समूहगत समन्वय गर्न संयन्त्र तयार गरी लागू गर्ने	१	काठमाण्डौ, देशभर	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
अन्तरसमूहगत बैठक आयोजना गर्ने	३	काठमाण्डौ	४ महिनामा १ पटक	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
सूचना सङ्कलन तथा व्यवस्थापनलाई तयारी हालतमा राख्ने	१	काठमाण्डौ	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
इरा, मिरा फारामहरू छपाइ गर्ने वा मोवाइल एपमा फाराम भरी विद्युतीय माध्यमबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सकिने गरी तयार गर्ने	१	देशभर, अनलाइन	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
स्टक्चरल एसेसमेण्ट फाराम तयार गरी राख्ने	१ सेट	देशभर, अनलाइन	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
जनप्रतिनिधि र समाजका अगुवाहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	७६१	स्थानीय, प्रदेश र संघीय तहहरू	हरेक वर्ष क्रमशः	नेतृत्व, सहनेतृत्व	
स्रोत परिचालन					
सरकारी, युएन, गैसस, निजी क्षेत्रमा आपत्कालीन शिक्षाका लागि बजेट विनियोजन गर्न पैरवी गर्ने	आवश्यकता अनुसार	काठमाण्डौ	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
समूह सदस्यहरूलाई CERF, FLASH APPEAL लगायतका वित्त पोषण सम्बन्धमा अभ्यस्त बनाउने ।	१	काठमाण्डौ	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
आवश्यकता पर्दा तत्काल पेश गर्न र प्रयोग गर्न सकिने गरी नमुना CERF, FLASH APPEAL र रणनीतिक प्रतिकार्य योजनाको फारामहरू तयार गरिराख्ने ।	१	देशभर, अनलाइन	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
भूकम्प र बाढीको पूर्वतयारी विद्यालय सुरक्षा योजनामा समावेश गर्ने गराउने	१	काठमाण्डौ	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व	
ज्ञान व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना गर्ने	१	देशभर, अनलाइन	हरेक वर्ष	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
शिक्षा फ्लास प्रतिवेदन सहजै प्राप्त हुने गरी राख्ने	१	देशभर, अनलाइन	हरेक वर्ष	समूह नेतृत्व	
समुदाय परिचालन					
गाउँ/नगरपालिकालाई समुदाय/विद्यालय सञ्चालक समिति/पिटिए परिचालन गर्न विधि, प्रणाली बनाउन सघाउने	हरेक विद्यालय/ स्थानीय तह	देशभर	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
अस्थायी कक्षाकोठा स्थापना र विस्थापितहरूलाई अस्थायी आश्रय बनाउन बैकल्पिक ठाउँ पत्ता लगाउने	हरेक स्थानीय तह	देशभर	हरेक वर्ष क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
विद्यालय सुरक्षा तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण, भग्नावशेष सफा गर्न र अस्थायी कक्षाकोठाको सञ्चालन तथा मर्मतसम्भार गर्न समन्वय गर्ने	प्रभावित क्षेत्र	देशभर	हरेक वर्ष	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
विद्यालय तथा अन्य तहमा कृत्रिम घटना अभ्यास, सिमुलेसन सञ्चालन गर्न तालिम दिने	विद्यालय देखि संघीय तह सम्म	कार्यतालिका अनुसार देशभर	हरेक वर्ष	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
शैक्षिक तथा अन्य सामग्री र उपकरण व्यवस्थापन					
आवश्यक परिमाणमा शैक्षिक सामग्रीको व्यवस्था, भण्डारण गर्ने (आवश्यकता र अपुगको विश्लेषणका आधारमा)	पायक पर्ने स्थानमा	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
सबै विद्यालयलाई शिक्षण सामग्रीहरू सुरक्षित ठाउँमा राख्न अनुरोध गर्ने ।	सबै विद्यालय	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व	
विपद्को समयमा अपनाउनुपर्ने सावधानी र सुरक्षाका उपाय तथा अनुशासनका बारेमा विद्यार्थीलाई सचेत गर्ने तथा सो को लागि समन्वय गर्ने ।	सबै विद्यालय	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व र समूह सदस्यहरू	
विपद्को समयमा पठनपाठन निरन्तर गर्न आवश्यक तयारी गर्ने र समन्वय गर्ने ।	सबै विद्यालय र स्थानीय तह	देशभरिका स्थानीय तहलाई सहयोग	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
आपत्कालीन शिक्षाका लागि स्थानीय तहमा पहुँच हुने गरी आवश्यक सामग्रीको पूर्वभण्डारण गर्ने साथै व्यवस्था मिलाउने	पायक पर्ने स्थानमा	पहिचान गरिएका रणनीतिक स्थानमा	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
आपत्कालीन सामग्री आपूर्तिका लागि उपयुक्त व्यवसायीसँग अनुबन्ध करार गर्ने	आवश्यकता अनुसार	उपयुक्त अनुसार देशभरका लागि	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
आपत्कालीन अवस्थामा प्रतिकार्यकालागि चाहिने सामग्री, औजार, प्रविधि रणनीतिक स्थानमा भण्डारण गर्ने ।	आवश्यकता अनुसार	पहिचान गरिएका रणनीतिक स्थानमा	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	१० करोड

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
स्थानीय तहसँग साथै अन्य समूहसँग समन्वय र सहकार्य गरी राहतमा नगद वितरण गर्ने कार्यविधि तयार गर्ने ।	१	संघीय, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा	आगामी आ.व. भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	१० लाख
लजिष्टिक समूहसँग समन्वय गरी सम्भावित विपद् प्रभावित जिल्लामा आपत्कालीन शिक्षाका सामग्रीहरू ढुवानी गर्न व्यवस्था गर्ने।	१	पहिचान गरिएका रणनीतिक स्थानमा	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
अन्य समूह र प्रदेश तथा स्थानीय तहसँग परामर्श, समन्वय र सहकार्य गरी अस्थायी कक्षाको डिजाइन र कक्षा सञ्चालन कार्यविधि तयार गर्ने	१	संघमा/काठमाण्डौ, प्रदेश र स्थानीय तह	आ.व. २०७९/८०	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	१० लाख
आपत्कालीन अवस्थामा पठनपाठन सामग्री (किताब, कापि, कलम आदि) वितरण सम्बन्धी कार्यविधि तयार गर्ने	१	संघीय तहमा	आ.व. २०७९/८०	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	५ लाख
आपत्कालीन शिक्षा सामग्री वितरणको कार्यविधि, मापदण्ड र वितरण फारामहरू तयार गर्ने	१	संघीय तहमा	आ.व. २०७९/८०	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	५ लाख
संघ, प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तह शिक्षा समूह नेतृत्वलाई सञ्चारको लागि भरपर्दो प्रविधि, औजारको व्यवस्था गर्ने (स्याटेलाइट फोन, ट्याबलेट, वायरलेस सेट आदि)	८३८	देश भर सबै तहमा पहल गर्ने	आ.व. २०७९/८० र क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	२ करोड
आपत्कालीन अवस्थामा चाहिने सामग्री तत्काल खरिद गर्न सक्ने कानुनी व्यवस्था तथा कार्यविधि तयार गर्ने	१	संघीय तहमा तयार गर्ने ।	आ.व. २०७९/८०	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	१५ लाख
विद्यालयहरूमा सचेतना					
भूकम्पीय सुरक्षा सम्बन्धी विद्यार्थीहरू र शिक्षकका लागि सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	३६५ दिन	देशभारका विद्यालयहरू	निरन्तर	नेतृत्व, सहनेतृत्व	७ करोड
विद्यालयमा आपत्कालीन अवस्थाका लागि अभिमुखीकरण तथा क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रदेशगत कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	७	देशभरका विद्यालयहरू	निरन्तर	नेतृत्व, सहनेतृत्व	१५ लाख
विद्यार्थी भर्ना तथा विपद् जोखिम परिवेश अनुरूप यस योजनालाई हरेक वर्ष पुनरावलोकन तथा सामयिक अद्यावधिक गर्ने	१	संघीय शिक्षा समूह	हरेक वर्ष जेठ मसान्त भित्र	नेतृत्व, सहनेतृत्व	५ लाख

३.६.२ सामान्य पूर्वतयारी योजना कार्यान्वयन गर्न स्रोत व्यवस्थापन

अपुग क्षमता पुरा गर्न नेतृत्व र सहनेतृत्वले अग्रसरता लिई समूहका सदस्यहरूले सामान्य तवरले पुरा गर्न सकिने सम्मको विवरण तालिका ३.६ मा उल्लेख गरिएको छ । तत्काल पुरा गर्न सकिने अवस्था नदेखिएको हकमा सम्बन्धित संस्थाले आफ्नो माथिल्लो निकाय साथै सम्भावित दातासमक्ष प्रस्तावना पेश गरी अनुरोध गर्न तथा विपद् घटना हुना साथ तत्काल परिस्थितिको लेखाजोखा गरी सदस्यहरूले आपसी समन्वय गरी बाह्य सहयोगको अपिल गर्ने रणनीतिक योजना तय गरिएको छ ।

अपुग स्रोतसाधन र क्षमताको परिपूर्ति देहाय बमोजिम गरिनेछः

(१) शिक्षा मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रले वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट विनियोजन गर्ने,
(२) भैपरी आएमा शिक्षा मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रले अन्य प्रयोजनको लागि छुट्याएको स्रोतसाधन वा वार्षिक बजेट आपत्कालीन योजनामा उपयोग गर्न रकमान्तर गर्ने,
(३) प्राधिकरण मार्फत् विपद् व्यवस्थापन कोषको रकम निकासा गरी आवश्यक सामग्री, प्रविधि र अन्य स्रोतसाधन खरिद गरी भण्डारण गर्ने र उपयोग गर्ने,
(४) प्राधिकरणसँग समन्वय गरी शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रले विपद् अवधिमा आवश्यक परेमा शिक्षा क्षेत्रको लागि सामग्री, औजार र सेवा तत्काल खरिद गर्न वा भाडामा लिन उपयुक्त आपूर्तिकर्ता, उद्योग व्यवसायीसँग प्रचलित कानुन बमोजिम अनुबन्ध करार गर्ने,
(५) सहनेतृत्वले आवश्यकता परिपूर्तिका लागि स्रोतसाधन जुटाउन पहल गर्ने,
(६) समूहका अन्य सदस्यले स्रोतसाधन जुटाउन पहल गर्ने,
(७) प्रदेश तथा स्थानीय तहमा क्षमता बढाउन पहल गर्ने र
(८) तालिम, अभ्यास गरी उपलब्ध जनशक्तिको दक्षाता अभिबृद्धि गर्ने ।

३.६.३ भूकम्पको प्रतिकार्य योजना

तालिका ३.६ भूकम्पको लागि प्रतिकार्य योजना

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
०-७२ घण्टा (परिदृष्य बमोजिम)				
विद्यालय सञ्चालन भैरहेको समयमा	सूचना आदानप्रदान संयन्त्र मार्फत भूकम्प गएका क्षेत्रमा विद्यालयमा परेको असरको बारेमा जानकारी लिने	प्रभावित क्षेत्रबाट शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	समूह नेतृत्व	२० हजार

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
भूकम्प गएको अवस्थामा	समूहको आपत्कालीन बैठक बोलाउने	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	समूह नेतृत्व	
	समूहको बैठक बसेर अवस्थाको विश्लेषण गर्ने	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	समूह नेतृत्व तथा सहनेतृत्व	
	संघीय समूहको सहायता आवश्यक पर्ने क्षेत्र र परिमाण आँकलन गर्ने।	प्रभावित क्षेत्रबाट सूचना लिई काठमाण्डौमा	समूह नेतृत्व तथा सहनेतृत्व	१० हजार
	तत्काल उद्धार राहतका लागि स्थानीय, जिल्ला तथा प्रदेश समूह परिचालन गर्न सहजीकरण र समन्वय गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व	
	प्रभावित क्षेत्रमा ईरा टोली परिचालन गर्न तयारी गर्ने	संघीय तहमा	समूह नेतृत्व तथा सहनेतृत्व	१५ लाख
	उपयुक्त सञ्चार माध्यमबाट विद्युत आदि आगलागी हुने स्रोतहरू बन्द गर्ने जस्ता अत्यावश्यक सूचनाहरू प्रवाह गर्ने ।	प्रभावित क्षेत्रका विद्यालय तथा समुदायमा	समूह नेतृत्व	३ लाख
	उद्धार गर्न बाह्य सहायता आवश्यक भए गृह मन्त्रालय/ प्राधिकरणसँग समन्वय गर्ने ।	संघीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
विद्यालय चलेको वा नचलेको अवस्थामा	सूचना आदानप्रदान संयन्त्र मार्फत भूकम्प गएका क्षेत्रमा विद्यालयमा परेको असरको बारेमा जानकारी लिने	प्रभावित क्षेत्रबाट शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	समूह नेतृत्व	
	समूहको आपत्कालीन बैठक बस्ने	प्रभावित क्षेत्रबाट शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	संघीय शिक्षा समूहका कार्यदलहरू सक्रिय बनाउने	संघमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	विद्यालय, स्थानीय तह, जिल्लाबाट अवस्थाको थप जानकारी लिने	प्रभावित क्षेत्रबाट संघीय शिक्षा समूहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	विद्यालय शिक्षक, कर्मचारी तथा विद्यार्थीहरूको अवस्थाको बारेमा जानकारी सङ्कलन गर्ने	प्रभावित क्षेत्रबाट शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	अवस्था विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने	काठमाण्डौ	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	स्थानीय तहबाट माग भए प्रभावित क्षेत्रमा भ्रमण गर्ने	माग भएको स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (IRA) गर्न समन्वय र सहयोग गर्ने	स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखाबाट प्राप्त जानकारी विश्लेषण गर्ने	संघीय तह (काठमाण्डौ)	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	सहायता आवश्यकता विवरण तयार पार्ने	संघीय तह (काठमाण्डौ)	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	तत्काल सहयोगको योजना बनाउने	संघीय तह (काठमाण्डौ)	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	अन्य संस्था समूहसँग समन्वय गर्ने	संघीय तह (काठमाण्डौ)	तोकिएका सम्पर्क व्यक्ति	
७२ घण्टा-२ हप्ता				
	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (MIRA) गर्न समन्वय र सहयोग गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	अन्य संस्था समूहसँग समन्वय गर्ने	संघीय तह (काठमाण्डौ)	तोकिएका सम्पर्क व्यक्ति	
	प्रतिकार्यको अनुगमन गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा	अनुगमन समिति	
	आवश्यक भए अन्तर्राष्ट्रिय सहायता माग्न अपिल तयार गर्ने	संघीय तह (काठमाण्डौ)	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	कामको प्रतिवेदन र अवस्थाको बारेमा सार्वजनिक जानकारी गराउने	संघीय तह (काठमाण्डौ)	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	पठनपाठन, कक्षा सञ्चालन गर्न समन्वय र सहयोगका लागि तयारी गर्ने	संघीय तह (काठमाण्डौ) र प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	जनशक्ति तथा सामग्रीहरू सम्बन्धित विद्यालय, अस्थायी क्याम्पमा पठाउने	प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	समुदायमा बालबालिकाहरूलाई विद्यालय आउन/पठाउन सचेता तथा मनोसामाजिक परामर्श सेवा सञ्चालन गर्न स्थानीय तहलाई सहयोग र समन्वय गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	आवश्यक वैकल्पिक प्रविधिको प्रयोग गरी पठनपाठन सुचारु गर्न गर्न प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई आवश्यक सहयोग गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	स्थानीय रहनसहनको सम्मान गर्न र धर्मान्तरण नगर्न नगराउन सबै सहयाताकर्मीलाई निर्देश गर्ने	सम्बन्धित संघसंस्थाहरूलाई देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
	लैङ्गिग मैत्री तथा अपाङ्गता मैत्री पठनपाठन सञ्चालन गर्न स्थानीय तहलाई सहयोग तथा समन्वय गर्ने	सम्बन्धित संघसंस्थाहरूलाई देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	बालबालिकाको संरक्षण तथा सुरक्षित वातावरणमा पठनपाठन सुनिश्चित गर्न आवश्यक समन्वय, सहयोग र नेतृत्व गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा देशभरि	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
२ हसा - ४ हसा				
	विद्यालय सञ्चालन निरन्तरता गर्न स्थानीय तह र विद्यालयलाई सहयोग गर्ने	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	अस्थायी कक्षा इसिडि र अरु शैक्षिक क्रियाकलाप चलाउन सहयोग समन्वय गर्ने	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	आवश्यक भए अनलाइन कक्षा चलाउन सहयोग गर्ने	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	अनुगमन तथा स्थितिको विश्लेषण गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	आवश्यक भएका स्थानीय तह, विद्यालयमा नगद, सामग्री प्रवाह गर्ने	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	जनशक्ति अपुग भएका ठाउँमा शिक्षक तथा अन्य सहायताकर्मी पठाउने	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	स्थानीय रहनसहनको सम्मान गर्न र धर्मान्तरण नगर्न नगराउन सबै सहयाताकर्मीलाई निर्देश गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा देशभरि	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	विषय क्षेत्रगत विस्तृत आवश्यकता लेखाजोखा (Cluster Specific Detail Assessment - CSDA) गर्न आवश्यक नेतृत्व तथा समन्वय गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा देशभरि	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	बालबालिकाको संरक्षण तथा सुरक्षित वातावरणमा पठनपाठन सुनिश्चित गर्न आवश्यक समन्वय, सहयोग र नेतृत्व गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा देशभरि	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
१ महिना-३ महिना				
	अस्थायी कक्षा र बालविकास केन्द्र (इसिडि) निरन्तर चलाउन सहयोग गर्ने	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
	सूचना सङ्कलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्ने	संघीय तह (काठमाण्डौ)	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, समूह सदस्य	
	बालबालिकाको संरक्षण तथा सुरक्षित वातावरणमा पठनपाठन सुनिश्चत गर्न आवश्यक समन्वय, सहयोग र नेतृत्व गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा देशभरि	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	आवश्यकता भए अलि पक्की संरचना भएका कक्षाकोठा बनाउन सहयोग, समन्वय गर्ने	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, समूह सदस्य	
	विपद् पश्चात्को पुनःनिर्माण आवश्यकता मूल्याङ्कन (पिडिएनए) गर्न समन्वय तथा सहयोग गर्ने	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	परिदृष्यमा आँकलन गरे भन्दा विकराल स्थिति सृजना हुन गएमा परिस्थितिको विश्लेषण गरी आवश्यक योजना तयार गरी लागु गर्ने	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

३.६.४ भूकम्पको प्रतिकार्यमा लैङ्गिक, सामाजिक एवं समावेशिता र अपाङ्गता भएकाहरूको विशिष्ट आवश्यकताको सम्बोधन गर्न क्रियाकलाप र रणनीति

तालिका ३.७ भूकम्पको अवस्थामा विशिष्ट आवश्यकताका लागि योजना

क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
अपाङ्ग-मैत्री भौतिक संरचना निर्माण तथा सञ्चालन गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, समूह सदस्य	
अपाङ्ता भएका विद्यार्थी अनुकूल हुनेगरी सिकाइ वातावरण तयार गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, समूह सदस्य	
अपाङ्ता भएका विद्यार्थीका लागि पाठ्य तथा सिकाइ सामग्री उपलब्ध गराउन समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, समूह सदस्य	
अपाङ्ता भएका विद्यार्थीका लागि विद्यालय सम्मको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, समूह सदस्य	

३.६.५ सञ्चार तथा पैरवी योजना

पूर्वतयारी चरणमा सञ्चार तथा पैरवी

क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
भूकम्पीय सुरक्षा सम्बन्धी सन्देश तथा कार्यक्रमहरू निर्माण तथा प्रकाशन प्रसारण गर्ने, विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सन्देश तथा कार्यक्रमहरू निर्माण तथा प्रसारण गर्ने, शिक्षा लगायतका सामाजिक विषयमा केन्द्रित सञ्चारमूलक गतिविधिमा विपद व्यवस्थापनको विषय समेट्ने, बालबालिकाहरूको शारीरिक, मानसिक, लैङ्गिक तथा सामाजिक सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्न आवश्यक चेतना अभिवृद्धि तथा संस्थागत प्रवन्ध मिलाउन पैरवी गर्ने	एफएम रेडियो टेलिभिजन केबल टेलिभिजन प्रिन्ट मिडिया न्यू मिडियाः अनलाइन र सामाजिक सञ्जाल	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

आपत्कालीन अवस्थामा सञ्चार तथा पैरवी

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
०-७२ घण्टा २ हप्ता - १ महिना १महिना-३महिना	आपत्कालीन अवस्थाका बारेमा सञ्चार माध्यमबाट जानकारी दिने - भूकम्प र परकम्पहरू बारे - खुला स्थान र भेला हुने बारे - घाइतेको अबस्था र उद्धारका बारे - शिक्षा निरन्तरता बारे - शीघ्र पुनर्स्थापना बारे - सुनिश्चितता गर्न आवश्यक चेतना अभिवृद्धि तथा संस्थागत प्रवन्ध मिलाउने बारे - मनोपरामर्श सेवा सम्बन्धी	देशभर, खास गरी प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

परिच्छेद ४ः बाढीको परिदृश्य र पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना

४.१ तराई, भित्री मधेस तथा केही पहाडी जिल्लामा बाढीको परिदृष्य

वि सं २०७९ सालको मनसुन जेठ १८ गतेबाट शुरू भई आश्विन १४ गतेसम्म रहने जल तथा मौसम विज्ञान विभागले अनुमान गरेको थियो । आँकलन अनुसार यस चार महिनाको मनसुनको अवधिमा देशका अधिकांश स्थानमा सरदरभन्दा बढी वर्षा हुने सम्भावना रहेको थियो । बाढीको घटना विवरण तयार गर्दा वि.सं. २०७४ सालको बाढीलाई आधार मानेर परिदृष्य तयार गरिएको छ ।

४.२ बाढीको घटना विवरण

भदौ २ गते बिहिबारबाट शुक्रबार साँझसम्म नेपालभर वर्षा भयो । पश्चिम नेपालका बिभिन्न ठाउँमा शनिबार मध्यान्न सम्म पनि वर्षा भएको खबर आएका छन् । नेपालका विभिन्न ठाउँमा मध्यम देखि भारी वर्षा भयो । तराईका प्रायः सबै जिल्लामा भारी वर्षा भयो । प्रदेश १ को मध्यपहाडी तथा तराईका जिल्लाबाट भदौ २ गते वर्षा शुरु भई भदौ ३ बिहान सम्ममा सुदूरपश्चिम आइपुग्यो । भदौ २ गते साँझपखदेखि ४ गतेसम्म प्रदेश १, मधेश प्रदेश, गण्डकी, लुम्बिनी र सुदूरपश्चिम प्रदेशका अधिकांश ठाउँमा ३०० देखि ५०० मिलिमीटरसम्म वर्षा भयो । कुनैकुनै ठाउँमा शुक्रबार बिहान ८ः४५ बजेसम्म करीव १२ घण्टामै २०० मिलिमीटर भन्दा बढी वर्षा भयो ।

भारी वर्षाका कारण बिराटनगर, जनकपुर, गौर, बीरगञ्ज, बुटवल, भैरहवा, कृष्णनगर, नेपालगञ्ज र धनगढी जस्ता घना बस्ती भएका शहरहरूमा डुवान भयो । तराई भएर बग्ने प्रायः सबै नदीमा ठूलो बाढी आयो, नदीको जलस्तर खतरा तहभन्दा माथि पुग्यो । धेरै नदीमा यो जलस्तर १२ घण्टासम्म पनि कम भएन । शुक्रबार अपरान्ह सम्ममा तराईका प्रायः सबै जिल्लामा बाढीले ठुलो क्षति गर्‍यो । शनिबार बिहानसम्म क्षति बढ्दै गयो । आइतबार अपरान्हतिर देखि मात्रै बाढी कम हुँदै जाने अनुमान छ ।

वर्षाको कारण जनधनको क्षति र प्रभाव

भारी वर्षा र यसले ल्याएको बाढी, पहिरो र डुवानका कारण धेरै जनधनको क्षति भएको छ । गृह मन्त्रालयको विवरण अनुसार यस अवधिमा बाढी, पहिरोमा परी देशभरबाट १२० जनाको मृत्यु भएको छ, ६५ जना हराइरहेका छन् । ६० जना घाइते भए । तराई र भित्री मधेशका विभिन्न २३ जिल्लामा[२] १३७१ घर र ९३८ गोठ क्षति भए । २१०० भन्दा बढी पशुचौपाया र धेरै पक्षी खासगरी कुखुरा मरेको प्रारम्भिक तथ्याङ्क आएको छ । भारी वर्षा र बाढीका कारण अन्नपात, कपडा लगायतका धनमालको पनि क्षति भएको छ । यी

[२] पूर्वबाट पश्चिमतर्फ झापा, मोरङ, सुनसरी, उदयपुर, सप्तरी, रिसहा, धनुषा, महोत्तरी, सर्लाही, रौतहट, बारा, पर्सा, चितवन, नवलपरासी पूर्व, नवलपरासी पश्चिम, रूपन्देही, कपिलवस्तु, दाङ, बाँके, वर्दिया, सुर्खेत, कैलाली र कञ्चनपुर ।

घटनामा ५४ हजार परिवारका २ लाख ३२ हजार जनसंख्या (प्रति परिवार ४.३१ का दरले) प्रत्यक्षरूपमा प्रभावित भएको प्रारम्भिक अनुमान छ ।

चित्र ४.१ बाढी प्रभावित जिल्लाहरू अङ्कित नक्शा

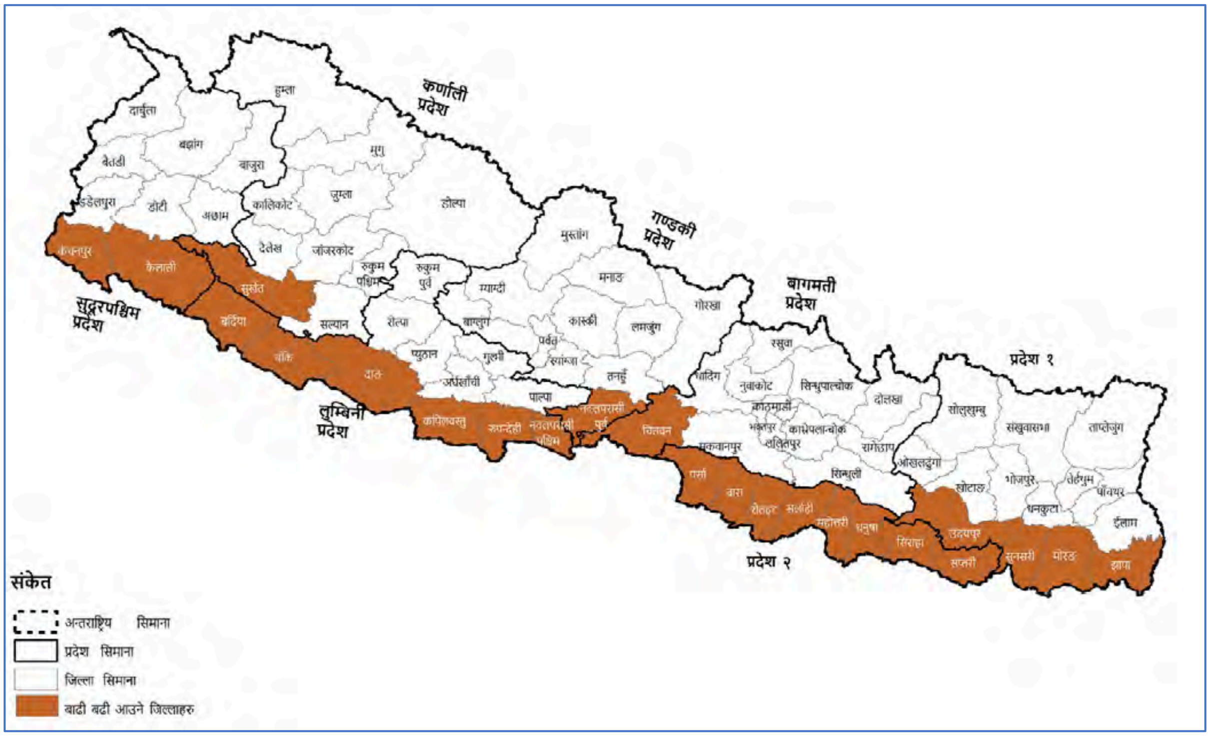

स्रोतः मनसुन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य राष्ट्रिय कार्ययोजना — २०७९

ठाउँठाउँमा बाटो, पुलपुलेसा, बिजुली र टेलिफोनका टावरमा क्षति भएर सार्वजनिक सेवा, आवागमन, व्यापार व्यवसाय अवरुद्ध भएका छन् । भारी वर्षा र बाढीका कारण देशभरिमा ५० लाख जनसंख्या प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्षरूपमा प्रभावित भएको अनुमान छ । समग्रमा ५ लाख भन्दा बढी जनसंख्या प्रत्यक्ष प्रभावित भएको र १ लाख भन्दा बढी जनसंख्यालाई कम्तिमा एक हप्तासम्म अस्थायी बसोबासको व्यवस्था गर्नुपर्ने अवस्था छ । ठाउँठाउँमा सडक, पुल क्षति भएकोले आवागमन सुचारु गर्न १ हप्तादेखि १५ दिन लाग्न सक्नेछ । डुवान भएर बिराटनगर विमानस्थल सोमबारसम्म चल्न सक्दैन । शुक्रबार र शनिबार तराईका कुनै पनि विमानस्थल सञ्चालन हुन सक्दैनन् । जनकपुर र सिमरामा आइतबार अपरान्हतिर मात्र उडान सञ्चालन हुन सक्छ ।

बाढी, पहिरोका कारण ठाउँठाउँमा खानेपानीका मूहान, पानी सङ्कलन पोखरी र वितरण प्रणालीमा क्षति पुगेको छ । तराईका मुख्य शहर बजारमा कम्तीमा एक हप्ता खानेपानीको अभाव हुनेछ । विद्युत आपूर्ति पनि अवरुद्ध हुनेछ । धेरै ठाउँमा विद्युत आपूर्ति सोमबारदेखि सुचारु गर्न सकिन्छ । पूर्णरूपमा सुचारु गर्न ३ हप्तासम्म लाग्नेछ । सञ्चार सेवा शुक्रबार केही घण्टासम्म पूर्णरूपमा अवरुद्ध भयो । केही ठाउँमा सञ्चार सुचारु हुन १ हप्तासम्म लाग्नेछ । यसले गर्दा देशभर सबै सेवा प्रवाह तथा उद्योग कलकारखाना सञ्चालनमा प्रभाव पर्नेछ ।

बाढीका कारण धान लगायतका वर्षे बाली, उद्योग, कलकारखाना, यातायात आदि क्षेत्रमा के कति क्षति भयो भन्ने जानकारी आइसकेको छैन ।

४.३ बाढीबाट शिक्षाक्षेत्रमा परेको असर

बाढी, पहिरोका कारण देशभरिमा १३ जना बालबालिका, ९ जना किशोरकिशोरीको मृत्यु भयो । घाइते मध्ये ११ जना बिद्यालय जाने उमेरका छन् । ५ जनाको अङ्गभङ्ग हुन सक्नेछ । विद्यालयका कक्षाकोठा साथै परिसरको डुवानका साथै विद्यालयमा जाने आवागमन अवरुद्ध भएका कारण २३ जिल्लाका ६ सय ७० विद्यालयमा कम्तीमा १५ दिन पठनपाठन बन्द हुने अनुमान गरिएको छ ।

बाढी, पहिरोले २५ जिल्लाका ३१८ विद्यालयमा शैक्षिक सामग्री पूर्ण क्षति गरेको छ । १५५ विद्यालयमा कक्षाकोठा तथा फर्निचरमा क्षति पुगेको छ । करिब २०० विद्यालयमा खानेपानी तथा शौचालयमा क्षति पुगेको छ । करिब ४० हजार बालबालिकाको पाठ्यपुस्तक तथा अन्य शैक्षिक सामग्री क्षति भएको छ । यस मध्ये करिब आधा छात्राहरू छन् ।

समुदायमा एवं शिक्षक र कर्मचारीहरूलाई समेत बाढी पहिरोको प्रभाव परेको हुँदा सामान्य अवस्थामा फर्काउन दुई हप्तासम्म लाग्न सक्नेछ ।

तालिका ४.१ बाढी प्रभावित जनसंख्याको सारांश विवरण

समग्रमा प्रभावित जनसंख्या ५० लाख । प्रत्यक्ष प्रभावित ५ लाख ।				
मृत्यु	घाइते	विस्थापित	विद्यालय जानबाट वञ्चित बालबालिका	
१२०	३५	१ लाख परिवार	१७१,२०५	
शिक्षा	उमेर समूह		% बालबालिकाको जनसंख्याको प्रतिशत	विद्यालय जाने उमेरका बालबालिकाको जनसंख्या
पुर्व प्राथमिक	३-४ वर्ष (ECD Pre-		४	२०,४९५
आधारभुत	६-१२ वर्ष (Grade -VIII)		२०	१००,४७३
उमावि	१३-१८ वर्ष (१२ कक्षा सम्म)		१०	५०,२३७

२०७५ सालको शिक्षा क्षेत्रको भैपरी (कन्टिन्जेन्सि) योजनाबाट साभार गरिएको

तालिका ४.२ प्रभावित विद्यार्थी र शिक्षा समूहले सहयोग गर्नुपर्ने विद्यार्थीको सारांश विवरण

उमेर समूह	जम्मा प्रभावितको प्रतिशत	विद्यार्थी संख्या (प्रभावित जनसंख्या ५ लाखको आधारमा)	तहगत लक्ष्य		
			संघीय शिक्षा समूह (५०%)	प्रदेश शिक्षा समूह (२०%)	स्थानीय तह शिक्षा समूह (३०%)
३-५ वर्ष	४%	२०,४९५	१०,२७५	४,०९९	६,१४९
६-१२ वर्ष	२०%	१००,४७३	५०,२३७	२०,१४९	३०,१४२
१३-१८ वर्ष	१०%	५०,२३७	२५,१२९	१०,०४७	१५,०७१
जम्मा		**१७१,२०५**	**८५,६४१**	**३४,२९५**	**५१,३६२**

४.४ बाढीको प्रतिकार्य रणनीति

संघीय शिक्षा समूहले ८५,६४१ विद्यार्थीको पठनपाठन सुचारु गर्न सहयोग गर्ने गरी तयारी गरेको छ। बाँकि सम्बन्धित प्रदेश र स्थानीय तहको स्रोतसाधनबाट हुने अपेक्षा गरिएको छ । अन्य रणनीति भूकम्पको विपद्मा अपनाइने जस्तै हुनेछ ।

परिदृष्य अनुसारको बाढीको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि संघीय शिक्षा समूहका मुख्य रणनीतिक क्रियाकलापहरू निम्न बमोजिम हुनेछन् ।

(१) जल तथा मौसम विज्ञान विभागबाट जारी गरिने वर्षा तथा बाढीको पूर्वानुमानका आधारमा सम्बन्धित समुदाय तथा शैक्षिक संस्थाहरूलाई सजग र सतर्क रहन सूचित गर्ने,

(२) भारी वर्षा तथा बाढी, पहिरोको सम्भावित प्रभाव अनुमानका आधारमा उच्च जोखिममा रहेका विद्यालयमा पठनपाठन सावधानीपूर्वक सञ्चालन गर्न वा बन्द गर्न सूचित गर्ने,

(३) बाढी पछिको समय अवधिमा (० देखि ३-६-१२-२४-७२ घण्टा, ७२ घण्टा-२ हप्ता, २ हप्ता- ३ महिना) क्रमशः गर्नुपर्ने क्रियाकलाप र समूहका सदस्यको जिम्मेवारी निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्ने,

(४) बाढी, पहिरो गएपछि प्रभावित क्षेत्रका विद्यालयको द्रुत लेखाजोखा गरी क्षतिको मूल्याङ्कन गर्ने र विद्यालय भवन र परिसरलाई सुरक्षित र असुरक्षित वर्गमा छुट्याउन आवश्यक सहायता परिचालन गर्ने,

(५) शैक्षिक सामग्रीमा भएको क्षति र पठनपाठन निरन्तर गर्न चाहिने शैक्षिक सामग्रीको लेखाजोखा गर्न आवश्यक सहायता परिचालन गर्ने,

(६) सुरक्षित स्थानमा आवश्यक आधारभुत सेवा सुविधा सहितका अपाङ्गता भएका बालबालिका र किशोरकिशोरी समेतलाई उपयुक्त हुने गरी अस्थायी कक्षाकोठा (TCs) वा अस्थायी सिकाइ केन्द्र वा अनलाइन सिकाइ केन्द्र वा भर्चुअल कक्षा स्थापना तथा सञ्चालन गर्न आवश्यक सामग्री, प्राविधिक तथा आर्थिक परिचालन गर्ने,

(७) स्थानीय तहमा आपत्कालीन शैक्षिक सामग्री परिपूर्ति गर्न आवश्यक समन्वय तथा सहयोग गर्ने,

(८) शिक्षक तथा सहजकर्तालाई आवश्यक अनुशिक्षण र परामर्श प्रदान गर्ने,

(९) विद्यालय र पठनपाठन पुनःसञ्चालन गर्न समुदाय परिचालन गर्न स्थानीय तहलाई सहयोग गर्ने,

(१०) शिक्षाक्षेत्रको मानवीय सहयाता र आपत्कालीन पठनपाठन र सिकाइ सञ्चालनमा अन्तर्राष्ट्रिय न्यूनतम मापदण्ड (Inter Agency Network for Education in Emergencies – INEE Standards) पालना गर्ने, गराउने,

(११) प्रभावित परिवारहरूको मानवीय आवश्यकता परिपूर्ति साथै बालबालिकाको संरक्षण, सरसफाइ, सरसामान, आश्रय, स्वास्थ्य र पोषण जस्ता साझा सरोकारका सवाल सम्बोधन गर्न सम्बन्धित समूहसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने,

(१२) अन्तर्राष्ट्रिय सहायता परिचालन भएको अवस्थामा सम्बन्धित संघ, संस्थासँग समन्वय गर्न सहजीकरण गर्ने र

(१३) मानवीय सहायता परिचालन र शैक्षिक सामग्री आपूर्ति गर्दा यथोचितरूपमा सामग्री, नगद, प्रविधि तथा अन्य उपाय अवलम्बन गर्ने ।

४.५ बाढीको प्रतिकार्य गर्न स्रोतसाधनको आवश्यकता र विद्यमान क्षमता विश्लेषण

तालिका ४.३ परिदृष्य बमोजिम बाढीको प्रतिकार्य गर्न आवश्यकताको विवरण

क्र.सं.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	आवश्यक परिमाण	कैफियत
क	*जनशक्ति*	*संख्या*		*...को मापदण्ड अनुसार*
१	तालिमप्राप्त उद्धारकर्मी, शिक्षक टोली	संख्या	७६०	२२५ विद्यार्थी =१ उद्धार टोली
२	क्षति र आवश्यकता मूल्याङ्कन गर्नको लागि दक्ष (इरा) टोली	संख्या	७६	१० विद्यालय = १ इरा टोली
३	सङ्कटकालीन कार्य सञ्चालन गर्न सहयोग गर्न समन्वय टोली	संख्या	७६	१० विद्यालय = १ टोली
ख	*सामग्री तथा प्रविधि औजार*			
१	बाल विकास किट ECD Kit (१०२७५ बालबालिकाको लागि)	संख्या	२५६	४० विद्यार्थीका लागि १ kit
२	विद्यालय किट School Kit (कक्षा १-८ का ७५३६६ जनाको लागि)	संख्या	१८८४	४० विद्यार्थीका लागि १ kit
३	विद्यार्थी किट जुनियर कक्षा १-५ (६-१२ वर्ष उमेरको लागि)	संख्या	५०२३७	१ विद्यार्थीका लागि १ kit
४	विद्यार्थी किट सिनियर कक्षा ६+ (१३-१८ वर्ष उमेरको लागि)		२५१२९	१ विद्यार्थीका लागि १ kit
५	विद्यालय किट शिक्षक	सेट	१८८४	७५३६६ विद्यार्थीको लागि प्रति ४० विद्यार्थी १ विद्यालय किट।
६	मनोरञ्जन किट	सेट	१ - ५ कक्षा ८३८ ६-८ कक्षा २१०	१२० विद्यार्थीका लागि २ kit

क्र.सं.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	आवश्यक परिमाण	कैफियत
७	Dignity Kit १३-१८ वर्षका विद्यार्थी संख्या ३५६१८१२ (जम्मा विद्यार्थी संख्याको ४२.५८%) जम्मा प्रभावित विद्यार्थी संख्या १७१२०५ । १३-१८ वर्षका प्रभावित जम्मा विद्यार्थी १७१२०५ को ४२.५८% = ७२९०० ७२९०० को ५०.६% छात्रा प्रभावित छात्रा १३-१८ वर्ष (जम्मा प्रभावित संख्याको ५०.६%) ३६८८७। संघको लक्ष्य ५०%	सेट	१८४४४	एक सेट प्रति विद्यार्थी
८	Hygiene Kit		७५३६६	एक सेट प्रति विद्यार्थी इसिडि बाहेक वास समूहसँग समन्वय गर्ने ।
१०	खोज तथा उद्धार किट	सेट	७६० सेट	१ सेट प्रति उद्धार टोली। सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गर्ने।
खोज उद्धार किटमा निम्न सामग्री हुन्छन्: - Helmet, Life Jacket, Big Water V Type PFD (Life Jacket), Safety Boots, Light Boot, Search Light, - Throw Bag, Tape Sling Tubular, Tube, Bucket, Normal Rope, Medical Mask, - Shovel, Knife, कोदालो (Spade), Pry Bar (Gal), Pick, Axe, Hand Saw Small, Khukuri, Crow Bar				
ग	*आधारभुत भौतिक संरचना र सामग्री*			
१	अस्थायी सिकाइ केन्द्रका लागि निर्माण स्थल,	स्थान	७७७ (१५५*५)	१५५ विद्यालयमा कक्षाकोठा र फर्निचर क्षति भएको
२	अस्थायी सिकाइ केन्द्रका लागि निर्माण सामग्री	सेट	७७७	
३	Tent, Blanket, Mat, Tarpaulin,	सेट	हरेक सामग्री ७७७	आवास क्लष्टरबाट उपलब्ध गराउने
४	Portable Generator, Extension Cord	सेट	१५५ जेनेरेटर, ७७७ एक्टेन्सन कर्ड	
५	Megaphone (हाते माइक)	संख्या	१५५	प्रति विद्यालय १
घ	*लागत रकम*			
ङ	*संस्थागत संरचना*			
१	विपद् व्यवस्थापन समिति	संख्या	सबै विद्यालयमा	
२	उद्धार टोली (१ टोली =६ जना)	संख्या	७६०	उच्चतम प्रभावित संख्या
३	अन्य कार्यदल	संख्या	आवश्यकता अनुसार	

तालिका ४.४ विद्यमान स्थिति र अपुग हुने स्रोतसाधन एवं दक्षताको सारांश विवरण

क.स.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	आवश्यक परिमाण	उपलब्ध परिमाण			जम्मा उपलब्ध परिमाण	अपुग परिमाण	कैफियत
				संघीय तह	प्रदेश तह	स्थानीय तह			
क	**जनशक्ति**								
१	तालिमप्राप्त उद्धारकर्मी, शिक्षक टोली (१ टोली प्रति १० विद्यालयका दरले) ।	संख्या	७६०					७६०	
२	क्षति र आवश्यकता मूल्याङ्कन गर्नको लागि दक्ष (इरा) टोली (	संख्या	७६					७६	
३	सङ्कटकालीन कार्य सञ्चालन गर्न सहयोग गर्न समन्वय टोली	संख्या	७६					७६	
ख	**सामग्री, प्रविधि, औजार**								
१	बाल विकास किट		२५६	४६४			२५७		
२	विद्यालय किट (विद्यार्थी)		१८८४	२५४			२५४	१६३०	
३	विद्यार्थी किट (जुनियर)		५०२३७	७३२२			७३२२	४२९१५	
४	बिद्यार्थी किट, सिनियर (Adolescent Kit, Secondary level)		२५१२९	६३४६			६३४६	१८७८३	
५	विद्यालय किट, शिक्षक		१८८४	७४८			७४८	११३६	
६	मनोरञ्जन किट (१७१२०५/१२०)		१०४८ (८३८+२१०)	१४२७			१४२७		
७	Dignity Kit (किशोरी)		१८४४४					१८४४४	
९	Hygiene Kit		७५३६६					७५३६६	

१०	खोज तथा उद्धार किट	सेट	७६०					७६०	
ग	**आधारभुत भौतिक संरचना र सामग्री**								
१	अस्थायी सिकाइ केन्द्रका लागि निर्माण स्थल	संख्या	७७७		०			७७७	
२	अस्थायी सिकाइ केन्द्रका लागि निर्माण सामग्री	सेट	७७७		०			७७७	
३	Tent, Blanket, Eva Foam Mat, Tarpaulin,	सेट	७७७		०			७७७	
४	Portable Generator, Extension Cord (१५५ विद्यालय)	सेट	१५५, ७७७		०			१५५, ७७७	
५	हाते माइक (१ प्रति विद्यालय)	संख्या	१५५		०			१५५	
घ	**लागत रकम**								
ङ	**संस्थागत संरचना**								
१	विपद् व्यवस्थापन समिति	संख्या	६७०	१	७	६७०	६७०		
२	उद्धार टोली	संख्या	७६०					७६०	
३	अन्य कार्यदल	संख्या	---						

४.६ बाढीको लागि शिक्षा क्षेत्रको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना

अपुग स्रोतसाधन र क्षमताको परिपूर्ति गर्न परिदृश्य १ भूकम्पमा गरिए बमोजिमका रणनीति अवलम्बन गरिने छ। परिदृष्य बमोजिमको बाढीको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य गर्न आधारभूत पूर्वतयारी, पूर्वानुमानमा आधारित पूर्वतयारी तथा अग्रिम कार्य साथै प्रतिकार्य योजना निम्न बमोजिम तयार गरिएको छ ।

४.६.१ आधारभुत र सामान्य पूर्वतयारी कार्ययोजना (General Preparedness)

तालिका ४.५ आधारभूत तथा सामान्य पूर्वतयारी कार्ययोजना

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
१ अन्तरसमूह तथा समुदाय, स्थानीय तह, जिल्ला, प्रदेश र संघीय तहबिचमा प्रभावकारी सञ्चार प्रणालीको स्थापना (पैरवी योजनामा समावेश गर्ने)					
सम्भावित बाढी प्रभावित जिल्लाका स्थानीय तह, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ (शि.वि.तथा स.ई.) जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति (DDMC), शिक्षा तथा मानव स्रोत वि कास केन्द्र, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, प्रदेश, जिल्ला तथा राष्ट्रिय आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र (DEOC/NEOC), जिल्ला तथा संघस्तरका शिक्षा समूह (Education Cluster) का सदस्य संस्थाहरूका सम्पर्क व्यक्तिहरूको विवरण संकलन, व्यवस्थापन र अद्यावधिक गर्ने । (अनुसूची १, अनुसूची २)	१ सेट	संघीय तहमा (काठमाण्डौ)	जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
संघमा क्रियाशिल अन्य विषयक्षेत्रगत समूहका सम्पर्क व्यक्तिहरूको विवरण संकलन, व्यवस्थापन र अद्यावधिक गर्ने । (अनुसूची २)	१ सेट	संघीय तहमा (काठमाण्डौ)	जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
संघमा अन्तरसमूह तथा अन्तरतहगत सञ्चार प्रणालीको परीक्षण गर्ने (अनुसूची ७ को सञ्चारवृक्षचित्र बमोजिम)	कम्तीमा १ पटक र आवश्यकता अनुसार थप	संघीय तहमा (काठमाण्डौ)	जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
विभिन्न विपद्का सम्भावित जोखिम र सो को न्यूनीकरणका लागि पूर्वतयारी गर्न आवश्यकता अनुसार नियमित बैठक, छलफल तथा अतरक्रिया गर्न प्रदेश, स्थानीय तह, विद्यालय तथा सहयोगी संघसंस्थाहरूलाई परिपत्र, सूचना जारी गर्ने ।	आवश्यकता अनुसार		जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व	

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
२ स्थानीय तह, जिल्ला र प्रदेशस्तरका शिक्षा समूह (Education Cluster) लाई विपद् पूर्वतयारीका लागि आवश्यक सहयोग गर्ने ।					
स्थानीय, जिल्ला र प्रदेश शिक्षा समूह (Education cluster) सँग समन्वय गरी जिम्मेवारी निर्धारण र बाँडफाँड गर्ने ।	१	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा	जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
माग भए बमोजिम प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहलाई योजना तर्जुमा गर्न प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने ।		प्रदेश र स्थानीय तहमा	जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
योजना कार्यान्वयन गर्नका लागि क्षमता विकास गर्न माग भए बमोजिम प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहलाई प्राविधिक तथा अन्य सहयोग उपलब्ध गराउने ।		प्रदेश र स्थानीय तहमा	जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
३ सामग्री र प्रविधिको आपूर्ति तथा भण्डारण					
स्थानीय तह, जिल्ला, प्रदेश र संघमा उपलब्ध र अपुग Student Kit, School Kit, ECD Kit, स्वअध्ययन सामग्री जस्ता सामग्रीहरूको परिमाण अद्यावधिक गर्ने ।		संघीय तहमा	जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
नेपाल सरकारका विभिन्न निकायहरूबाट उत्पादन र विकास भएका एवं शिक्षा समूह (Education Cluster) का सदस्य संस्थाहरूसँग उपलब्ध शैक्षिक सामग्रीहरू, सामग्री भण्डारण गरेको स्थान र जनशक्तिको अभिलेख अध्यावधिक राख्ने ।		संघीय तहमा	बैशाख मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
प्रभावित जिल्लाका विद्यालयहरूका लागि आवश्यकता अनुसारको पाठ्य सामग्री तथा बैकल्पिक सिकाइ सामग्रीहरूको प्रबन्ध मिलाउन आवश्यकता अनुसार सहयोग गर्ने ।		प्रभावित स्थानीय तह	जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
सामग्री राहतको विकल्पको रूपमा (संस्था र विद्यालय बिच) नगद राहत उपलब्ध गराउनको लागि मार्गदर्शन तयार गर्ने ।	१	संघीय तहमा	आ.व २०७९/८० मा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
४ मनसुनबाट उत्पन्न हुन सक्ने आपत्कालीन अवस्थाबारे अभिमुखीकरण वा सचेतना कार्यक्रमको सञ्चालन गर्ने					
विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि स्थानीतहको शिक्षा समूह र शिक्षकहरूको क्षमता अभिबृद्धि गर्न माग भए बमोजिम प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई सहयोग गर्ने ।	माग भए बमोजिम	आवश्यक स्थानीय तहमा	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
देहायका विषयमा समुदाय, वि. व्य. स., शिक्षक, अभिभावक संघहरूको भूमिका तथा जिम्मेवारी सम्बन्धी Public Service Announcement (PSA) तयार गरी प्रसारण गर्ने (१) विद्यालय सुरक्षा योजना, विपद् जोखिम न्यूनीकरण/अल्पिकरण, (२) बाढीले थुपारेको फोहोरको सरसफाइ, (३) अस्थायी सिकाइ कक्षा निर्माण तथा सञ्चालन र मर्मत संभार (४) शिक्षक तथा विद्यार्थी विद्यालयसम्म पुग्नका लागि सुरक्षित अन्य वैकल्पिक बाटोहरूको खोजी र प्रयोग गर्ने बारे,	आवश्यकता मूल्याङ्कन गरी	संघीय तहमा तयार गरी देशभर प्रशारण गर्ने	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व र सदस्यहरू	
विद्यालयलाई आश्रयस्थलको रूपमा प्रयोग गर्न नदिन अन्य उपयुक्त आश्रयस्थलको खोजी र व्यवस्थापन गर्न समुदाय, स्थानीय तह तथा प्रदेशलाई आवश्यक समन्वय, सहयोग र पैरवी गर्ने ।		देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
शिक्षकहरूलाई खोज तथा उद्धार कार्यमा खटाउँदा र विद्यालयलाई आश्रयस्थलको रूपमा प्रयोग गर्दा त्यसबाट विद्यालयको पठनपाठनमा प्रतिकूल असर पर्न नदिन अपनाउन पर्ने उपायहरू बारे शिक्षकहरूलाइ PSA/ Online Learning Materials का माध्यमबाट सचेतना/अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन तथा पैरवी गर्ने ।		देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
शिक्षक तथा विद्यार्थी विद्यालयसम्म पुग्नका लागि सुरक्षित अन्य वैकल्पिक बाटोहरूको खोजी र प्रयोगको व्यवस्था मिलाउने ।		प्रभावित स्थानीय तह	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
५ जनशक्ति विकास गर्न क्षमता अभिबृद्धि/तालिम, नमूना अभ्यास कार्यक्रमहरूको सञ्चालन					
शिक्षा समूहका सदस्यहरू, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, स्थानीय तह, वि.व्य.स., शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा अस्थायी सिकाइ केन्द्र, कक्षा व्यवस्थापन र स्थापनाको मार्गदर्शन तथा आपत्कालीन अवस्थाको शिक्षाका शैक्षिक सामग्रीहरूको वितरण र व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रत्यक्ष वा अनलाइन जस्ता अन्य वैकल्पिक माध्यमबाट अभिमुखीकरण गर्न आवश्यक पाठ्यक्रम, तालिम, दिग्दर्शन तथा तालिम सामग्रीहरूको विकास, प्रकाशन र वितरण	७६०	संघीय तहमा प्रकाशन गरी प्रभावित स्थानीय तहमा वितरण गर्ने	निरन्तर क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
प्रदेश शिक्षा समूह तथा स्थानीय तहलाई शिक्षा समूहको गठन तथा परिचालन सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा अभ्यास	७	देशभर	निरन्तर क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
प्रदेश साथै जिल्ला र स्थानीय तहमा शिक्षा समूहलाई विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा सम्बन्धी तालिम जिल्लागत रूपमा	८४	देशभर	निरन्तर क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
शिक्षा समूहका सदस्यहरूलाई आपत्कालीन अवस्थामा पालना गर्नुपर्ने आचारसंहिता (Code of Conduct) को पालना, सञ्चारमाध्यमसँग प्रस्तुत हुने तरिका सम्बन्धी सूचना तथा सन्देशहरू सम्प्रेषण गर्ने सम्बन्धमा संघ तथा प्रदेश स्तरीय अभिमुखीकरण	८	देशभर	निरन्तर क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
क्षतिको विवरण संकलन गर्नका लागि सूचना फारमहरू भर्ने सीप विकासको लागि शिक्षक/DRR Focal Person हरूलाई संघ तथा प्रदेशगत अभिमुखीकरण	८	देशभर	निरन्तर क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
शिक्षक, कर्मचारीलाई कृत्रिम घटना अभ्यास तथा नमूना पठनपाठन सञ्चालन गर्न प्रदेशगत तालिम	७	देशभर	निरन्तर क्रमशः	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
६ अस्थायी सिकाइ केन्द्र/कक्षाकोठा निर्माणका लागि स्थान छनोट गर्ने					
अस्थायी सिकाइ केन्द्र/कक्षाकोठा निर्माणका लागि प्राथमिक र वैकल्पिक स्थानको पहिचान तथा छनोट गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	आवश्यकता अनुसार	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
अस्थायी सिकाइ केन्द्रमा पहुँच मार्ग तथा खानेपानी, शौचालय लगायतका सेवा सुविधाको व्यवस्था गर्न समन्वय, सहयोग र पैरवी गर्ने	आवश्यकता अनुसार	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
अस्थायी सिकाइ केन्द्र निर्माण सामग्रीको आपूर्ति तथा भण्डारण (हरेक पालिकामा) गर्न प्रदेशसँग समन्वय गरी स्थानीय तहलाई आवश्यक सहयोग गर्ने	आवश्यकता अनुसार	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	

*मनसुन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य राष्ट्रिय कार्ययोजना २०७९ बाट साभार गरी सामान्य परिमार्जन गरिएको ।

४.६.२ पूर्वानुमान एवं परिदृष्यमा आधारित पूर्वतयारी र अग्रिम प्रतिकार्य योजना

मौसमी परिदृष्य पूर्वानुमान: वि सं २०७९ सालको मनसुन ज्येष्ठ १८ गतेबाट सुरू भई आश्विन १४ गतेसम्म रहने जल तथा मौसम विज्ञान विभागले अनुमान गरेको छ । यस चार महिनाको मनसुनको अवधिमा देशका अधिकांश स्थानमा सरदरभन्दा बढी वर्षा हुने सम्भावना रहेको छ। प्रदेश नं. १ का तराईका भूभागहरू, बागमती प्रदेशका उत्तर पूर्वी भूभाग, गण्डकी प्रदेशका दक्षिणी भूभाग, लुम्बिनी प्रदेश, कर्णाली प्रदेशका उत्तर पश्चिमी भूभाग तथा सुदूरपश्चिम प्रदेशका उत्तरी भूभागहरूमा सरदरभन्दा बढी वर्षा हुने सम्भावना ५५ देखि ६५% रहेको छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशका पूर्वी भूभाग कर्णाली प्रदेशका मध्य भूभाग गण्डकी प्रदेशका मध्य भूभाग र प्रदेश न १ को मध्य भूभागहरूमा सरदरभन्दा बढी वर्षा हुने सम्भावना ४५ देखि ५५ प्रतिशत रहेको छ। गण्डकी प्रदेशका उत्तरी भूभाग र सुदूरपश्चिम प्रदेशका मध्य तथा पश्चिमी भूभागहरूमा सरदरभन्दा बढी वर्षा हुने सम्भावना ४५ देखि ५५ प्रतिशत रहेको छ। गण्डकी प्रदेशका उत्तरी भूभाग र सुदूरपश्चिम प्रदेशका मध्य तथा पश्चिमी भूभागहरूमा सरदरभन्दा बढी वर्षा हुने सम्भावना ३५ देखि ४५ प्रतिशत रहेको छ। प्रदेश नं. १ का उत्तरी भूभाग बागमती प्रदेशका दक्षिणी भूभाग र मधेश प्रदेशका अधिकांश भूभागहरूमा सरदर वर्षा हुने ३५ देखि ४५ प्रतिशत सम्भावना रहेको छ ।

माथिको पूर्वानुमानका आधारमा बाढी, पहिरोको जोखिम उच्च रहेको देखिन्छ । जल तथा मौसम विज्ञान विभागले जारी गर्ने १५ दिने तथा ७ दिने मौसम पूर्वानुमानमा आधारित भई गरिने क्रियाकलापहरूको क्रमागत सूची तालिका ४.६ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ४.६ मौसम पूर्वानुमानमा आधारित बाढीको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
२ हप्ताअघि पूर्वसूचना पाए पछि				
मौसम पूर्वानुमान अनुसार अत्यधिक वर्षा भई बाढी आउनसक्ने अवस्था वा खराव मौसमको कारण हावाहुरी आउन सक्ने सम्भावना भएमा संघीय शिक्षा समूहको बैठक बस्ने		काठमाण्डौं	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
अत्यधिक वर्षा भई बाढी आउनसक्ने अवस्था वा खराव मौसमको कारण हावाहुरी आउन सक्ने सम्भावना भएमा जल तथा मौसम विज्ञान विभागसँग समन्वय गरी विद्यालयहरूलाई सूचना जारी गर्ने ।		संभावित प्रकोप क्षेत्रमा	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	
विपद् हुन सक्ने सम्भावना देखिएमा सबै तहका सरोकारवालालाई तयारी अवस्थामा रहन आवश्यक समन्वय र आग्रह गर्ने ।		संघीय तह तथा देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
सिकाइ निरन्तरताका लागि सम्बन्धित सबैलाई आवश्यक तयारी गर्न समन्वय तथा सहयोग गर्ने ।		विपद् सम्भावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
३ दिन (७२ घण्टा) पहिले पूर्वानुमान पाए पछि				
	मौसम पूर्वानुमान अनुसार अत्यधिक वर्षा भई बाढी आउनसक्ने अवस्था वा खराव मौसमको कारण हावाहुरी आउन सक्ने सम्भावना भएमा संघीय शिक्षा समूहको बैठक बस्ने		समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	अत्यधिक वर्षा भई बाढी आउन सक्ने अवस्था वा खराव मौसमको कारण हावाहुरी आउन सक्ने सम्भावना भएमा सूचना जारी गर्ने ।	प्रकोप संभावित क्षेत्रमा	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	
	विपद् हुनसक्ने सम्भावना भएको सूचना जारी भएमा समूह सदस्यहरूलाई प्रभावित स्थानमा परिचालनका लागि समूहको बैठक बस्ने ।	संघीय तहमा (काठमाण्डौ)	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	सिकाइ निरन्तरताका लागि सम्बन्धित सबैलाई आवश्यक तयारी पुरा गर्न समन्वय तथा सहयोग गर्ने ।	विपद् सम्भावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
२४ घण्टा पहिले पूर्वसूचना पाएपछि				
	अत्यधिक वर्षा भई बाढी आउनसक्ने अवस्था वा खराव मौसमको कारण हावाहुरी आउनसक्ने सम्भावना भएमा सूचना जारी गर्ने ।	प्रकोप संभावित क्षेत्रमा	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	
	विपद् हुनसक्ने सम्भावना देखिएमा सबै तहका शिक्षा समूहलाई तयारी अवस्थामा रहन समन्वय र आग्रह गर्ने ।	प्रकोप संभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	विपद् हुनसक्ने सम्भावना देखिएका क्षेत्रका स्थानीय तह साथै विद्यालयलाई तयारी अवस्थामा रहन समन्वय र आग्रह गर्ने ।	प्रकोप संभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	जोखिम क्षेत्रका विद्यालयमा पठनपाठन स्थगन गर्न आवश्यक देखिए स्थानीय तहलाई आव्हान तथा समन्वय गर्ने ।	प्रकोप संभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व	
घटनापूर्व पूर्वसूचना वा चेतावनी पाएपछि				
	संघीय शिक्षा समूहको बैठक बस्ने र अग्रीम प्रतिकार्य योजना लागु गर्न समन्वय गर्ने ।	संघीय तहमा साथै प्रदेश र स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	आवश्यकता अनुसार विद्यालय बन्द गर्न र अन्य सुरक्षा उपाय अपनाउन सम्बन्धित जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र स्थानीय तहलाई आव्हान गरी सूचना गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	विद्यालय क्षेत्रको लागि उद्धार टोली तयारी अवस्थामा रहन आवश्यक समन्वय गर्ने	प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
जोखिममा रहेका विद्यालयका सामग्री सुरक्षित स्थानमा सार्न र अन्य सुरक्षा उपाय अपनाउन सूचना जारी गर्ने।		प्रभावित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

४.६.३ बाढीको प्रतिकार्य योजना

तालिका ४.७ बाढीको लागि प्रतिकार्य योजना

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
०-७२ घण्टा (परिदृष्य)				
विद्यालय सञ्चालन भैरहेको समयमा बाढी गएको अवस्थामा	बाढीको घटना भएको क्षेत्रमा सम्पर्क गरी बस्तुस्थितिको जानकारी लिने ।	प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	संघीय शिक्षा समूहको बैठक बसेर अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	संघीय शिक्षा समूहको सहायता आवश्यक पर्ने क्षेत्र र परिमाण आँकलन गर्ने ।	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	तत्काल उद्धार राहतका लागि स्थानीय, जिल्ला तथा प्रदेश समूह परिचालन गर्न सहजीकरण, समन्वय र सहयोग गर्ने ।	प्रभावित स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	ईरा टोली परिचालन गर्न तयारी गर्न प्रदेश, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने ।	प्रभावित स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	थप उद्धार आवश्यक भए सुरक्षा निकाय र स्वयंसेवक परिचालन गर्न गृह मन्त्रालयसँग समन्वय गर्ने ।	संघीय तह	समूह नेतृत्व	
	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (IRA) गर्ने फाराम प्रयोग गरी तोकिएको विधि अवलम्वन गरी शिक्षाक्षेत्रको क्षति र तत्कालीन आवश्यकताको द्रुत मूल्याङ्कन गर्ने, गराउन समन्वय तथा सहयोग गर्ने	संघीय तह, प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
विद्यालय चलेको वा नचलेको अवस्थामा	क्षति र प्रभावको बारेमा सूचना सङ्कलन गर्ने	प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	समूहको आपत्कालीन बैठक बस्ने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	कार्यदलहरू सक्रिय बनाउने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
	विद्यालय, स्थानीय तह, जिल्लाबाट अवस्थाको जानकारी लिने	प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	शिक्षा क्षेत्रको खोज तथा उद्धार कार्यको निगरानी गर्ने ।	प्रभावित क्षेत्र	संघीय शिक्षा समूह	
	विद्यालयमा खोज तथा उद्धारको समन्वय गर्ने	संघीय तह तथा प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व	
	अवस्था विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	स्थानीय तहबाट माग भए बमोजिम प्रभावित क्षेत्रमा जनशक्ति खटाउने	प्रभावित क्षेत्रका स्थानीय तह	समूह नेतृत्व	
७२ घण्टा - २ हप्ता				
	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा (IRA) गर्ने फाराम प्रयोग गरी तोकिएको विधि अवलम्वन गरी शिक्षाक्षेत्रको क्षति र तत्कालीन आवश्यकताको द्रुत मूल्याङ्कन गर्ने, गराउन समन्वय तथा सहयोग गर्ने	संघीय तह, प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	लेखाजोखाबाट प्राप्त जानकारी विश्लेषण गर्ने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	सहायताको आवश्यकता पत्ता लगाउने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	तत्काल सहयोगको योजना बनाई लागू गर्ने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	अन्य संस्था समूहसँग समन्वय गर्ने	संघीय तह	सम्पर्क व्यक्तिहरू	
	आवश्यक भए अन्तर्राष्ट्रिय सहायता माग्न अपिल तयार गर्ने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	कामको प्रतिवेदन र अवस्थाको बारेमा सार्वजनिक जानकारी गराउने	सबै तह	समूह नेतृत्व	
	पठनपाठन, कक्षा सञ्चालन गर्न समन्वय तथा सहयोग गर्ने	संघीय तह तथा प्रभावित स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	जनशक्ति तथा सामग्रीहरू सम्बन्धित विद्यालय, अस्थायी क्याम्पमा पठाउने	प्रभावित स्थानीय तह	समूह नेतृत्व	
	स्थानीय रहनसहनको सम्मान गर्न र धर्मान्तरण नगर्न नगराउन सबै सहयाताकर्मीलाई निर्देश गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व	

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
बहुक्षेत्रगत द्रुत लेखाजोखा (MIRA)	फाराम प्रयोग गरी तोकिएको विधि अवलम्वन गरी शिक्षाक्षेत्रको क्षति र बहुक्षेत्रगत आवश्यकताको द्रुत मूल्याङ्कन गर्न समन्वय तथा सहयोग गर्ने ।	प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
२ हप्ता-४ हप्ता				
	विद्यालय सञ्चालन गर्न स्थानीय तह र विद्यालयलाई सहयोग गर्ने	स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	अस्थायी कक्षा, इसिडि र अरु शैक्षिक क्रियाकलाप चलाउन समन्वय गर्ने	स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	आवश्यक भए अनलाइन कक्षा चलाउन सहयोग गर्ने ।	आवश्यक स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	अनुगमन गरी स्थितिको विश्लेषण गर्ने ।	प्रभावित स्थानीय तहमा	अनुगमन समिति/टोली	
	आवश्यक भएका स्थानीय तह, विद्यालयमा नगद, सामग्री प्रवाह गर्न समन्वय तथा सहयोग गर्ने ।	प्रभावित स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	जनशक्ति अपुग भएका ठाउँमा शिक्षक तथा अन्य सहायताकर्मी पठाउने ।	आवश्यक स्थानीय तहमा	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	
	स्थानीय रहनसहनको सम्मान गर्न र धर्मान्तरण नगर्न नगराउन सबै सहयाताकर्मीलाई निर्देश गर्ने ।	देशभर	समूह नेतृत्व	
	फाराम प्रयोग गरी तोकिएको विधि अवलम्वन गरी शिक्षाक्षेत्रको क्षति र बहुक्षेत्रगत आवश्यकताको द्रुत मूल्याङ्कन गर्न समन्वय तथा सहयोग गर्ने ।	प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
१ महिना-३ महिना				
	अस्थायी कक्षा र इसिडि चलाउन सहयोग गर्ने	प्रभावित स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	आवश्यक सूचना सङ्कलन गर्ने	संघीय तह, प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	सूचना विश्लेषण, प्रकाशन र सम्प्रेषण गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	आवश्यकता भए पक्की संरचना भएका कक्षाकोठा बनाउन सहयोग, समन्वय गर्ने	प्रभावित क्षेत्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
	विपद् पश्चात्को पुनःनिर्माण आवश्यकता मूल्याङ्कन (पिडिएनए) गर्न सघाउने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

४.६.४ बाढीको विपद् प्रतिकार्यमा लैङ्गिक, सामाजिक एवं समावेशिता र अपाङ्गता भएकाहरूको विशिष्ट आवश्यकता सम्बोधन गर्न क्रियाकलाप र रणनीति

तालिका ४.८ बाढी विपद्को अवस्थामा विशिष्ट आवश्यकताका सम्बोधन गर्नको लागि योजना

क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
भौतिक संरचना तथा आधारभूत सेवा अपाङ्ग-मैत्री निर्माण तथा सञ्चालन गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	विद्यालय तथा अस्थायी सिकाइ केन्द्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
अपाङ्ता भएका विद्यार्थीका लागि उचित सिकाइ वातावरण तयार गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	सबै स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
अपाङ्ता भएका विद्यार्थीका लागि पाठ्य सामग्री उपलब्ध गराउने	प्रभावित क्षेत्र भरिमा १३७३ सेट	समूह नेतृत्व	
अपाङ्ता भएका विद्यार्थीका लागि विद्यालय सम्मको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्न गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	सबै स्थानीय तहमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	

४.६.५ सञ्चार तथा पैरवी योजना

तालिका ४.९ बाढीको पूर्वतयारी चरणमा गरिने सञ्चार तथा पैरवीसम्बन्धी क्रियाकलापको योजना

(क) पूर्वतयारी चरणमा सञ्चार तथा पैरवी

<table>
<tr><th>समय अवधि</th><th>क्रियाकलाप</th><th>स्थान/माध्यम</th><th>जिम्मेवार निकाय</th><th>बजेट</th></tr>
<tr><td rowspan="4">सामान्य अबस्थामा</td><td rowspan="4">बाढीको जोखिम र सुरक्षा सम्बन्धी सन्देश तथा कार्यक्रमहरू निर्माण तथा प्रकाशन प्रसारण गर्ने
विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सन्देश, कार्यक्रमहरू निर्माण तथा प्रसारण गर्ने
शिक्षा लगायतका सामाजिक विषयमा केन्द्रित सञ्चारमूलक गतिविधिमा विपद् व्यवस्थापनको विषय समेट्ने</td><td>एफएम रेडियो</td><td rowspan="4">समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू</td><td></td></tr>
<tr><td>टेलिभिजन, केवल टेलिभिजन</td><td></td></tr>
<tr><td>प्रिन्ट मिडिया</td><td></td></tr>
<tr><td>न्यू मिडियाः अनलाइन र सामाजिक सञ्जाल</td><td></td></tr>
</table>

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान/माध्यम	जिम्मेवार निकाय	बजेट
	अपाङ्ग तथा लैङ्गिक-मैत्री विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका बारेमा सचेतना जगाउने जोखिममा रहेका समूह (जस्तैः- विभिन्न प्रकारका अपाङ्गगता भएका बालबालिका, सानो उमेर समूहका बालबालिका) को संरक्षणका लागि पैरवी गर्ने ।			

(ख) मौसम पूर्वानुमानमा आधारित सञ्चार तथा पैरवी

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान/माध्यम	जिम्मेवार निकाय	बजेट
पूर्वसूचना पाए पछि				
अत्यधिक वर्षा भई बाढी आउन सक्ने अवस्था वा खराव मौसमको कारण हावाहुरी आउन सक्ने सम्भावना भएमा सूचना जारी भएपछि त्यो सूचना प्रकाशन, प्रसारण गर्ने गराउने		विभिन्न सञ्चार माध्यम	समूह नेतृत्व	

(ग) आपत्कालीन अवस्थामा सञ्चार तथा पैरवी

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
०-७२ घण्टा	आपत्कालीन अवस्थाका बारेमा सञ्चार माध्यमबाट निम्न विषयमा जानकारी दिने - बाढीको अवस्था र जोखिम बारेमा - सुरक्षित स्थान र भेला हुने बारेमा - घाइतेको अबस्था र उद्धारका बारेमा - अस्पताल र स्वास्थ्य केन्द्रका बारेमा	प्रकोप प्रभावित क्षेत्र सबै	शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्र	
७२ घण्टा - २ हसा	- शिक्षा निरन्तरता बारे - आचारसंहिता पालना गर्ने गराउने बारेमा - शीघ्र पुनर्स्थापना बारे - मनोसामाजिक परामर्श सम्बन्धी	प्रकोप प्रभावित स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
२ हप्ता - १ महिना	- शिक्षा निरन्तरता बारे - आचारसंहिता पालना गर्ने गराउने बारेमा - शीघ्र पुनर्स्थापना बारे	प्रकोप प्रभावित स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
१ महिना - ३ महिना	- शिक्षा निरन्तरता बारे - आचारसंहिता पालना गर्ने गराउने बारेमा - शीघ्र पुनर्स्थापना बारे - बालबालिकाको संरक्षण एवं लैङ्गिक तथा सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धी		समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	

परिच्छेद ५ः महामारीको परिदृश्य र पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना

५.१ उच्च सङ्क्रामक तथा घातक रोगको महामारीको परिदृष्य (जस्तैः कोभिड)

वि.सं. २०७७-७८ मा फैलिएको कोभिड महामारीको यो परिदृष्य बिबिसि नेपाली न्युजको समाचार सामग्रीमा आधारित छ ।

५.२ सङ्क्रामक रोगको महामारी घटना विवरण

नेपालमा कोभिड-१९ को नयाँ स्वरूप ओमिक्रोन भेरियण्टको उपप्रकार बिए फाइभको सङ्क्रमण हाल तीव्र गतिमा बढेको छ र त्यसको प्रत्यक्ष असर विद्यालय सञ्चालनमा परेको छ । सङ्क्रमण थप बढ्दै जाँदा रोकथामका लागि सरकारले बिभिन्न क्षेत्रमा लकडाउन र प्रतिबन्धहरू जारी गरेको छ । अबको दुई सातासम्म नेपाल सङ्क्रमणको उच्च अवस्थाबाट गुज्रने र त्यसपछि सङ्क्रमण ओरालो लाग्ने स्वास्थ्य मन्त्रालयको अनुमान रहेको छ। मन्त्रालयले प्रकाशित गरेको विवरणमा विगत २४ घण्टाको अवधिमा १,०९० जनामा सङ्क्रमण पुष्टि भएको उल्लेख छ । अहिलेको सङ्क्रमण दर १७ प्रतिशत रहेको छ । यससँगै देशभरि सक्रिय सङ्क्रमितको सङ्ख्या ५,८०० नाघेको छ । ती मध्ये अधिकांश काठमाण्डौ उपत्यकाका तीन जिल्लामा रहेका छन् । पाँच सयभन्दा बढी सक्रिय सङ्क्रमित भएका जिल्ला दुई छन् भने मोरङमा पनि २०० भन्दा बढी सक्रिय सङ्क्रमित छन् ।

सङ्क्रमण बढे पनि खोप लगाएका मानिसहरूमा जटिलता कम देखिएको स्वास्थ्य अधिकारी र विज्ञहरूले बताएका छन् । नेपालमा ७० प्रतिशत मानिसहरूले कोभिड खोपको पूर्ण मात्रा लगाएका छन् भने कतिपय खोप नै नलगाउनेहरू पनि छन् । यसअघि मन्त्रालयले कोभिड सङ्क्रमणबाट साउन महिनामा ज्यान गुमाउने मानिस मध्ये ७० प्रतिशत खोप नलगाएका व्यक्ति र दीर्घरोगी रहेको जनाएको थियो । महामारी सुरु भएयता नेपालमा झन्डै १२,००० जनाले कोभिडका कारण ज्यान गुमाएको सरकारको औपचारिक तथ्याङ्क छ ।

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयले सङ्क्रमण बढ्ने प्रक्षेपणसँगै स्वास्थ्य सुरक्षाका मापदण्ड पालनामा कडाइ गर्ने र खोपको पहुँच थप विस्तार गरिने बताएको छ । हाम्रोमा धेरै बालबालिकाले अझैसम्म पूर्ण मात्रामा खोप लगाएका छैनन् । त्यसैले अब केही समय विद्यालयहरूको कक्षा अनलाइनबाटै सञ्चालन गर्नुपर्नेछ । अहिले सङ्क्रमण दरमा भएको वृद्धिलाई सरकारले नयाँ लहर भनेको छ । यो लहर भत्काउन विद्यालयहरूमा भौतिक उपस्थितिमा गरिने पठनपाठन क्रियाकलाप बन्द गरेर वैकल्पिक माध्यम अपनाएर सिकाइलाई निरन्तरता दिनुपर्नेछ ।

५.३ कोभिड-१९ बाट शिक्षाक्षेत्रमा परेको प्रभाव

देशभरि ४२ जिल्लामा सक्रिय सङ्क्रमित रहेका छन् । नेपाल सरकारले यी ४२ जिल्लामा आगामी १५ दिनसम्म विद्यालयहरू वैकल्पिक विधिबाट पठनपाठन गराउने निर्णय गरेको छ । निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएका तथ्याङ्कहरू स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको कोभिड-१९ प्रतिकार्यका लागि स्वास्थ्य क्षेत्रको द्रुत कार्य योजनामा आधारित छन् ।

तालिका ५.१ कोभिड-१९ सङ्क्रमणको प्रभाव

एकदम संभाव्य केस लोड	सबैभन्दा खराब केस लोड	अनुमानहरू	भौगोलिक क्षेत्रहरू
तल उल्लिखित विवरण बमोजिमको कूल संक्रमितको संख्या १४८०००१	तल उल्लिखित विवरण सहित सङ्क्रमितको संख्या ३००,०००	केही क्षेत्रमा विद्यालयहरू बन्द भैरहने छन् । समूहमा भेला हुन प्रतिबन्ध हुनेछ । आवागमनमा स्थानीय स्तरको प्रतिबन्ध लागु हुनेछ ।	काठमाण्डौ उपत्यका र मुख्य शहरहरू सहित सातै प्रदेशहरू ।
७४७४० महिला	१५१५०० महिला		
७३२६० पुरुष	१४८५०० पुरुष		
३७००० प्रजनन्योग्य उमेरका महिला	७५००० प्रजनन् योग्य उमेरका महिला		
२९६० अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू	६००० अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू		
५९२० गर्भवती महिला	१२००० गर्भिणी		
१२५८० पाको उमेरका	२५००० पाको उमेरका		
३२५६ नवजात शिशु	६६०० नवजात शिशु		
१५६८८ बच्चालाई दुध खुवाइरहेका आमाहरू	३१८०० बच्चालाई दुध खुवाइरहेका आमाहरू		
२४५२७ उच्च रक्तचाप भएका	४९७१६ उच्च रक्तचाप भएका		
५८८०६ डायवटिज भएका	११७७० डायविटिज भएका		
३३०४ मुटु सम्बन्धी रोग भएका	६६९७ मुटु सम्बन्धी रोग भएका		

नोटः कोभिड-१९ तयारी र प्रतिकार्य योजना (CPRP), २०२१ नेपालबाट साभार गरिएको

यस परिदृश्यमा शिक्षा क्षेत्रमा पर्ने प्रभाव र प्रभावित विद्यार्थी संख्याको प्रक्षेपित घटना विवरण (Case Load Projection) निम्न बमोजिम रहेको छ ।

तालिका ५.२ कोभिड-१९ को महामारीबाट शिक्षाक्षेत्रमा परेको प्रभाव

स्तर	प्रभावित विद्यार्थी संख्या	प्रक्षेपित विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीको वृद्धि (ड्रप आउट)	इन्टरनेटको पहुँचमा रहेका बालबालिका	सञ्चार साधनको सिमित पहुँचमा रहेका बालबालिका	सञ्चारको पहुँचमा नरहेका बालबालिका	अति उच्च सङ्कटासन्न वा जोखिममा रहेका बालबालिका
३-४ वर्ष (ECED/PPE)	१०४३०२१	२८३४७४	८५७५४	८५०८६८	१९२१५३	१४१८११
५-९ वर्ष (१-५ कक्षा)	३६६०९९३	१२४१६४१	२४२६७२	३०३८४०९	६२२५८४	४३७०२८
१०-१२ वर्ष (६-८ कक्षा)	१८२५८९७	६२३५५९	१३२१८०	१५०७०६५	३१८८३२	२१२६६६
१३-१४ वर्ष (९-१० कक्षा)	१०३४१८४	१३२३८१	७९९९२	८५०५०६	१८३६७८	१२१८५८
१५-१६ वर्ष (११-१२ कक्षा)	७४८८४५	८८१८२	५१३३४	६२८२०१	१२०६४४	८१९८१
जम्मा	**८३,१२,९४०**	**२३,६९,२३८**	**५,९१,९३२**	**६८,७५,०४९**	**१४,३७,८९१**	**९,९५,३४४**

नोटः Education Cluster Contengincy Plan, July 2021 नेपालबाट साभार गरिएको

माथिको तालिका अनुसार जम्मा प्रभावित मध्ये सञ्चारको पहुँचमा नरहेका र अति उच्च सङ्कटासन्नतामा रहेका बालबालिकाको संख्या २४ लाख ३३ हजार २२५ जना रहेको छ । उनीहरूलाई प्राथमिकतामा राखी

उनीहरूको पठनपाठन तथा सिकाइ निरन्तरताका लागि चाहिने आवश्यकताको अनुमान गरिएको छ । यी विद्यार्थीलाई विपद्को प्रकृति अनुसार अस्थायी सिकाइ केन्द्रमा राखेर वा गृह विद्यालयको अवधारणामा पठनपाठन निरन्तरता गर्नुपर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

सञ्चारको पहुँचमा भएका तथा इन्टरनेटको पहुँचमा भएका बालबालिकाको सिकाइ निरन्तरता गर्न चाहिने प्रविधि, सामग्रीको पनि लेखाजोखा गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

५.४ कोभिड-१९को प्रतिकार्य रणनीति

विपद् प्रतिकार्य गर्न विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि नेपाल शिक्षा समूह सञ्चालन कार्यविधि, २०७९ बमोजिम शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रको नेतृत्वमा संघीय शिक्षा समूह परिचालित हुनेछ । यस सिलसिलामा सम्बन्धित गाउँ/नगरपालिकाको शिक्षा समूह र अन्य विषयक्षेत्रका समूहसँग आवश्यक समन्वय र तालमेल गरी कार्यसञ्चालन गरिनेछ । संघीय शिक्षा समूहका मुख्य रणनीतिक क्रियाकलापहरू निम्न बमोजिम हुनेछन् ।

(१) कोभिड-१९को सङ्क्रमण तथा बिस्तारको पूर्वानुमानका आधारमा सम्बन्धित समुदाय तथा शैक्षिक संस्थाहरूलाई सजग र सतर्क रहन सूचित गर्ने,
(२) कोभिड-१९को सम्भावित प्रभाव अनुमानका आधारमा उच्च जोखिममा रहेका विद्यालयमा पठनपाठन सावधानीपूर्वक सञ्चालन गर्न वा बन्द गर्न सूचित गर्ने,
(३) कोभिड-१९ सङ्क्रमणको समय अवधिमा क्रमशः गर्नुपर्ने क्रियाकलाप र समूहका सदस्यको जिम्मेवारी निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्ने,
(४) सुरक्षित स्थानमा आवश्यक आधारभुत सेवा सुविधा सहितका अपाङ्गता भएका बालबालिका र किशोरकिशोरी समेतलाई उपयुक्त हुने गरी अस्थायी कक्षाकोठा (TCs) वा अस्थायी सिकाइ केन्द्र वा अनलाइन सिकाइ केन्द्र वा भर्चुअल कक्षा स्थापना गर्ने,
(५) शिक्षक तथा सहजकर्तालाई आवश्यक अनुशिक्षण र परामर्श प्रदान गर्ने
(६) शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी र अभिभावकलाई सङ्क्रमणबाट बच्ने उपायहरूका बारेमा चेतना जगाउने,
(७) मास्क, स्यानिटाइजर लगायतका सामग्री वितरण गर्न समन्वय गर्ने,
(८) सुरक्षित खानेपानी तथा अन्य सुविधाहरूमा आवश्यक सुधार गर्ने,
(९) सुरक्षित दूरी तथा सुरक्षित स्वस्थ व्यवहारका बारेमा सचेत गराउने,
(१०) विद्यालयमा ज्वरो नाप्ने तथा अन्य उपकरणको व्यवस्था गर्ने,
(११) अन्तर्राष्ट्रिय सहायता परिचालन भएको अवस्थामा सम्बन्धित संघ, संस्थासँग समन्वय गर्न सहजीकरण गर्ने र
(१२) अन्य रणनीतिक क्रियाकलाप भूकम्पको घटनामा गरे जस्तै गरिनेछ ।

५.५ स्रोतसाधनको आवश्यकता र विद्यमान क्षमता विश्लेषण

तालिका ५.३ आवश्यकताको विवरण

क्र.सं.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	आवश्यक परिमाण	प्रकोप (कोभिड) विशिष्ट आवश्यकता	कैफियत
क	जनशक्ति				... को मापदण्ड अनुसार
१	शिक्षकलाई तालिम	संख्या	६०,८३० (२४३३२२५/४०)	२०७८२४	
२	कर्मचारीलाई तालिम	संख्या	३७६५ (७५३*५)		
३	विद्यालय सञ्चालक समितिलाई तालिम	संख्या	३५६७४	३५६७४	IEMIS अनुसार
ख	सामग्री, प्रविधि, औजार				
१	भर्चुअल शिक्षण विधिको विकास	संख्या	४		टिभि, रेडियो, इन्टरनेट, फोन
२	भर्चुअल शिक्षण प्रविधि स्थापना	संख्या	४		"
३	अपाङ्ग-मैत्री भर्चुअल शिक्षण विधिको विकास र स्थापना	संख्या	२		दृष्टिविहिन र श्रवणविहिनलाई उपयुक्त हुनेगरी
४	डिस्इन्फेक्सन सामग्री तथा औजार	सेट	३५६७४		हप्तामा १ पटक डिस्इन्फेक्सन गर्ने गरी
५	विभिन्न प्रकारका सचेतना सामग्री	सेट	३५६७४	३५६७४	कम्तिमा
६	शिक्षण तथा स्वास्थ्य सामग्रीको पूर्वभण्डारण				
	मास्क प्याकेट	प्याकेट	३५६७४		२२५ प्रति प्याकेट
	स्यानिटाइजर (विद्यालयको कक्षाकोठा संख्या अनुसार परिमाण निर्धारण हुने)	संख्या	३५६७४		प्रति विद्यालय कम्तीमा १ लिटर क्षमताको १ सेट स्यानिटाइजर
	थर्मोमिटर	संख्या	३५६७४		न्यूनतम संख्या
	पिपिइ सेट	सेट	३५६७४		
ग	भौतिक संरचना				
१	कक्षाकोठामा भौतिक दूरी कायम गर्ने गरी ठाउँ		प्रत्येक कक्षाकोठामा		
२	विद्यालयमा आइसोलेसन कक्षको व्यवस्था		३५६७४	३५६७४	प्रति विद्यालय १

क्र.सं.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	आवश्यक परिमाण	प्रकोप (कोभिड) विशिष्ट आवश्यकता	कैफियत
३	भर्चुवल कक्षा सञ्चालन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	सेट	७१३४८ (३५६७४*२ आधारभुतलाई १, माध्यमिकलाई १)	१७८३७०	
४					
घ	लागत रकम				
१	जनशक्ति	रु	१६.१५ करोड		६४५९५*रु२५००
२	सामग्री, प्रविधि	रु	७१३.४८ करोड		७१३४८*रु १लाख
३	अन्य				
ङ	संस्थागत संरचना				
१	आपत्कालीन स्वास्थ्य प्रतिकार्य टोली	संख्या	३५६७४	३५६७४	प्रति टोली ४ जना
२	विपद् फोकल पर्सन	संख्या	३५६७४	३५६७४	
३					

सङ्क्रामक रोगको महामारी अवधिमा पठनपाठन सुचारु गर्न ४० विद्यार्थीलाई कम्तीमा एक शिक्षकका दरले जम्मा २०७,८२४ शिक्षक जनशक्ति चाहिने देखिन्छ ।

तालिका ५.४ विद्यमान स्थिति र अपुग हुने स्रोतसाधन एवं दक्षताको सारांश विवरण

क्र.स.	आवश्यकताको विवरण	एकाइ	आवश्यक परिमाण	उपलब्ध परिमाण			जम्मा उपलब्ध परिमाण	अपुग परिमाण	कैफियत
				संघीय तह	प्रदेश तह	स्थानीय तह			
क	**जनशक्ति**								
१	शिक्षकलाई तालिम	संख्या	२०७८२४					२०७८२४	
२	कर्मचारीलाई तालिम	संख्या	३७६५					३७६५	
३	विद्यालय सञ्चालक समितिलाई तालिम	संख्या	३२१०६६ (३५६७४*९)	३५६७४				३५६७४	
ख	**सामग्री, प्रविधि, औजार**								
१	भर्चुअल शिक्षण विधिको विकास	संख्या	४	४				४	
२	भर्चुअल शिक्षण प्रविधि स्थापना	संख्या	७१३४८ (३५६७४*२)	४				४	
३	अपाङ्ग-मैत्री भर्चुअल शिक्षण विधिको विकास र स्थापना (२ सेट प्रति विद्यालय)	सेट	७१३४८						श्रवणविहिन र दृष्टिविहिनको लागि
४	डिस्इन्फेक्सन सामग्री तथा औजार	सेट	३५६७४					३५६७४	
५	विभिन्न प्रकारका सचेतना सामग्री	सेट	३५६७४					३५६७४	
६	स्वास्थ्य सामग्रीको पूर्वभण्डारण								

	मास्क प्याकेट		३५६७४					३५६७४	
	स्यानिटाइजर		३५६७४					३५६७४	
	थर्मोमिटर		३५६७४					३५६७४	
	पिपिइ सेट		३५६७४					३५६७४	
	शिक्षण सामग्रीको पूर्वभण्डारण								थप आवश्यक नहुने
ग	**भौतिक संरचना**								
१	कक्षाकोठामा भौतिक दूरी कायम गर्ने गरी ठाउँ	कक्षाकोठा	प्रत्येक कक्षाकोठामा	आवश्यक नहुने	आवश्यक नहुने				
२	विद्यालयमा आइसोलेसन कक्षको व्यवस्था	संख्या	३५६७४	आवश्यक नहुने	आवश्यक नहुने			३५६७४	
३	भर्चुवल कक्षा सञ्चालन केन्द्र	संख्या	७१३४८	आवश्यक नहुने	आवश्यक नहुने			७१३४८	
घ	**लागत रकम**								
१	जनशक्ति	रु	१६.१५ करोड					१६.१५ करोड	
२	सामग्री, प्रविधि	रु	७१३.४८ करोड					७१३.४८ करोड	
ङ	**संस्थागत संरचना**								
१	आपत्कालीन स्वास्थ्य प्रतिकार्य टोली	संख्या	३५६७४					३५६७४	
२	विपद् फोकल पर्सन	संख्या	३५६७४					३५६७४	
१	आपत्कालीन स्वास्थ्य प्रतिकार्य टोली	संख्या	३५६७४						

स्रोतसाधन व्यवस्थापन रणनीति

अपुग स्रोतसाधन र क्षमताको परिपूर्ति देहाय बमोजिम गरिने छः

(१) शिक्षा मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रले वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट विनियोजन गर्ने,

(२) भैपरी आएमा शिक्षा मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रले अन्य प्रयोजनको लागि छुट्याएको स्रोतसाधन वा वार्षिक बजेट आपत्कालीन योजनामा उपयोग गर्न रकमान्तर गर्ने,

(३) प्राधिकरण मार्फत् विपद् व्यवस्थापन कोषको रकम निकासा गरी आवश्यक सामग्री, प्रविधि र अन्य स्रोतसाधन खरिद गरी भण्डारण गर्ने र उपयोग गर्ने,

(४) प्राधिकरणसँग समन्वय गरी शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रले विपद् अवधिमा आवश्यक परेमा शिक्षा क्षेत्रको लागि सामग्री, औजार र सेवा तत्काल खरिद गर्न वा भाडामा लिन उपयुक्त आपूर्तिकर्ता, उद्योग व्यवसायीसँग प्रचलित कानुन बमोजिम अनुबन्ध करार गर्ने,

(५) समूह सहनेतृत्वले आवश्यकता परिपूर्तिका लागि स्रोतसाधन जुटाउन पहल गर्ने,

(६) समूहका अन्य सदस्यले स्रोतसाधन जुटाउन पहल गर्ने,

(७) प्रदेश तथा स्थानीय तहमा क्षमता बढाउन पहल गर्ने र

(८) तालिम, अभ्यास गरी उपलब्ध जनशक्तिको दक्षाता अभिबृद्धि गर्ने ।

५.६ महामारी परिदृश्यका लागि शिक्षा क्षेत्रको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना

कोभिड-१९ लगायतका सङ्क्रामक रोगको महामारीको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना निम्न अनुसार रहेको छ।

५.६.१ आधारभुत र सामान्य पूर्वतयारी कार्ययोजना (General Preparedness)

तालिका ५.६ आधारभूत तथा सामान्य पूर्वतयारी कार्ययोजना

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
१ प्रतिकार्यका लागि पर्याप्त व्यवस्थापन तथा समन्वय क्षमता तयार गर्ने					
प्रदेश र स्थानीय तह शिक्षा समुहसँग समन्वय गर्ने		देशभर	निरन्तर	सम्पर्क व्यक्ति	
कोभिड-१९ प्रतिकार्य योजना अद्यावधिक गर्ने		संघीय तह	जेठ मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
विद्यालयलाई लक्षित गरी सचेतना र शिक्षामूलक सामग्री उत्पादन र वितरण गर्ने	३५६७४	काठमाण्डौ	बैशाख मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
मानवीय सहायता अन्तर्गत नगद हस्तान्तरणका लागि विधि, निर्देशिका तर्जुमा/पुनरावलोकन गरी लागु गर्न समन्वय र सहयोग गर्ने ।	१	देशभर लागु हुने	आ.व २०७९/८०	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
सुरक्षित दूरी तथा सुरक्षित स्वस्थ व्यवहारका बारेमा विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी तथा अभिभावकलाई सचेत गराउने		देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
सुरक्षित खानेपानी तथा अन्य सुविधाहरूको व्यवस्थापन तथा आवश्यक सुधार गर्न सहयोग, समन्वय र पैरवी गर्ने ।	३५६७४		निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
मास्क, स्यानिटाइजर लगायतका सामग्री भण्डारण गर्न समन्वय गर्ने,	१	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आवश्यकता समेत परिपूर्ति हुने गरी भर्चुअल शिक्षण विधिको विकास गर्ने	४	देशभर काम लाग्ने	निरन्तर	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
भर्चुअल शिक्षण प्रविधि स्थापना गर्न सहयोग र समन्वय गर्ने	७१३४८	देशभरका सबै विद्यालय	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
डिसइन्फेक्सन सामग्री तथा औजारको प्रवन्ध गर्न स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने	७५३	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
प्रत्येक स्थानीय तहमा शिक्षण तथा स्वास्थ्य सामग्रीको पूर्वभण्डारण गर्न समन्वय तथा सहयोग गर्ने	७५३	पहिचान गरिएका रणनीतिक स्थानमा	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
कक्षाकोठामा भौतिक दूरी कायम गर्ने गरी ठाउँको प्रवन्ध गर्न स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने	७५३	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	सूचना प्रविधिको पहुँचभन्दा बाहिर रहेका विद्यार्थीको लागि
विद्यालयमा आइसोलेसन कक्षको व्यवस्था गर्न समन्वय गर्ने	३५६७४	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
भर्चुवल कक्षा स्थापना र सञ्चालन गर्न मापदण्ड परिमार्जन गर्ने र लागु गर्न समन्वय गर्ने	१	देशभर	आ.व २०७९/८० र निरन्तर	समूह नेतृत्व	
भर्चुवल कक्षा सञ्चालनका लागि उपयुक्त सेवा प्रदायक (विभिन्न प्रकारका सञ्चार सेवा प्रदायक) सँग अनुबन्ध करार गर्ने साथै प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने।	आवश्यकता अनुसार	देशभर	बैशाख मसान्त भित्र	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
२ विद्यालय प्रणालीभित्र विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक र सहयोगीहरू बिच महामारी रोकथाम र उत्थानशीलता दृढ पार्ने					
विद्यार्थी, शिक्षक, अभिभावक र सहयोगीहरूलाई मनोसामाजिक परामर्श दिन स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने र आवश्यक सहयोग गर्ने	७५३	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
सामाजिक विभेद लगायतका समस्या न्यून गर्न चेतना जगाउने	आवश्यकता अनुसार	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
विद्यालयमा बिभिन्न समूहका विद्यार्थीका लागि हात धुने स्थान व्यवस्था गर्न समन्वय गर्ने	३५६७४	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	

क्रियाकलाप	आवश्यकता	स्थान	कहिले गर्ने	जिम्मेवार निकाय	बजेट/ स्रोत व्यवस्थापन
विद्यार्थीका लागि घरबाटै खाजा ल्यउने परिपाटी सुनिश्चित गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	३५६७४	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व	
सन्देश प्रसारण तथा सूचना प्रवाह गर्ने		देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व	
सरसफाइ र स्वास्थ्य सामग्रीको प्रबन्ध मिलाउन समन्वय, सहयोग गर्ने	७५३	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
सङ्क्रमण रोकथामको लेखाजोखा गरी आवश्यक प्रतिकार्य गर्न समन्वय गर्ने	७५३	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
शिक्षण सामग्रीको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने	७५३	देशभर	निरन्तर	समूह नेतृत्व	

५.६.२ कोभिड-१९ प्रतिकार्य योजना

तालिका ५.७ कोभिड-१९ महामारीको प्रतिकार्य योजना

क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
शिक्षाक्षेत्रमा महामारीबाट प्रभावितको तथ्याङ्क सङकलन तथा अद्यावधिक गर्ने	संघीय तह	समूह नेतृत्व	
विद्यालय सञ्चालन गर्न परिस्थितिको विश्लेषण गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
समूहको आपत्कालीन बैठक बस्ने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
विद्यालय, स्थानीय तह, जिल्ला तथा प्रदेशसँग समन्वय सङ्क्रमण जोखिम अवस्थाको जानकारी लिने	देशभरबाट	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
स्थानीय तह, जिल्ला तथा प्रदेशसँग समन्वय गरी विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धी निर्णय गर्ने,	सम्बन्धित क्षेत्रमा	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
स्थानीय तह, जिल्ला तथा प्रदेशसँग समन्वय गरी पठनपाठन, कक्षा सञ्चालन गर्न तयारी गर्ने	संघीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
विद्यालय सञ्चालन गर्न स्थानीय तह र विद्यालयलाई सहयोग गर्ने	आवश्यक स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	

क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
आवश्यक भए बमोजिम अनलाइन कक्षा चलाउन स्थानीय तह/विद्यालयलाई सहयोग गर्ने	आवश्यक स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
भैरहेका क्रियाकलापको अनुगमन तथा बस्तुस्थितिको विश्लेषण गर्ने	देशभर	अनुगमन समिति	
प्रदेशसँग समन्वय गरी आवश्यक भएका स्थानीय तह, विद्यालयमा नगद, सामग्री प्रवाह गर्ने	आवश्यक स्थानीय तह	समूह नेतृत्व	
प्रदेशसँग समन्वय गरी जनशक्ति अपुग भएका स्थानीय तहमा शिक्षक तथा अन्य सहायताकर्मी पठाउने	आवश्यक स्थानीय तह	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

५.६.३ कोभिड-१९ महामारीमा लैङ्गिक, सामाजिक एवं समावेशिता र अपाङ्गता भएकाहरूको विशिष्ट आवश्यकता सम्बोधन गर्न क्रियाकलाप र रणनीति

तालिका ३.१० कोभिड-१९को अवस्थामा विशिष्ट आवश्यकताका लागि योजना

क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	बजेट
अपाङ्ग-मैत्री भौतिक संरचना निर्माण गर्न समन्वय, सहयोग र पैरवी गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
अपाङ्ता भएका विद्यार्थीका लागि अनुकूल सिकाइ वातावरण तयार गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	
अपाङ्ता भएका विद्यार्थीका लागि पाठ्य सामग्रीको विकास तथा वितरण गर्ने	देशभर	पाठ्यक्रम विकास केन्द्र	
अपाङ्ता भएका विद्यार्थीका लागि विद्यालय सम्मको सहज पहुँचको सुनिश्चितता गर्न समन्वय, सहयोग तथा पैरवी गर्ने	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व, सदस्यहरू	

५.६.४ सञ्चार तथा पैरवी रणनीति

(क) पूर्वतयारी चरणमा सञ्चार तथा पैरवी

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान/माध्यम	जिम्मेवार निकाय	बजेट
सामान्य अबस्थामा	महामारीको जोखिम र सुरक्षा सम्बन्धी सन्देश तथा कार्यक्रमहरू निर्माण तथा प्रकाशन प्रसारण गर्ने विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सन्देश तथा कार्यक्रमहरू निर्माण तथा प्रसारण गर्ने शिक्षा लगायतका सामाजिक विषयमा केन्द्रित सञ्चारमूलक गतिविधिमा विपद् व्यवस्थापनको विषय समेट्ने	एफएम रेडियो	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	
		टेलिभिजन, केबल टेलिभिजन		
		प्रिन्ट मिडिया		
		न्यू मिडियाः अनलाइन र सामाजिक सञ्जाल		

(ख) आपत्कालीन अवस्थामा सञ्चार तथा पैरवी

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान/माध्यम	जिम्मेवार निकाय	बजेट
	आपत्कालीन अवस्थाका बारेमा सञ्चार माध्यमबाट जानकारी दिने - महामारीबाट बच्ने सुरक्षित उपायहरू बारे - अस्पताल र स्वास्थ्य उपचारका बारे - सुरक्षित र स्वस्थ व्यवहारका बारे - पठनपाठन निरन्तरताका लागि जनचेतना सम्बन्धित जानकारी - मनोसामाजिक परामर्श सेवा सम्बन्धी	देशभर	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	

परिच्छेद ६: कृत्रिम घटना अभ्यास तथा योजनाको परीक्षण

६.१ कृत्रिम घटना अभ्यास

संघीय शिक्षा समूहले स्रोतसाधनको अवस्था, समूहको दक्षता परीक्षण एवं क्षमता अभिवृद्धि गर्न समयसमयमा विपद् परिदृष्यमा आधारित भई विपद् प्रतिकार्यको नमूना अभ्यास गर्ने, गराउनेछ ।

६.२ कृत्रिम घटना अभ्यास कार्यतालिका

तालिका ६.१ कृत्रिम घटना अभ्यास कार्यतालिका

सि.न.	क्रियाकलाप	स्थान	मिति	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
क	बाढीको प्रतिकार्य अभ्यास				
१	अभ्यासका लागि कार्यदल गठन	काठमाण्डौ	फागुन पहिलो हप्ता	समूह नेतृत्व र सहनेतृत्व	सदस्यहरू
२	कार्यदलबाट विपद्को परिदृष्य तयारी	काठमाण्डौ	चैत्र मसान्त सम्म	कार्यदल	
३	स्थान र सहभागी छनोट	समूहले निर्धारण गरेको स्थानमा	चैत्र मसान्त सम्म	कार्यदल	नेतृत्व, सहनेतृत्व
४	अभ्यासको क्रियाकलाप र समयतालिका निर्धारण	....	चैत्र मसान्त सम्म	कार्यदल	नेतृत्व, सहनेतृत्व
५	अभ्यासको लागि सामग्रीहरूको व्यवस्था	निर्धारित स्थानहरूमा	बैशाख दोस्रो हप्तासम्म	कार्यदल	सदस्यहरू
६	अभ्यासको सहजीकरण गर्न कार्यदलद्वारा पूर्व-अभ्यास र प्रशिक्षण	निर्धारित स्थानहरूमा	बैशाख दोस्रो हप्तासम्म	कार्यदल	सदस्यहरू
७	अभ्यास आयोजना/सञ्चालन गर्ने	हरेक प्रदेशमा कम्तिमा एउटा र राष्ट्रिय स्तरको एउटा	जेठ १५ सम्ममा	कार्यदल	सदस्यहरू
८	अभ्यासको मूल्याङ्कन गर्ने	....	हरेक अभ्यास पश्चात	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	कार्यदल
९	मूल्याङ्कन र सिकाइको आधारमा विपद् प्रतिकार्य योजनामा सुधार गर्ने	काठमाण्डौ	जेठ मसान्त सम्म	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	सदस्यहरू
ख	भूकम्पको प्रतिकार्य अभ्यास				
१	अभ्यासका लागि कार्यदल गठन	काठमाण्डौ	मंसिर पहिलो हप्ता	समूह नेतृत्व र सहनेतृत्व	सदस्यहरू

सि.न.	क्रियाकलाप	स्थान	मिति	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
२	कार्यदलबाट विपद्को परिदृष्य तयारी	काठमाण्डौ	मंसिर मसान्त सम्म	कार्यदल	....
३	स्थान र सहभागी छनोट	समूहले निर्धारण गरेको स्थानमा	मंसिर मसान्त सम्म	कार्यदल	नेतृत्व, सहनेतृत्व
४	अभ्यासको क्रियाकलाप र समयतालिका निर्धारण	....	मंसिर मसान्त सम्म	कार्यदल	नेतृत्व, सहनेतृत्व
५	अभ्यासको लागि सामग्रीहरूको व्यवस्था	निर्धारित स्थानहरूमा	पुस दोस्रो हप्तासम्म	कार्यदल	सदस्यहरू
६	अभ्यासको सहजीकरण गर्न कार्यदलद्वारा पूर्व-अभ्यास र प्रशिक्षण	निर्धारित स्थानहरूमा	पुस दोस्रो हप्तासम्म	कार्यदल	सदस्यहरू
७	अभ्यास आयोजना/सञ्चालन गर्ने	हरेक प्रदेशमा कम्तिमा १ र राष्ट्रिय स्तरको १	पुस १५ देखि माघ १५ सम्म	कार्यदल	सदस्यहरू
८	अभ्यासको मूल्याङ्कन गर्ने	....	हरेक अभ्यास पश्चात	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	कार्यदल
९	मूल्याङ्कन र सिकाइको आधारमा विपद् प्रतिकार्य योजनामा सुधार गर्ने	काठमाण्डौ	माघ मसान्त सम्म	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	सदस्यहरू
ग	कोभिड-१९ जस्ता सङ्क्रामक रोगको महामारीको प्रतिकार्य अभ्यास				
१	अभ्यासका लागि कार्यदल गठन	काठमाण्डौ	भदौ पहिलो हप्ता	समूह नेतृत्व र सहनेतृत्व	सदस्यहरू
२	कार्यदलबाट विपद्को परिदृष्य तयारी	काठमाण्डौ	भदौ मसान्त सम्म	कार्यदल	....
३	स्थान र सहभागी छनोट	समूहले निर्धारण गरेको स्थानमा	भदौ मसान्त सम्म	कार्यदल	नेतृत्व, सहनेतृत्व
४	अभ्यासको क्रियाकलाप र समयतालिका निर्धारण	....	भदौ मसान्त सम्म	कार्यदल	नेतृत्व, सहनेतृत्व
५	अभ्यासको लागि सामग्रीहरूको व्यवस्था	निर्धारित स्थानहरूमा	असोज दोस्रो हप्तासम्म	कार्यदल	सदस्यहरू
६	अभ्यासको सहजीकरण गर्न कार्यदलद्वारा पूर्व-अभ्यास र प्रशिक्षण	निर्धारित स्थानहरूमा	असोज दोस्रो हप्तासम्म	कार्यदल	सदस्यहरू
७	अभ्यास आयोजना /सञ्चालन गर्ने	हरेक प्रदेशमा कम्तिमा १ र राष्ट्रिय स्तरको १	असोज १५ देखि कार्तिक १५ सम्म	कार्यदल	सदस्यहरू

सि.न.	क्रियाकलाप	स्थान	मिति	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय
८	अभ्यासको मूल्याङ्कन गर्ने	…………	हरेक अभ्यास पश्चात	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	कार्यदल
९	मूल्याङ्कन र सिकाइको आधारमा विपद् प्रतिकार्य योजनामा सुधार गर्ने	काठमाण्डौ	कार्तिक मसान्त सम्म	समूह नेतृत्व, सहनेतृत्व	सदस्यहरू
घ	प्रदेश शिक्षा समूहको अभ्यासमा सहयोग तथा सहभागी हुने				
ङ	जिल्ला तथा स्थानीय तह शिक्षा समूहको अभ्यासमा सहयोग तथा सहभागी हुने				

कृत्रिम घटना अभ्यासबाट सम्बन्धित विद्यालय, समुदाय, स्थानीय तह, जिल्ला वा प्रदेशको अवस्थाका बारेमा जानकारी लिएर निम्न विषयमा आवश्यक सुधार तथा पूर्वतयारी गरिनेछ ।

तालिका ६.२ कृत्रिम घटना अभ्यासको सिकाइबाट सुधार गर्नुपर्ने क्षेत्रहरू

अवस्था विवरण	सुधार गर्नुपर्ने विषय
प्रभावित समुदाय र विद्यालयसम्मको पहुँच लगायतका विद्यालय वरपरको स्थिति	… विद्यालयमा जाने बाटो सुधार गर्ने वा बैकल्पिक बाटो व्यवस्था गर्नुपर्ने।
अस्थायी आश्रयस्थलका लागि प्रचलित मापदण्ड अनुसारको (आधारभुत सेवा सुविधा समेत) खुला स्थल र भौतिक संरचना,	
समूहमा उपलब्ध दक्ष जनशक्ति,	
उपलब्ध सामग्री, मेशिनऔजार र प्रविधि,	
समूहको परिचालन तथा व्यवस्थापकीय दक्षता,	
समुदायको सचेतना र प्रतिकार्यमा सहभागिता	
अन्य विषयक्षेत्र र विपद् व्यवस्थापन निकायसँगको अन्तरसम्बन्ध,	
अन्तरतहगत समन्वय र तहाँबाट हुनुपर्ने वा हुन सक्ने सहायताको पहुँच र अन्य आवश्यक जानकारी	

परिच्छेद ७ः समन्वय र सहकार्य

७.१ संघ, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तह शिक्षा समूह बिचको समन्वय र सहकार्य

संघीय शिक्षा समूहको सञ्चालन र सदस्य संस्था बिचको समन्वय कार्यविधिमा उल्लेख भए बमोजिम गरिनेछ । समूहको नियमित तथा अन्य बैठकमा विपद् पूर्वतयारी र प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयन सम्बन्धमा छलफल गरिनेछ । समूहका सदस्य बिच सम्पर्क र समन्वय गर्न सदस्य संस्थाका सम्पर्क व्यक्तिको नाम, सम्पर्क नम्बर अनुसूची १ मा संलग्न गरिएको छ ।

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको शिक्षा समूहबीच कार्यविधिमा उल्लेख भए बमोजिम विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यमा आपसी समन्वय र सहकार्य हुनेछ। सम्पर्क व्यक्तिहरूको नाम, सम्पर्क नम्बर तथा अन्य आवश्यक विवरण सहितको अन्तरतहगत सम्पर्क सूची तयार गरी सम्बन्धित सबैको पहुँचमा हुने गरी इएमआइएस डाटाबेसमा राखिएको छ । सम्पर्क सूचीलाई क्रमशः अद्यावधिक गरिनेछ ।

संघीय शिक्षा समूहले आवश्यकता अनुसार प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय शिक्षा समूहको क्षमता विकास, योजना तर्जुमा तथा विपद् प्रतिकार्यमा सहयोग र समन्वय गर्नेछ ।

७.२ अन्तरविषयगत तथा निकायगत समन्वय र सहकार्य

शिक्षा समूहको अन्तरविषयगत समूहसँग नियमित समन्वय र सहकार्य हुनेछ । आपसी समन्वय गर्न सम्बन्धित समूहका सम्पर्क व्यक्ति चयन गरी समन्वय संयन्त्र स्थापना गरिनेछ । संघमा निम्न समूहहरू रहेका छन् ।

(क) खानेपानी, सरसफाइ र स्वास्थ्य प्रवर्द्धन (वास),
(ख) स्वास्थ्य,
(ग) आपत्कालीन आश्रयस्थल,
(घ) खाद्य सुरक्षा,
(ङ) पोषण,
(च) संरक्षण,
(छ) शिक्षा,
(ज) शिविर समन्वय तथा शिविर व्यवस्थापन,
(झ) शीघ्र पुनर्लाभ,
(ञ) बन्दोबस्ती र
(ट) आपत्कालीन सञ्चार

शिक्षा समूहका लागि अन्य समूहबाट तोकिएका सम्पर्क व्यक्तिहरूको अद्यावधिक विवरण अनुसूची १ मा राखिएको छ । आपसी समन्वय र सहकार्य प्रवर्द्धन गर्न सम्बन्धित समूहका प्रतिनिधिलाई शिक्षा समूहको बैठकमा आमन्त्रण गरिनेछ । साथै अन्य समूहसँग साथै निकायसँग सम्पर्क गर्न शिक्षा समूहबाट अनुसूची १ बमोजिमका सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको छ ।

समूहका तर्फबाट समूह नेतृत्व (शिक्षा जनशक्ति तथा स्रोत विकास केन्द्र) ले प्राधिकरण, गृह मन्त्रालय तथा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयसँग समन्वय गर्नेछ ।

परिच्छेद ८ः सूचना व्यवस्थापन, सञ्चार तथा पैरवी

८.१ सूचना व्यवस्थापन

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि शिक्षा समूह सञ्चालन कार्यविधि, २०७९ मा उल्लेख भए बमोजिम शिक्षा समूहले विपद् पूर्वतयारी र प्रतिकार्यका चरणमा शिक्षा क्षेत्रको तथ्याङ्क व्यवस्थापन र सूचना सम्प्रेषणको कार्य निम्न प्रक्रियामा गर्नेछः

- स्वीकृत विधि र प्रक्रिया प्रयोग गरी समग्र विपद् जोखिम सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- सङ्कलित तथ्याङ्कलाई तोकिएको उपयुक्त विद्युतीय वा छपाइ अवस्थामा सुरक्षित भण्डारण गर्ने,
- तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी उपयुक्त प्रतिवेदन, सूचना वा सचेतना सामग्री तयार गर्ने र
- प्रतिवेदन, सूचना वा सचेतना सामग्री प्रकाशन/सम्प्रेषण गर्ने गराउने ।

८.२ सञ्चार तथा पैरवी

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि नेपाल शिक्षा समूह सञ्चालन कार्यविधि, २०७९ मा उल्लेख भए बमोजिम अन्तर समूहगत (अन्य क्लस्टरहरूसँग) समन्वय र रिपोर्टिङ्ग गर्नेछ । साथै, संघ, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तह बीचको समन्वय र सञ्चारको सहजीकरण गर्नेछ । सञ्चार वृक्ष तथा सम्पर्क व्यक्तिहरूको सूची अनुसूची १ मा दिइएको छ ।

सञ्चार तथा पैरवी कार्ययोजना विपद् परिदृश्यहरूको आधारमा सम्बन्धित प्रकोपको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनामा (परिच्छेद ३, ४ र ५) समेटिएको छ ।

परिच्छेद ९: अनुगमन र समीक्षा

९.१ अनुगमन संयन्त्र र कार्यसूची

कार्यविधि बमोजिम मन्त्रालयले गठन गरेको कार्यदलले योजनाको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्नेछ । अनुगमन कार्यदलको कार्यसूची देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(१) कार्ययोजना कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन गर्ने,
(२) विपद् प्रतिकार्यको प्रभावकारिताको विशेष अनुगमन गर्ने,
(३) पठनपाठन निरन्तरताको अनुगमन गर्ने,
(४) योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कन योजना कार्यान्वयनको दोस्रो वर्षको फागुन महिनामा गर्ने र आगामी वर्षको योजना परिमार्जन गर्न सुझाव सिफारिश गर्ने ।
(५) योजनाको अन्तिम मूल्याङ्कन पाँचौं वर्षको माघ-फागुनमा गर्ने र योजना परिमार्जन गर्न सुझाव सिफारिश गर्ने ।

९.२ अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्ययोजना

योजना कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्ययोजनाको सारांश विवरण तालिका ९.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ । अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्यदलले आवश्यकता अनुसार कार्यतालिकामा क्रियाकलाप थप, समय र स्थानमा सामान्य संशोधन गर्न सक्नेछ ।

तालिका ९.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्ययोजना

समय अवधि	क्रियाकलाप	स्थान	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	बजेट
चौमासिक	नियमित अनुगमन	राष्ट्रिय स्तरमा	मन्त्रालय	नेतृत्व र सहनेतृत्व	
	विपद् प्रतिकार्यको अनुगमन	प्रभावित क्षेत्रमा	मन्त्रालय	नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	आपत्कालीन अवस्थामा पठनपाठनको अनुगमन	प्रभावित क्षेत्रमा	मन्त्रालय	नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	मध्यावधि मूल्याङ्कन	प्रभावित क्षेत्रमा	मन्त्रालय	नेतृत्व, सहनेतृत्व	
	अन्तिम मूल्याङ्कन		मन्त्राल	नेतृत्व, सहनेतृत्व	

९.३ योजनाको समीक्षा र परिमार्जन

यस योजनाको समीक्षा तथा आवश्यक परिमार्जन सामान्यतया वार्षिकरूपमा गरिनेछ । तर आवश्यकता भएमा सो अगावै पनि कार्य योजनामा परिमार्जन गरिनेछ ।

अनुसूची १
संघीय शिक्षा समूहका सम्पर्क व्यक्तिहरूको सूची

जिम्मेवारी	निकाय संस्था	सम्पर्क व्यक्ति	पद	सम्पर्क	इमेल
नेतृत्व	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	Mr. Ghanashyam Aryal, Director	Under Secretary	4200383, 9856035455	gsaryal.gmail.com
					bk_simkhada@yahoo.com
	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र (CEHRD)	Mr. Rudra Prasad Adhikari	Deputy Director Genral	9849930143	rudraprasad.adhikari@gmail.com; rudrarp@hotmail.com
		Mr. Arjun Dhakal	Director	6635134, 9846278754	Arjundhakal52@yahoo.com
		Mr. Ram Prasad Sharma	Section Officer	9849628615	timilsinaramchandra@gmail.com
सह नेतृत्व	Save the Children	Dr. Laxmi Paudyal	Education Adviser	4468130, 9851164908	Laxmi.paudyal@savethechildren.org
		Mr. Virendra Thagunna	Director, POD	4468130, 9858020435	virendra.thagunna@savethechildren.org
	UNICEF	Ms. Sabina Joshi	Education Specialist	9851064207	Sajoshi@unicef.org
		Ms. Purnima Gurung	Education Specialist		pgurung@unicef.org
Coordinator					
Information Consultant	UNICEF	Mr. Nabin Sharma		9841483663	nsharma@unicef.org
	UNICEF	Mr. Dor Yogi	Cluster Technical Officer	9851035287	yogi.engr@gmail.com

क्रसं	संस्था	नाम	जिम्मेवारी	पद	अफिस सम्पर्क	मोबाइल नं	इमेल
१	Action Aid Nepal	Mr.Saroj Pokhrel	Member	Program Manager	४००२१७७	९८४८६११४२६	saroj.pokhrel@actionaid.org
	Action Aid Nepal	Devendra Pratap Singh				९८५७०२३९२८	Devendra.Singh@actionaid.org
२	ASMAN Nepal	Mr. Nawal Kishore Yadav	Member	Director	५१७१६४९ ०४१५२६६३५	९८५४०२४७३३	
	ASMAN Nepal	Mr. Shekhar Sapkota	Alt. Member	Program Manager	०४१५२६६३५	९८५११६४०२४	shekhar.sangkalpa@gmail.com
३	BBC Media Action	Mr. Om Rai				९८४१५७७५४४	om.rai@np.bbcmediaaction.org
	BBC Media Action	Ms. Seana Lama				९८०३११७५६०	seana.lama@np.bbcmediaaction.org
४	CARE International	Ms. Niva Shakya	Member	Coordinator -Gender Justice Health and Education Rights	५५२२८००	९८१३५९३१४४	niva.shakya@care.org
	CARE International	Mr. Navraj Sharma	Alt. Member	Program Officer-Education		९८४८०४००२२	navraj.sharma@care.org

५	Christian Blind Mission-Nepal	Mr. Milan Poudel	Member	Program Manager	४००००५५	९८५१२१६९०२	milan.poudel@cbm.org
६	Center for Educational Policies and Practice	Mr. Tika Bhattarai	Member	Program Coordinator		९८५१२२६१४३	teekab@schoolingnepal.org
	Center for Educational Policies and Practice-PTM	Ms. Bijaya Subba	Alt. Member	Program Member		९८५११२९३८२	bijaya@schoolingnepal.org
७	Child Fund Japan Nepal	Mr. Manoj Tharu	Member	Area Manager	४४८२८९९/९४९	९८५८०२७१८१	manoj.tharu@childfund.org.np
	Child Fund Japan Nepal	Mr. Krishna Saran Dangol	Member	Project Coordinator		९८४१६१०४०१	krishna.dangol@childfund.org.np
८	Child Rescue Nepal	Ms. Jamuna Shrestha	Member			९८५१०१४२९६	jamuna.shrestha@childrescuenepal.org
९	Centre for Mental Health and Counseling-Nepal	Mr. Ram Lal Shrestha	Member	Director	४१०२०३७	९८४१३०१०७६	ramlal@mos.com.np
१०	Community School Management Committee, Federation of Nepal	Mr. Krishna Thapa	Member	President	४२२६७३२	९८५१०१३८२९	thapa.kb@gmail.com; Nepal.smcfn@gmail.com
	Community School Management Committee, Federation of Nepal	Mr. Yog Thapa	Alt. Member	General Secretary		९८५११५३४९४	thapayogbahadur7@gmail.com
११	Confederation of Nepalese Teachers	Ms. Kamala Tuladhar	Member	President		९८४१४७३९८४	kamalatuladhar17@gmail
	Confederation of Nepalese Teachers	Mr. Laxmi Kishor Subedi	Alt. Member			९८५१२५३३३१	laxmikishorsubedi@gmail.com
१२	Education Pages	Mr. Laba Raj Oli	Member	Director		९८५१०७३४९८	edu_pages@yahoo.com
१३	Finn Church Aid	Ms. Deepika Naidu	Member	Program Development Coordinator	४०००५५४	९८४१३०८८८१	deepika.naidu@kirkonulkomaanapu.fi
१४	Felm Nepal	Mr. Valta Juha	Member	Country Director	५५४२८७३	९८०३३९२३५६	juha.valta@felm.org .
	Felm Nepal	Ms. Reejuta Sharma	Member	Program Manager	५५२९२७१	९८४१३५०१४८	reejuta.sharma@felmglobal.org
१५	German Nepalese Help	Mr. Kedar Tamang	Member	Country Representative		९८५१०७२८५९	gnha@gnha.org.np

	Association — GNHA						
	German Nepalese Help Association — GNHA	Mr. Thakur Prasad Paudel	Alt. Member	Education Officer		९८५१२०१७१५	paudelthakur५५@yahoo.com
१६	Global Action	Mr. Babu Kaji Shrestha	Member	Director		९८५१०३८८३४	newnepal०१४@gmail.com
१७	Good Neighbors International	Mr. Lok Bahadur Tharu	Member	Education Manager		९८४८२१९४४७	lok.tharu@gninepal.org
	Good Neighbors International	Mr. Arun Chaudhary	Alt. Member	Sr. Officer		९८५८३२०४७५	Arun.chaudhary@gninepal.org
१८	Handicap Inclusion (HI)	Ms. Sanju Nepali				९८०१९७५९५७	s.nepali@hi.org
१९	Lutheran World	Mr. Raj Kumar Pariyar	Member	Program Manager			raj.pariyar@lutheranworld.org
२०	Mercy Corps	Ms. Pragya Thapaliya	Member	Program Manager		९८४९६०११३३	pthapaliya@mercycorps.org
		Mr. Shyam Oja	Alt. Member	Team Leader		९८५१०६३३३०	sojha@mercycorps.org
२१	National Campaign for Education	Mr. Dilli-Subedi	Member	Chairperson		९८५१०३७१३६	dr.bichar@gmail.com>gcenepal०८@gmail.com
		Mr. Ram Gaire	Alt. Member	Program Manager		९८५११५४५६६	ram@ncenepal.org.np info@ncenepal.org.np
२२	National Society for Earthquake Technology (NSET)	Mr. Narayan Pd. Marasini	Member	Deputy Executive Director	०१-५५९१०००	९८५१२४३१४५	nmarasini@nset.org.np
२३	Nepal Red Cross Society	Mr. Krishna Hari Koirala	Member		४२८४६११	९८५१०१९४९७	krishnahari.koirala@nrcs.org
	Nepal Red Cross Society	Mr. Suraj Pokherel	Alt. Member	Program Officer		९८४१३१०६७७	suraj.pokharel@nrcs.org
२४	PABSON	Mr. B. K Dhungana	Member	Chairperson		९८५१०७४५०८	pabsoncc@gmail.com
	PABSON	Mr. R.B. Katuwal	Member	General Secretary		९८५१०२००१०	pabsoncc@gmail.com
२५	People in Need	Mr. Yogendra Gandhari	Member	Education Technical Adviser	४००२१००	९८५६०४०७६	Yogendra.gandhari@pinf.cz
२६	Plan International	Ms. Laxmi Pathak	Member		५५३५५८०	९८०१२४११६५	laxmi.pathak@plan-international.org
	Plan International	Ms. Julie Gurung				५४३५५८०/६०	Julie.Gurung@plan-international.org
२७	Rato Bangla Foundation	Mr. Midesh Maharjan	Member	Lead Teacher Educator		९८४१५१४१८८	mideshrbf@gmail.com

२८	Rato Bangla Foundation	Ms. Riya Manandhar	Member	Program Coordinator		९८४१७११९१४	riyarbf@gmail.com
	Restless Development	Kaajal Pradhan	Alt. Member	Country Director		९८४१२१८२४४	
	Reed Nepal	Dilli Prasad Dotel	Member		१५०१०९८०	९८५११८९५२६	dilli.dotel@reednepal.org
२९	Room to Read	Mr. Ananta Prasad Wagle	Member	Materials Officer, Literacy Program	४१०२१२७/२९/२९	**९८४१२५९३१०**	ananta.wagle@roomtoread.org
३०	Samunnat Nepal	Mr. Yubaraj Laudari	Member	Director	४२२११५८	९८५१०८७०६९	ylaudari@gmail.com samunnatnepal१@gmail.com
	Samunnat Nepal	Mr. Sulav Giri	Alt. Member			९८५१०४९६७१	girisulav@gmail.com
३१	Seto Gurans	Ms. Kunti Rana	Member	Director		९८४०१६६८३७	setogurans@gmail.com
	Seto Gurans	Ms. Radhika Tumbahangphey,	Alt. Member	Executive Member			
३२	Shanti Volunteers Association	Mr. Binod Gurung	Member	Program Manager	४००-२००६	९८०११३०७४३	binod.das.gurung@sva.org.np
३३	Street Child of Nepal	Mr. Kshitiz Basnet	Member	Program Manager	५५३६१०८	९८५१२४४८९६	kshitiz.basnet@street-child.org
	Street Child of Nepal	Mr. Arun Khoju	Alt. Member	Education Officer		९८४१००२९४८	arun@street-child.org.np
३४	UNESCO	Ms. Prativa Shrestha	Member	Sr.Program Coordinator -Education	५५५४३९६	९८४१२८६११९	p.shrestha@unesco.org
३५	United Mission to Nepal	Mr. Prem Singh Shintan	Member	Thematic Head-Education	४२२८११८	९८५११४५५७५	Prem.shintan@umn.org.np
३६	UN Women	Ms. Priti.Shrestha					priti.shrestha@unwomen.org;
३७	Voluntary Service Overseas	Ms. Shikha Shrestha	Member	Head of Program		९८४१२३३९७५	Shikha.Shrestha@vsoint.org
		Narayan Silwal	Alt Member	Girls and Education Technical Lead		९८५११०९८४५	narayan.silwal@vsiint.org
३८	World Education	Mr. Jyoti Rana Magar	Member	Program Manager		९८४१८२३०५२	jyoti_rana_magar@np.worlded.org
	World Education	Ms. Seema Acharya	Alt Member	Specialist	४४२२३८५	९८४१३२८८८९	seema_acharya@np.worlded.org
३९	World Vision	Mr. Deepak Dulal	Member	Program Manager		९८५१२२७४४०	Deepak_dulal@wvi.org

अनुसूची २

संघमा क्रियाशील अन्य विषयगत समूहका सम्पर्क व्यक्तिको सूची

क्र.सं.	नाम	समूह/जिम्मेवारी	निकाय संस्था	पद	सम्पर्क	इमेल
१						
२						
३						
४						
५						
६						
७						
८						
९						
१०						
११						

अनुसूची ३
योजना तर्जुमाका लागि आधारभूत अध्ययन

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन, २०६७ (पहिलो संशोधन, २०७६) मा उल्लेख भए बमोजिम

(क) आधारभूत अध्ययन (मार्गदर्शनको ३.२ योजना तर्जुमा विधि अन्तर्गत उल्लेख भए बमोजिम) योजना तर्जुमाका लागि सामान्यतया देहाय वमोजिमका अभिलेखहरूको पुनरावलोकन लगायतका क्रियाकलाप गर्नुपर्दछ।

१. सम्बन्धित तहको वा त्यहाँ लागू हुने विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन, नियम, नीति, निर्देशिकाहरू
२. विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना, २०७५
३. विगतको विपद् पूर्वतयारी र प्रतिकार्य योजना तथा विषय क्षेत्रगत आकश्मिक योजनाहरू
४. विपद् सम्बन्धित प्रतिवेदनहरू
५. सम्बन्धित तहको विपद्को इतिहास (भूकम्प, बाढी, पहिरो, आगलागी, महामारी, सडक दुर्घटना आदि)
६. विपद् व्यवस्थापनको विगतको अभ्यास अनुभव तथा सिकाई
७. सम्बन्धित तहको प्रकोप, संकटासन्नता तथा जोखिम लेखाजोखा, प्रोफाइल
८. सम्बन्धित तहको मौसम तथा बाढी पूर्वानुमान र पूर्वसूचना प्रणाली, महामारी निगरानी प्रणाली, सडक सुरक्षा कार्ययोजना
९. जनसंख्या विवरण, सडक संजाल, नदी, बसोबास क्षेत्र तथा गाउँपालिका÷नगरपालिकाको सीमाना आदि देखिने सम्बन्धित तहको नक्शा
१०. सम्बन्धित तहका आवधिक विकास योजनाहरू, विषयक्षेत्रगत योजनाहरू, प्रतिवेदनहरू

ख) प्रकोप जोखिम विश्लेषण नमूना फाराम (मार्गदर्शनको अनुसूची ५ बमोजिम)

प्रदेश/जिल्ला/गा.पा./ न.पा.	सम्भावित प्रकोपको स्तर (१ निम्न - ५ उच्च)							विपद्को प्रभाव (मृतक संख्या वा विस्थापित संख्या)	संकटासन्नताको स्तर (निम्न, मध्यम, उच्च)
	बाढी	पहिरो	आगलागी	महामारी	भूकम्प	शीतलहर	......		

नोटः संकटासन्नताको स्तर मापन गर्दा सम्भावित विपद्को अवस्था, मानवीय क्षति आदिको आधारमा समूहका सदस्यको सहमतिबाट गर्नुपर्दछ ।

अनुसूची ४
अस्थायी सिकाइ केन्द्रका नमूना ढाँचाहरू

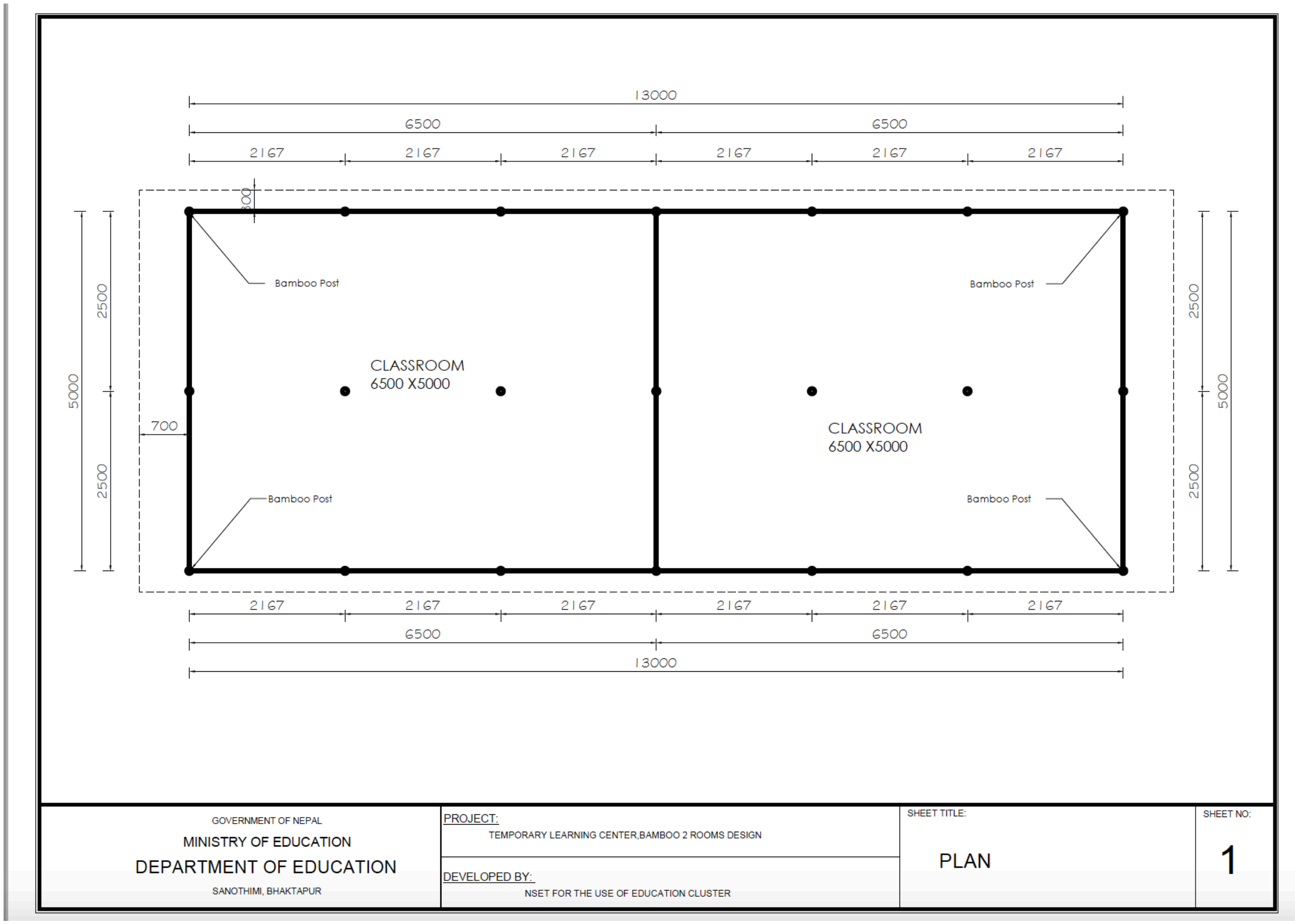

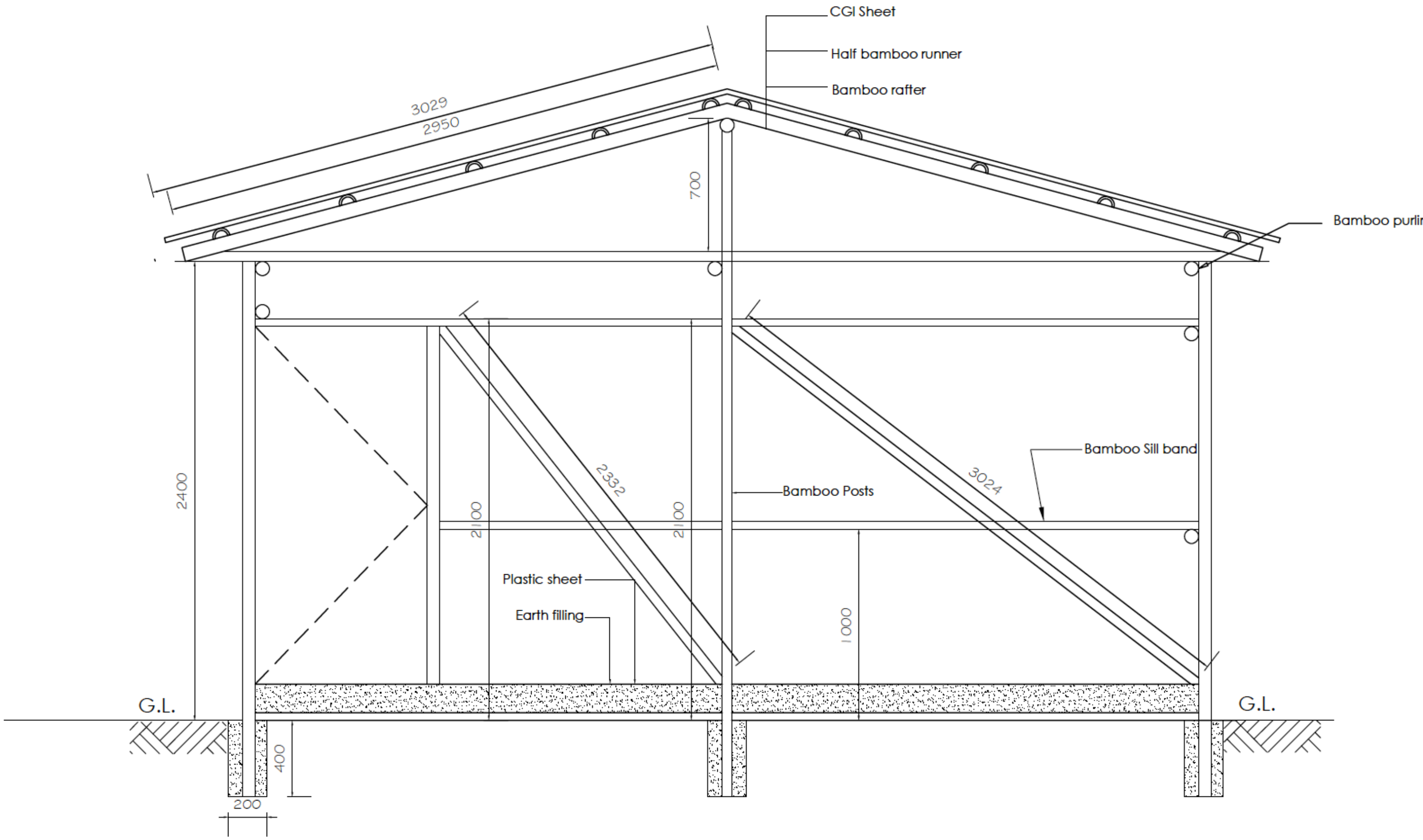

GOVERNMENT OF NEPAL
MINISTRY OF EDUCATION
DEPARTMENT OF EDUCATION
SANOTHIMI, BHAKTAPUR

PROJECT:
TEMPORARY LEARNING CENTER,BAMBOO 2 ROOMS DESIGN

DEVELOPED BY:
NSET FOR THE USE OF EDUCATION CLUSTER

SHEET TITLE:
SECTION

SHEET NO:
2

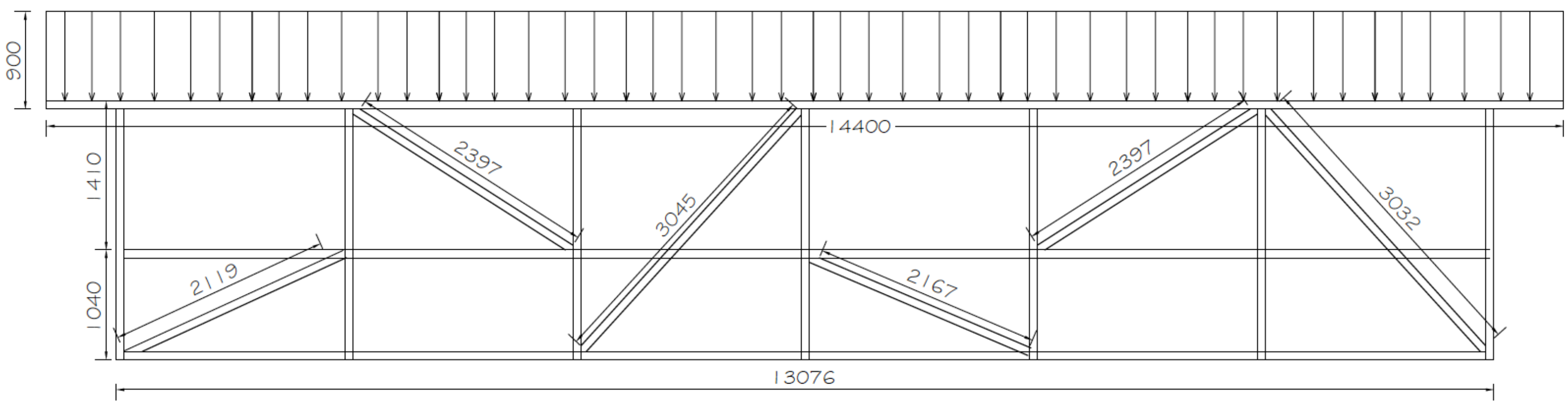

GOVERNMENT OF NEPAL
MINISTRY OF EDUCATION
DEPARTMENT OF EDUCATION
SANOTHIMI, BHAKTAPUR

PROJECT:
TEMPORARY LEARNING CENTER,BAMBOO 2 ROOMS DESIGN

DEVELOPED BY:
NSET FOR THE USE OF EDUCATION CLUSTER

SHEET TITLE:
FRONT ELEVATION

SHEET NO:
3

अनुसूची ५

सञ्चार-वृक्ष चित्र

(विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि शिक्षा समूहको परिचालन कार्यविधि, २०७९ को अनुसूची ५ बमोजिम)

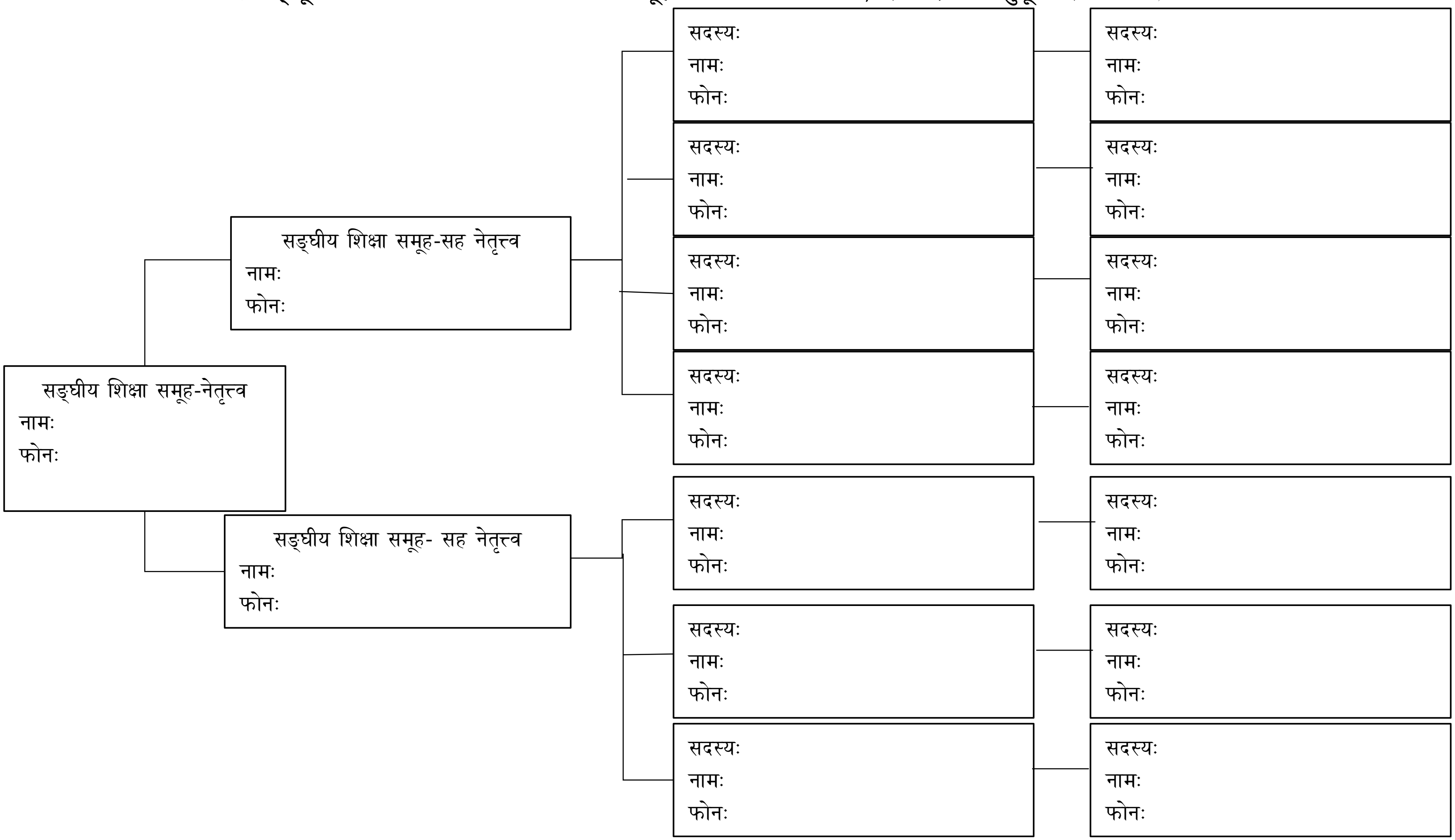

अनुसूची ६

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन फाराम

(विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यका लागि शिक्षा समूहको परिचालन कार्यविधि, २०७९ को अनुसूची ७ बमोजिम)

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन फाराम

अनुगमनका विषय	सुझाव/निष्कर्ष
कार्यान्वयन भैरेहेको कार्यक्रमको प्रभावकारिता	
निरन्तरता दिनुपर्ने क्रियाकलाप	
तत्काल सुधार गर्नुपर्ने क्रियाकलाप	
स्रोतसाधनको उपयोग तथा पर्याप्तता	
अन्य	

मूल्याङ्कन

क्रियाकलाप	निम्न	मध्यम	राम्रो	उत्कृष्ट
समूहको समन्वय र परिचालन				
कार्यक्रम तथा योजना निर्माण				
कार्यक्रम तथा योजना कार्यान्वयनको प्रभावकारिता				
स्रोत व्यवस्थापन				
खर्चको मितव्ययिता				
लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी सवालहरूको उचित सम्बोधन				
कार्यक्रमको समग्र प्रभाव				
कार्यक्रमबाट विपद् उत्थानशीलतामा भएको योगदान				
कार्यक्रमबाट भएका सिकाइ तथा भविष्यमा अपनाउनु पर्ने सावधानीहरू				

मूल्याङ्कनकर्ताको नाम र सही (ऐच्छिक): मितिः-

अनुसूची ७

नेपाल सरकार

शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय

शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र

शितलहर (जाडो) पूर्वतयारी र प्रतिकार्य कार्ययोजना, २०७९

क.पूर्व तयारी

क्र. सं.	किर्याकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय	उपलब्ध स्रोत, साधन एवम जनशक्ति प्रदेश, एवम जिल्ला
१	**समुदाय, स्थानीय तह, जिल्ला, प्रदेश र संघस्तरमा सूचनाको समयमानै आदान प्रदानका लागि प्रभावकारी सञ्चार प्रणालीको स्थापना गर्ने ।**				
१.१	संभावित चिसो (सितलहर) प्रभावित जिल्लाका स्थानीय तह, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ (शि.वि.तथा स.ई.) जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति (DDMC), शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, प्रदेश, जिल्ला तथा राष्ट्रिय आपतकालिन कार्य सञ्चालन केन्द्र (DEOC/NEOC) , जिल्ला तथा संघस्तरका शिक्षा समूह (Education Cluster) का सदस्य संस्थाहरुका सम्पर्क व्यक्तिहरुको विवरण संकलन, व्यवस्थापन र अध्यावधिक गर्ने ।	स्थानीय तह, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयका Disaster Risk Reduction (DRR) सम्पर्क व्यक्ति, प्रदेशको शिक्षा सम्बद्ध मन्त्रालय/ शिक्षा विकास निर्देशनालय क्लस्टर पार्टनर सवै	त्रैमासिक रुपमा	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय र शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रमा जिम्मेवार शाखा र सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको ।
१.२	विद्यालयस्तरमा समुदाय, विद्यालय व्यवस्थापन समिति (वि.व्य.स), अभिभावक, शिक्षक, विद्यार्थी सहितको सहभागितामा विभिन्न विपद् र खासगरी शितलहरका सम्भावित जोखिम र सो को न्यूनिकरणका लागि पूर्व तयारी गर्न आवश्यकता अनुसार प्रत्यक्ष वा अन्य बैकल्पिक माध्यमबाट नियमित बैठक, छलफल तथा अन्तरक्रिया सञ्चालन गर्ने ।	विद्यालय र सम्वन्धित स्थानीय तह	वि.व्य.स, शिक्षक अभिभावक संघ शि.वि.तथा समन्वय इकाइ, क्लस्टर सदस्य	मंसिर	
२	**स्थानीय, जिल्ला, प्रदेश र केन्द्रस्तरका शिक्षा समूह (Education Cluster) सञ्चालन गर्ने ।**				
२.१	स्थानीय, जिल्ला, प्रदेश तथा संघस्तरका शिक्षा समूह (Education	शिक्षा तथा मानव स्रोत	शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयका	निरन्तर	

	cluster) का सदस्यहरुसँग प्रभावकारी समन्वय र जिम्मेवारी (ToR) निर्धारण र बाँडफाँड गर्ने	विकास केन्द्र, प्रदेशको शिक्षा सम्बद्ध मन्त्रालय, शिक्षा विकास निर्देशनालय तथा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई र स्थानीय तह	DRR सम्पर्क व्यक्ति र जिल्ला, प्रदेश तथा संघ, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तह स्तरमा गठन भएका शिक्षा समूहहरु		
३	**आपूर्ति व्यवस्थापन गर्ने ।**				
३.१	उपलब्ध न्यानो कपडा (ज्याकेट, सुईटर, पन्जा, ट्राउजर, मोजा आदि) तथा जुटकार्पेट, P-Form जस्ता सामाग्रीहरुको परिमाण Logistic Cluster संग समन्वय गरी अद्यावधिक गर्ने ।	शिक्षा समूह (Education Cluster)		मंसिर	
३.२	नेपाल सरकारका विभिन्न निकायहरु एवम् बन्दोबस्ति समूह (Logistic Cluster) का सदस्य संस्थाहरुसँग उपलब्ध न्यानो कपडाहरु तथा जुटकार्पेट, P-Form भण्डारण गरेको स्थान र जनशक्तिको अभिलेख अध्यावधिक राख्ने ।	शिक्षा समूह (Education Cluster)	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, सामाजिक विकास मन्त्रालय तथा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, स्थानीय तह	निरन्तर	
३.३	प्रभावित जिल्लाका विद्यालयहरुका लागि आवश्यकता अनुसार बैकल्पिक सिकाइ सामग्रीहरुको प्रबन्ध मिलाउने ।	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र तथा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई र स्थानीय तह	शिक्षा समूह (Education cluster)	विपद पश्चात क्षतीको विवरण प्राप्त भए पछि	आर्थिक बर्ष २०७९।८० मा विपद व्यवस्थापनका लागि शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रमा १ करोड र प्रत्येक प्रदेशमा दुई दुई करोड रकमको व्यवस्था गरिएको
३.४	सामग्री राहतको विकल्पको रुपमा (संस्था र विद्यालय वीच) नगद राहत उपलब्ध गराउनको लागि मार्गदर्शन तयार गर्ने ।	शिक्षा समूहका संयोजक र सह संयोजक	शिक्षा समूह (Education cluster)	पौष	
४.	**सितलहर (जाडो) बाट उत्पन्न हुन सक्ने आपतकालिन अवस्था बारे अभिमुखीकरण वा सचेतना कार्यक्रमको सञ्चालन गर्ने ।**				
४.१	विपद जोखिम न्यूनिकरण/अल्पिकरण योजनामा शिक्षकहरुको क्षमता अभिबृद्धिलाई विद्यालय सुरक्षा योजनाको एउटा पाटोको रुपमा विद्यालय सुधार योजनामा समावेश गर्ने ।	विद्यालय	स्थानीय तह र शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	कार्तिक	

४.२	समुदाय, वि.व्य.स., शिक्षक अभिभावक संघहरुलाई (१) विद्यालय सुरक्षा योजना, विपद जोखिम न्यूनिकरण/अल्पिकरण, (२) सितलहरबाट बच्ने उपाय र त्यसबाट बालबालिका लाई लाग्न सक्ने रोग तथा संक्रमण बाट बच्नका लागी उनीहरुको भूमिका तथा जिम्मेवारी सम्बन्धी Public Service Announcement (PSA) तयार गरी प्रसारण गर्ने । (३) कक्षाकोठाको भुईमा काठको फल्याक बिच्छाउने तथा भुई मर्मत संभार सम्बन्धी उनीहरुको भूमिका तथा जिम्मेवारी	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, प्रदेशको शिक्षा सम्बद्ध मन्त्रालय, स्थानीय तह र शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र र शिक्षा सञ्जाल समूह (Education Cluster)	मंसिर	
४.३	सितलहर तथा चिसोबाट प्रभावित क्षेत्रका विद्यालयहरुका कक्षा कोठामा जुटकार्पेट, P-Form, कक्षाकोठाको भुईमा काठको फल्याक बिच्छाउने तथा भुई मर्मत संभार तथा अन्य उपयुक्त सामाग्रि हरुको व्यवस्थापनका लागि स्थानीय र प्रदेश तहमा अनुरोध गर्ने ।	शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र, शिक्षा समूह	गृह मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, NDRR	आवश्यकता अनुसार	
४.४	अत्यन्तै चिसोका कारण बालबलिकाहरु विद्यालय आउन नसक्ने अबस्था आएमा त्यसबाट शिक्षामा पर्ने प्रभावबारे शिक्षकहरुलाई PSA/ Online Learning Materials का माध्यमबाट सचेतना/अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	स्थानीय तह र शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र र शिक्षा सञ्जाल समूह	पौष / माघ	
५	**क्षमता अभिबृद्धि/तालिम कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।**				
५.१	शिक्षा समूहका सदस्यहरु, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, स्थानिय तह, वि.व्य.स., शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुलाई विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा कक्षा व्यवस्थापन तथा आपतकालिन अवस्थामा न्यानो कपडा तथा जुटकार्पेट, P-Form जस्ता सामग्रीहरुको वितरण र व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रत्यक्ष वा	स्थानिय तह र शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र र शिक्षा सञ्जाल समूह	पौष / माघ	

	Online जस्ता अन्य बैकल्पिक माध्यमबाट अभिमुखीकरण गर्ने ।				
५.२	शिक्षा समूहका सदस्यहरुलाई आपतकालिन अवस्थामा पालना गर्नु पर्ने आचारसंहिता (Code of Conduct), सञ्चार माध्यमसँग प्रस्तुत हुने तरिका सम्बन्धी सुचना तथा सन्देशहरु संप्रेषण गर्ने सम्बन्धमा विद्युतीय सञ्चार माध्यमबाट जानकारी गराउने ।	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र र शिक्षा सञ्जाल समूह	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	कार्तिक	
५.३	सितलहर बाट प्रभाबित बालबलिकाको विवरण संकलन गर्नका लागि भैपरी योजना २०७६ (Contingency Plan 2019) बमोजिम सही सूचना सम्प्रेषण गर्नका लागि सूचनाहरुको मस्यौदा, खेस्रा गर्न तथा सूचना फारमहरु भर्ने सिप विकासको लागि शिक्षक/DRR Focal Person हरुलाई प्रत्यक्ष वा online जस्ता अन्य बैकल्पिक माध्यमबाट अभिमुखीकरण गर्ने ।	शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र र शिक्षा सञ्जाल समूह	शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, सामाजिक विकास मन्त्रालय, स्थानीय तह	पौष	

ख. प्रतिकार्य कार्य योजना (आवस्यकता अनुसार)

क्र. सं.	कियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय	कैफियत
१	प्रभावित जिल्लाका बिद्यालयका बालबलिकाका लागि सम्बन्धित निकायहरुको समन्वयमा आवश्यकता अनुसार न्यानो कपडाहरु (ज्याकेट, सुईटर, पन्जा, ट्राउजर, मोजा आदि) सामाग्रीहरुको प्रबन्ध मिलाउने ।	MoEST, CEHRD, Cluster Partner	प्रदेशको शिक्षा सम्बद्ध मन्त्रालय, स्थानीयतह, **EDCU**	आवश्यकता अनुसार	
२	सिकाई निरन्तरताको निम्ति विद्यालयका कक्षा कोठा हरुमा (बिषेश गरि पुर्व प्राथमिक तहमा) हिटर तथा अन्य न्यानोपार्ने सामाग्रिको व्यबस्थापन गराउने ।	MoEST, CEHRD, CDC Cluster Partner	प्रदेशको शिक्षा सम्बद्ध मन्त्रालय, स्थानीयतह, **EDCU**	आवश्यकता अनुसार	
४	कक्षाकोठाको भुईमा काठको फल्याक बिच्छाउने ,भुई मर्मत संभार तथा जुटकार्पेट र P-Form बिछ्याउने कार्य गर्ने ।	MoEST, CEHRD, Cluster Partner	प्रदेशको शिक्षा सम्बद्ध मन्त्रालय, स्थानीयतह, **EDCU**	आवश्यकता अनुसार	

Stockpile of NEOC, MoHA

SN	Particulars	Quantity	Location
1	Baby T-shirt	50	TIA HSA
2	Children Jacket	17	
3	Childern Pants	20	
4	Ladies top wear	35	
5	Ladies pants half & full	630	
6	Boys pant half & long	1050	
7	Thin Jackets Male	67	
8	Thick jackets Male	21	
9	Half Jackets Male	30	
10	Shoes Male	58	
11	Shoes kids	42	
12	Sandal Male	244	
13	Sandal Femel	49	
14	Sandal Kids	51	
15	Half T- shirt Male	21	
16	Full T-Shirt Male	10	
17	Trouser Male	7	
18	Full Pant	980	
19	Half Pant	50	
20	Jacket	1420	
21	Half jacket, light weight, wind cheater	525	
22	T-Shirt	150	
23	Half T-Shirt	19	

Source: Nepal Logistic Cluster

Nepal Education Cluster
नेपाल शिक्षा समूह

ducation Cluster : Resource tracking matrix for Winterization Preparedness-२०२२

Organization Detail		Key activity budgeting										
S.No.	Agency Name	Key activities *(Identified in the monsoon preparedness plan)*	Sub-activities (Identified in the monsoon preparedness plan)	Type of available resources	Resource detail/Spec	Quantity	Unit	Assumptions	Unit Cost (NPR)	Available budget	Required budget	Comments/Remarks

*****

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर